شیعه پېژندنه

Ketabton.com

لیکوال: نصیراحمد"ستانکزی"

۱۴۰۳هـ ش

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب نوم: شیعه پېژندنه

لیکوال: نصیراحمد عاصم "ستانکزی"

کمپوزر: په خپله لیکوال

د چاپ شمیر:

د چاپ کال: ۱۴۰۳هـ ش

برېښنالیک: Nasirahmadstanikzai2019@gmail.com

شماره: 0782271992-0765100136

ketabton.com - The Digital Library

فهریست

سریزه.. ۱
شیعه لغوي مانا.. ۲
شیعه په اصطلاح کې... ۲
د شیعه ګانوظهور او پیدایښت.. ۳
د حضرت علي چوپتیا.. ۴
د شیعه ګانو ډلې.. ۴
امامیه.. ۵
د جعفریه انشعابي ډلې... ۵
زیدیه.. ۶
اسماعیلیه.. ۷
کیسانیه... ۸
د شیعه ګانو امامان... ۹
د امامانو لنډه پېژندنه... ۹
د امام د اثبات دلایل.. ۱۳
شیعه ګان د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وخت کې............................ ۱۵
د شیعه ګانو استقامت... ۱۵
د شیعه ګانو حکومتونه... ۱۶
د اهل سنت او اهل تشیع توپیر په څو کړنو کې..................................... ۱۷
د شیعه ګانو تعداد... ۱۸
شیعه ګانو ته ولې روافض وایي... ۱۸
د شیعه ګانو اخترونه.. ۱۹
د غدیر اختر.. ۱۹
د جمعي اختر.. ۲۰
فقه او شیعه.. ۲۰
د شیعه ګانو مذهبي ځایونه.. ۲۱
عربستان... ۲۱

ketabton.com - The Digital Library

عراق...۲۲
ایران...۲۳

د شیعه ګانو د مذهب اصول – اصلي صول

۱. توحید...۲۴
۲. نبوت...۲۵
۳. معاد او قیامت...۲۶
۴. امامت..۲۶
۵. عدل..۲۶

فرعي حکام

۶. عصمت..۲۶
۷. علم غیب...۲۷
۸. ولایت..۳۲
۹. مهدویت...۳۴
د امام مهدی صاحب ظهور څه وخت او چیرته کیږی..................۳۴
۱۰. غیبت..۴۲
۱۱. انتظار...۴۴
۱۲. رجعت...۴۵
۱۳. بداء...۴۹

دوهم فروع – عبادي احکام

۱،لمونځ، ۲،روژه، ۳،زکات ۴،جهاد ۵،حج او خمس.................۵۳

غیر عبادي احکام

۷. امربالمعروف، نهي له منکر...۵۷
۹. تولي او تبري..۵۹

دریم اخلاقي - فضایل

۱. کظم غیظ...۶۰
۲. سخاوت..۶۲
۳. توکل ۶۲

ketabton.com - The Digital Library

رزایل

۴. تکبر..۶۴

۵. ریا...۶۶

۶. حسد...۶۹

۷. چغلي..۷۴

په ملائکو د شیعه ګانو ایمان..۷۴

زیارت او شیعه ګان..۷۵

تقیه...۷۶

قمه زني..۸۶

سینه زني..۸۶

د شیعه ګانو مهمي پیښي او ورځي...................................۸۷

د محرم ویر...۸۷

د فاطمیي ورځي..۸۸

اربعین..۸۸

تاسوعا..۸۹

عاشورا...۸۹

د مباهلي آیت...۹۰

عیدالزهراء(د زهراء اختر)...۹۲

د شعبان نیمایي (نیمه شعبان)...۹۳

د حسیني ماشومانو راټولیدنه...۹۳

افغانستان ته د شیعه مذهب راتګ....................................۹۳

په افغانستان کي شیعه مذهب:.......................................۹۵

ketabton.com - The Digital Library

سریزه

الحمدالله رب العالمین، و الصلاة و السلام على إمام الهداة المرسلین، و على آله و أصحابه الذين أناروا الدنيا بنور الدين، و على من تبعهم بإحسان و نشر الهدى إلى یوم الدين اجمعين.

د اسلام له پیل راهیسې بیا د پیغمبر صلی الله علیه وسلم له رحلت وروسته د اسلام زیاتو دښمنانو غوښتل چې یاد دین بدنام او تخریبي کړنې ورکې رامنځته کړي، خو د الله جل جلاله په فضل او مهربانۍ سره دا مبارک دین نه یواځې دا چې بدنام او ضعیفه شو بلکې نور هم غښتلی او مخ پر ودې روان شو. خو لږ شانته د مسلمانانو بې غوري او بې اتفاقي د دې لامل شوه چې مسلمانان په ډلو سره وپاشل شول. د اختلافونو په پیل کې د مسلمانانو ترمنځ اختلاف دومره نه ؤ لکه چې نن کومې مرتبې او پایلې ته رسېدلی ده لکه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم له وفات څخه وروسته د خلافت او امامت پر سر چې د حضرت ابوبکر صدیق او حضرت علي رضي الله عنهما د پلویانو ترمنځ کوم اختلافات پیداشول په دومره کچه نه ؤ چې یو په بل د کفر ټاپې ولکوي، خو نن چې مونږ او تاسو ګورو نه یواځې دا چې یو په بل تکفیري ټاپې لګوو بلکې یو د بل وینو او سرونو ته هم ناست یو. دا چې دومره اختلافات د کومو لورو او څنګه پیداشو په دې نیمګړي کتاب کې به یې وییژنو.

لومړی د الله جل جلاله څخه شکر اداء کوم، چې ماته یې د دې توفیق راکړ، تر څو د نورو لیکوالانو په څېر د مطالعې خوښونکو د معلوماتو د ډېریدو او لا غښتلتیا لپاره یو څه را ټول او یو اثر ترې جوړ کړم. دا چې زموږ او ستاسو په مورنۍ ژبه پښتو کې نسبت نورو ژبو ته هر ډول په ځانګړې توګه معلوماتي کتابونو په کمه اندازه پیدا کیږي، نو پر موږ ټولو خصوصاً د ادب لارویانو ته لازمې ده چې خپلې ژبې ته د خدمت په موخه او د لا پیاوړتیا لپاره هلې ځلې وکړو، یو خو به مو معلومات زیات شي او له بله پلوه به مو خپلې ژبې ته یو څه کړې وي. نو په دې اساس ما هم وغوښتل چې د (شیعه پیژندنه) په نامه یو اثر چمتو کړم او تر تاسو یې در ورسوم.

د دې کتاب د چمتو کولو لپاره مې له مختلفو کتابونو، مقالو او انټرنیټي سایټونو څخه استفاده کړې ده. په دې اثر کې د قرآن عربي متن او پښتو ژباړه د خپل هېواد د نامتو عالم قیام کشاف چې د کابلي تفسیر په نامه یادیږي را اخیستل شوې ده.

دا چې دا زما لومړی اثر ده، کیدای شي یو څه کمی او زیاتی پکې شوی وي. لومړی د الله جل جلاله ببښنه او مغفرت راته وکړي بیا تاسو. إن شاء الله زه به نور هم تر ډېره بریده هڅه او کوښښ وکړم چې ستاسو (مطالعې خوښونکو) ته په دې شان نور کتابونه ترتیب او تألیف کړم. ما ته دې هم الله جل جلاله توفیق راکړي چې په دې ډګر کې نور هم پر مخ ولاړ شم.

په درنښت

نصیراحمد "ستانکزی"

ketabton.com - The Digital Library

شیعه لغوي مانا

شیعه په لغت کې دوو معناو ته کــارول کیږي، لـومړی پر یوو مطلب د څو نفرو توافق او همغږي او دوهم پیروي کول د یو شخص یا ډلې د بل شخص یا ډلې څخه. په عربي ژبه کې یو، دوه یا ډیرو پیروانو او تابعدارانو ته وایي په قرانکریم کې دا لفظ څـو وارې د دغه معناو لپاره کارول شوی ده. وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَــا فَوَجَدَ فِيهَــا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِــلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّه. [سورت القصص ۱۵ آیت]

ژباړه: یوه ورځ موسی علیه السـلام د مصر ښارته په داسې وخت کې داخل شو چې د ښار خلك په غفلت کې وو(د غرمې په خـوب ویده وو). هلته هغه د دوو تنـو جنګ ولېد. دا یو د هغه د خپـل قوم څخه ؤ او دا بل (قبطي) د هغه د دښمن په قوم پوري مربوط ؤ.

شیعه په اصطلاح کې

شیعه د مسلمانانو هغې ډلې ته وایي چې په خلافت او امامت د علي رضی الله عنه ایمــــان لـري. د یوشیعه عـــــالم په وینا د شیعه لفظ سره که (الف، لام) یعنې الشیعه وویـل شـو د حضـــرت علي رضي الله عنه پیروانو یا هغه چاته ویل کیـږي چې وروسته له پیغمبر صلی الله علیه وسلـم څخه د حضرت علي رضي الله عنه په امامت او ولایت ایمان ولري. یا شیعه هغه چاته وایي چې د اهل بیت سره مینه لري او حضرت علي رضي الله عنه له حضرت ابوبـــکر صدیق،عمر او عثمان رضي الله عنهما څخه مقدم او غوره ګڼي.

د شیعـه ګانو په وینا د حضـــرت علي رضی الله عنه پیـــروانو ته د شیعه لفظ د لـــومړي ځل لپاره رســول الله صلی الله علیه وسـلم وکـارو، دوی وایي چـې سیوطي له جابر بن عبدالله انصـاري، ابن عباس اوعلـــي رضي الله عنه څخه روایت کــړی ده، چې رسـول الله صلی الله علیه وسلم د د دغه آیت (إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ. [سورت البینه: ۷]

ژباړه: کومو خلکو چې ایمان راوړی او ښه عملونه یې کــړي دي، هغوی په رښتیا سره تر ټولو خلکو ډیر غوره دي.

ketabton.com - The Digital Library

په تفسير کې حضرت علي رضي الله عنه ته په اشـارې سره وويل: ته او ستا پلويان(شيعه ګان) به د قيامت په ورځ له ريښتينو خلکو څخه ياست.

د شيعه ګانو ظهور او پيدايښت

د مسلمانانو ترمنځ چې کوم اختلافات پيدا شول د رسول الله صلى الله عليه وسلم په وخت کې نه ؤ، د رسول الله صلى الله عليه وسلم له رحلت څخه وروسته داسې اختلافات د مسلمانو ترمنځ را پيداشو چې مسلمانان يې په څو ډلو وويشل. د رسول الله صلى الله عليه وسلم له رحلت څخه وروسته يو لوی اختلاف د خلافت او امامت پر سر ؤ.

يو ډله په دې عقيده وه چې امامت د نبوت په څېر يو الهي مقام او منصف ده، د امام شرايط دا ده چې له ګناه څخه معصوم او پاک دي او له الله جل جلاله څخه پرته بل څوک پر دغه صفت نه پوهيږي. د امام د ټاکلو لار الهي نص ده چې په قرآن او نبوي احاديثو کې شوی ده. د دغو نصوصو په اساس حضرت علي رضي الله عنه د رسول الله ځايناستی ټاکل شوی ده. حضرت علي رضي الله عنه او يوه ډله مشران صحابه چې د انصارو او مهاجرينو څخه ؤ د دغې نظرې پلويان ؤ، شيعه ګان د همدغې ډلې پيروان دي.

بله ډله چې په سر کې يې حضرت ابوبکر صديق او عمر رضي الله عنهما ؤ په دې عقيده ؤ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل ځايناستی نه ده ټاکلی، دا کار يې خپله مسلمانانو ته پرېښی ده، د انصارو او مهاجرو يوه ډله په سقيفه بني ساعده کې سره راټول شوي ؤ، تر څو د رسول الله صلى الله عليه وسلم ځايناستی يا خليفه وټاکي په اخر کې حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د مسلمانو خليفه وټاکل شو.

د حضرت علي رضي الله عنه چوپتيا

شيعه ګان وايي چې په هغه وخت کې د نړۍ سياسي او اجتماعي وضعيت په داسې شکل ؤ چې حضرت علي رضي الله عنه او پيروانو يې د خپلې عقيدې ښودلو او عملي کولو لپاره په خصمانه اقداماتو لاس پورې کوو، خو د اسلام موجوديت ته د خارجي دښمنانو(د ايران او روم امپراطورۍ) او

ketabton.com - The Digital Library

داخلي دښمنانو(منافقينو) له لوري ورته خطر متوجې ؤ. نه يې غوښتل چې اسلام ته صدمه ورسيږي. حضرت علي رضي الله عنه له صبر څخه کار اخيسته خو په مناسب وخت او موقع کې د دوی په وينا دغه ناوړه عمل بيانوو، نه يې غوښتل چې په خپلو منځو کې سره دښمني وکړي خو د اسلامي ټولنې په مخته تک، هدايت او د اسلام دين په خپرولو کې يې زيات کوښښ کوو.

ketabton.com - The Digital Library

د شیعه ګانو ډلې

د شیعه ګانو په مذهب کې ډیرې ډلې راغلې دي، چې عبارت دي له دولس امامه، زیدیه، اسماعیله، کیسانیه، غالیان او واقیفه. بیا په دې کې ځینې ډلې په مختلفو فرقو ویشل شوي دي. لکه د زیدیه ډله چې په لسو فرقو همداشان کیسانیه چې په څلور فرقو(شاخو) ویشل شوې ده. باید وویل شي چې ډیرې ډلې یې منقرض شوي دي، بحث پرې کول ګټه نلري، اوس مهال چې کومې ډلې موجودې دي عبارت دي له دولس امامه، زیدیه، اسماعیله چې هر یوه به یې تر بحث لاندې ونیسو.

لومړی: دولس امامه یا جعفریه

دولس امامیه ډله چې (اثنا عشره) ورته وایي، یوه له لویو ډلو د شیعه مذهب څخه دی. دغه ډله د شیعه ګانو پنځه اتیا سلنه تقریباً یوسلو پنځوس میلیونه جمعیت تشکیلوي د دغې ډلې په وینا وروسته له وفات د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه دولس امامه چې لومړی یې حضرت علي رضي الله عنه او وروستی یې حجت بن الحسن (امام مهدي) دی چې تر اوسه ژوندی ده او غیب ده، او د حضرت عیسی علیه السلام د راڅرګندتیا سره هم محاله را څرګندیږي په دنیا کې به عدالت روالي او دجال به له مینځه څخه وړي. دوی په دې باور دي چې دولس امامه د رسول الله صلی الله علیه وسلم سیاسي او معنوي ځایناسي دي، اماما نه یواځې په اسلامي امت په عدالت سره حکومت کوي، بلکې په دې قادر دي چې د شریعت حفظ او تفسیر وکړي او د قرآن په باطني مانا هم پوهیږي، د دغې ډلې په وینا امامان معصوم دي. دغه ډله په رجعت او بداء خاصه عقیده او باور لري. دوی وایي چې کله امام مهدي را څرګند شي ځینې مړي به بیرته (جعت) وکړي یعني را ژوندي به شي او دغه را ژوندي شوي انسانان د شیعه ګانو دوستان او د اهل بیت دوښمنان دواړه وي تر څو په دې دنیا کې هم د خپل کړي عمل سزا وویني. او بداء دې ته وایي چې الله جل جلاله د مصلحت په خاطر هغه امر ته چې پیغمبر او امام ته یې کړی تغیر ورکوي او پر ځای یې د بل څه امر ورته کوي.

ketabton.com - The Digital Library

د دې ډلې لوی محققان او عالمان: شیخ مفید ۳۳۸-۴۱۳ ق، شیخ طوسی ۳۸۵-۴۶۰ ق، خواجه نصیرالدین طوسی ۵۹۷-۶۷۲، علامه حلی ۶۴۸-۷۲۶.

د ایران شیعه ګان چې نوي په سلو کې د دغه هېواد جمعیت تشکیلوي د دغې ډلې لارویان دي او رسمي مذهب يې همدا اثنی عشره ده. همدارنګه په عراق او آذربايجان کې هم شته. په بحرین، لبنان، هند، پاکستـــان، افغانستان سعودي عربستان ، بنګلادش، کویت، عمان، امارات، قطر، نیجریه، چاد او تانزانیا هیوادونو کې اقلیت مذهب دی.

د جعفریه لفظ د شیږم امام جعفر(امام صادق) نه تر دولسم امام پیروانو ته کارول کیږي. دا ځکه چې له امام جعفر څخه د شیعه فقهي زیات مسایل روایت شوي دي نو په دې وجه شیعه فقهې ته جعفري فقه او شیعه مذهب ته جعفري مذهب وايي.

د جعفریه انشعابي ډلې

واقفه: د غالیانو یوه ډله چې د عبدالرحمن بن محمد چې د شیعه مذهب متکلم ؤو پیروان ؤ، په دې عقیده دي چې امام جعفر(صادق) نه ده شهید شوی بلکې غایب شوی او بیرته را څرګندیږي.

بله ډله چې بهره داوودیه له شاخو څخه ؤه، د اسماعلیانو څخه جلا او اهل سنت ته اوښتې ؤه، په نهمه پیړۍ کې په دې ډلې کې یو کس چې د شیراز اوسېدونکی ؤ نوم يې جعفر ؤ په دې وجه ورته جعفریه وايي.

دوهمه: زیدیه ډوله

دغه ډله د زید چې د امام سجاد زوی ته منسوبه ده. د دوی په عقیده یواځې حضرت علي، حسن او حسین رضي الله عنهما د امامت لپاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم له لوري غوره شوي دي. له دغو دریو امامانو پرته که د بي بي فاطمې رضي الله عنها له اولادې څخه څوک عالم،زاهد او سخاوتمند ؤ او قیام يې وکړ امام ده. په زیدیه ډله کې ځیني یې د حضرت ابوبکراو حضرت عمر رضي الله عنهما خلافت قبلوي او ځیني ورسره مخالف دي.

ketabton.com - The Digital Library

د يمن زيديان هغه ډوک دي چې د حضرت ابوبکر او عمر رضي الله عنهما خلافت او امامت مني. جارودیه، صالحیه او سلیمانیه دغه درې فرقې د زیدیه ډلی مهمې او اصلي فرقې دي. د (المِلَل والنِحَل) کتاب لیکونکي شهرستاني په خبره زیدیان په کلام کې له معتزله په فقه کې د حنفي مذهب او له څلور واړو اهل سنت مذاهبو څخه متأثره دي. د یمن هېواد د شل میلوني نفوس څخه پنځه دیرش نه تر څلویښت سلنه پورې زیدیان تشکیلوي.

دریمه : اسماعیلیه

دې ډلې ته شپږ امامه، قرامطه، سبعیه، باطنیه هم وایې.

اسماعیلیان هغه ډوک دي چې تر امام صادق پورې امامان ورته د منلو دي وروسته له صادق د هغه مشر زوی اسماعیل د امام په توګه مني، دوی د امامیه ډلې له امام صادق څخه وروسته نور امامان نه مني، وروسته له امام صادق څخه د ده مشر زوی اسماعیل او محمد چې د اسماعیل زوی ده د امام په توګه مني او وایې چې همدغه (محمد) امام مهدي ده.

دغه ډله د اسماعیل څخه وروسته په نورو امامانو کې په یو نظر نه دي ځینو چې واقیفه یا خالص اسماعیله ورته وای ویلې چې خپله اسماعیل مړ شوی نه ده بلکې غیب شوی ده، تر هغه نه مړ کیږي چې د ځمکې حاکم نشي. بله ډله چې قرامطه ورته وایي د اسماعلیل په مرګ قایل دي وایي: آمامت د اسماعیل حق ؤ د هغه له مرګ څخه د هغه زوی محمد ته انتقال شو. یو بله ډله چې مبارکیه ورته وایي محمد بن اسماعیل امام مهدي بولي، دوی وایي د امامانو لړۍ نه ده دریدلې بلکې تر ننه جاري ده.

شیخ مفید چې د امامیه ډلې مخکښ عالم ده وایي: اسماعیل د امام صادق مشر زوی ؤ، امام صادق له هغه سره زیاته مینه درلوده، اسماعیل کله چې پلار یې ژوندی ؤ، په عریض (مدینې ته نږدې یو دره ده) وفات شو، خلکو یې جنازه امام صادق ته چې په مدینه کې ؤ راوړه او په بقیع حضیره(هدیره) کې خاور ته وسپارو.

ketabton.com - The Digital Library

امام صادق د خپل زوی په مرګ ډېر غمجن ؤ، روایت دی چې په لوڅو پښو د خپل زوی تابوت پسې روان ؤ، په څو ځایو کې د ده په امر تابوت له اوږو ښکته شو، او په هر ځل امام صادق د ده مخ لوڅو او هغو خلکو ته چې د ده د امامت او ځایناستي ګمان یې درلود وښایي چې د اسماعیل مرګ یقیني ده او د ده د ژوندي پاتې کیدو شک ترې لرې شي، په دې سره ډېر کسان د اسماعیل له امامت څخه تېر شول او په کمه اندازه کسان چې نه د امام صادق خپلوان اونه د خبرو یې راویان ؤ په دې باور ؤ چې اسماعیل ژوندی ده او وروسته له خپل پلار څخه امام ده.

د امامیه ډلې په اند چې قرامطه ډلې امام له نوي شریعت او رسالت سره معرفي کوو او د حضرت محمد صلی‌اللهعلیه وسلم شریعت یې منسوخ کړی وو د دوی په اند دا یوه سیاسي ډله ؤه نه مذهبي.

د اسماعیلیه ډلې لومړي حکومت په ۲۹۷ قمري کال کې جوړ چې فاطمیون نومېده، خو په ۵۶۷ قمري کال کې د صلاح الدین ایوبي لخوا ړنګ شو.

اوس مهال دغه ډله په دوو آغاجانیه او بُهرطیه طایفو ویشل شوې ده.

اسماعیلیان په ظاهره(ښکاره) ډول په شریعت باندې تمسک صحیح نه بولي. د جنت او دوزخ په جسماني شتوالي ایمان نه لري او د ارواحو په پیل او پای ایمان لري. د امامیه په څېر په لمونځ روژې، او خمس باور لري، د اوو آسمانونواو ځمکو شتون اوو امامانو ته اشاره ده. د شریعت د باطن ګرایي په اساس اسماعیلیان وایي چې عیسی علیه السلام د یوسف نجار زوی ؤ او د قران دا خبره چې عیسی علیه السلام پلار نه درلود په دې مانا ده چې معلم یې نه درلود. له قیامت څخه مانا د خپل وخت د غیب امام قائمیدل دي.

څلورمه: کیسانیه

دا ډله د محمدحنفیه پیروان دي چې د امام حسن او حسین ناسکه ورور د بي بي فاطمي رضي الله عنها زوی ؤ هغه خپله ځان امام نه بولو خو پلویانو یې

ketabton.com - The Digital Library

وروسته له مرکه افسانه جوړه کړه، هغه يې غايب او امام مهدي ترې جوړ چې يوه ورځ به را څرګنديږي.

د شيعه ګانو امامان

د شيعه ګانو د هغو امامانو نومونه او خصوصيات چې په احاديثو کې راغلي دي، عبارت دي له:

۱ـ حضرت على بن ابى طالب رضي الله عنه

۲ـ حضرت حسن بن على رضي الله عنه

۳ـ حضرت حسين بن على رضي الله عنه

۴ـ على بن حسين (امام سجاد)

۵ـ محمد بن على (امام باقر)

۶ـ جعفر بن محمد (امام صادق)

۷ـ موسى بن جعفر (امام كاظم)

۸ـ على بن موسى (امام رضا)

۹ـ محمد بن على (امام جواد)

۱۰ـ على بن محمد (امام هادى)

۱۱ـ حسن بن على (امام عسكرى)

۱۲ـ حجت بن الحسن (امام مهدى)

د شيعه ګانو د دولسو امامانو لنډه پيژندنه

لومړی: امير المومنين حضرت علي رضي الله عنه چې په ابو الحسن هم مشهور ده، کنيه يې حيدر، مرتضي، وصي او ولي ده، زمونږ د ګران پيغمبر حضرت محمد صلى الله عليه وسلم د تره زوی او زوم ده، د راشدينو خلفاؤ

څخه څلورم خلیفه ده. په شپږ سوه میلادي کال په مکه معظمه کې پیدا شو دا چې شیعه ګان یې د پیغمبرصلی الله علیه وسلم ځایناستی بولي، نو د امامت موده یې ۲۹کاله وه، خو اصل خبره دا ده چې حضرت علي رضي الله عنه د ابوبکرصدیق، عمر او عثمان رضي الله عنهما څخه وروسته د اسلام څلورم خلیفه ؤ چې د خلافت موده یې پنځه کاله وه. په ۶۶۱ میلادي کال کې د ۶۱ کالونو په عمر په کوفه کې د خوارجي عبدالرحمن بن ملجم لخوا د زهري تورې په واسطه په داسې حال کې شهید کړای شو چې په لمانځه ولاړ ؤ او د عراق د نجف په ښار کې خاورو ته وسپارل شو.

دوهم: حضرت امام حسن رضي الله عنه چې په ابو محمد هم مشهور ده لقب یا کنیه مجتبی ده ده چې په ۶۲۴ میلادي کال کې په مدینه منوره کې پیدا شوی ده. د ګران پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د لور بي بي فاطمي رضي الله عنه لخوا لمسۍ او د حضرت علي رضي الله عنه زوی ده. حضرت حسن رضي الله عنه په کوفه کې د خپل پلار ځایناستی وټاکل شو. د امامت موده یی ۹ کاله ده، په عراق باندې له اوو میاشتو خلافت وروسته یې حضرت معاویه رضي الله عنه ته د یو تړون په اساس واک وسپاره. د شیعه ګانو په باور حضرت امام حسن رضي الله عنه په ۶۷۰ میلادي کال کې د ۴۷ کالونو په عمر د خپلې میرمني لخوا د حضرت معاویه رضي الله عنه په دستور مسموم شو. چې قبر یې د مدینې په بقیع کې ده.

دریم: سید الشهداء حضرت امام حسین یا ابوعبدالله رضي الله عنه چې د حضرت علي رضي الله عنه زوی او د امام حسن رضي الله عنه ورور په ۶۲۶ میلادي کال کې په مدینه منوره کې زیږېدلی ده. لس کاله ی د امامت موده وه، په ۶۸۰ میلادي کال کې د یزید لخوا په کربلا کې د ۵۷ کالونو په عمر شهید شو او د عراق په کربلا کې خاورو ته وسپارل شو.

څلورم: علي بن حسین یا ابومحمد چې سجاد، زین العابدین هم ورته وایي. په ۳۸ هجري او ۶۵۸ میلادې کال کې په مدینه منوره کې نړۍ ته سترګې غړولي دي. د شیعه ګانو د علماؤ په نظرعلي بن حسین په ۹۵ هجري او ۷۱۲ میلادي کالونو کې د ۵۷ کالونو په عمر د ولید بن عبدالملک په امر

ketabton.com - The Digital Library

مسموم شو، مقبره یې د مدینې په بقیع کې ده. د نوموړي د امامت موده ۳۲ کلونو ته رسیږي.

پنځم: محمد بن علي یا ابو جعفر، بَاقِرُالعلوم، په ۵۷ هجري او ۶۷۷ میلادي کال د امویانو د خلافت په دور په مدینه کې نړۍ ته سترکې غړولې دي. د اهل سنت او اهل تشیع علماؤ په اند د خپل وخت له بهترینو فقهاو څخه شمیرل کېده او زیات شمیر شاګردان یې درلودل، شل کاله د مسلمانانو امام وو،دا هم د نورو په څیر۷۳۳ میلادي کې د شیعه ګانو په اند د هشام بندعبدالملک په امر د ابراهیم بن ولید لخوا مسموم شو د ده مقبره هم په بقیع د مدینې کې ده.

شپږم: جعفر بن محمد یا ابو عبدالله چې په صادق هم پیژندل کیږي په ۷۰۲ میلادي کال کې په مدینه کې زیږېدلی ده، دا هغه څوک ؤ چې جعفري فقهه یې تأسیس کړه او ډیر علماء یې تربیت کړل. ۳۳ کاله یې امامت وکړ. جعفر بن محمد د ۶۷ کالونو په عمر ؤ چې په ۷۶۵ میلادي او ۱۴۸ هجري د ابو جعفر عبدالله منصور لخوا مسموم شواو په مدینه کې خاورو ته وسپارل شو.

اووم: موسی بن جعفر یا لومړی ابوالحسن چې په کاظم هم پیژندل کېده، په ۷۴۴ میلادي کال په مدینه کې زیږیدلی ده.۳۴ کاله یې د امامت دوره وه په ۷۹۹میلادي کې په عراق کې د هارون الرشید لخوا بندي او وروسته مسموم شو په بغداد کې د کاظمینو حرم کې خاورو ته وسپارل شو.

اتم: علي بن موسی یا دوهم ابوالحسن چې امام رضا هم ورته وایي، د عباسیانو د خلافت په دوره کې په ۷۶۵ میلادي کال کې په مدینه کې زیږیدلی ده، د مامون رشید ولیعهد وټاکل شو،۱۸ کاله امام پاتې شوی ده. د مسلم او غیر مسلم علماؤ سره د مباحثاتو له امله ډیر مشهور شو بلاخره د شیعه ګانو په باور په ۸۱۷ میلادي کال کې د ۵۵ کالونو په عمر د مشهد په طوس کې د مامون الرشید مسموم شو او د ایران په مشهد کې خاورو ته وسپارل شو.

نهم: محمد بن علي یا ابو جعفر چې د جواد او التقي په نامه هم یادیږي په ۸۱۰ میلادي کال کې په مدینه کې زیږېدلی ده دا هم په ۷۳۵ میلادي کال کې د ۲۵ کالونو په عمر د مامون الرشید د زوم لخوا د ابو اسحاق محمد په امر سره په عراق کې مسموم شو. د بغداد په کاظمین کې قبر ده، د امامت موده یې اتلس کلونو ته رسیږي.

لسم: علي بن محمد یا دریم ابوالحسن چې په الهادي او التقي هم مشهور ؤ په مدینه کې په ۸۲۷ میلادي کال د عباسیانو د خلافت په دوره کې پیدا شوی ده. ۳۳ کاله یې امامت وکړ په ۸۶۸ میلادي کال کې کله چې علي بن محمد ۴۲ کلن شو په د عراق په سامرا کې د ابوعبدالله محمد معتز لخوا مسموم شو او الته د عسکرینو په حرم کې خاورو ته وسپارل شو.

یوولسم: حسن بن علي یا حسن عسکري چې ابومحمد هم ورته وایي په ۸۴۶ میلادي کال په مدینه کې زیږېدلی ده د شیعه ګانو په اند دعباسیانو لخوا د زیاتو بندیزونه سره مخ ؤ. ۲۸ کلن ؤ چې ۸۷۴ میلادي کې د ابو محمد معتمد لخوا مسموم شو او د عسکرینو په حرم کې خښ شو، اوو کاله د مسلمانانو امام پاتې شوی ده.

دولسم: حجت بن الحسن، ابوالقاسم یا المهدي او الغایب په ۸۶۸ میلادي کال کې په سامرا کې زیږیدلی ده. د امام مهدي په شتون شیعه ګان، سنیان او صوفیان باور لري خو دا چې همدغه مهدي ده، په دې کې یې سره اختلاف ده. د شیعه ګانو په اند مهدویت له ۲۶۰ هجري قمري کال راهیسې ژوندی ده چې تر اوسه پورې غایب ده او تر هغه وخته به غایب وي تر کومه چې الله جل جلاله وغواړي.

ketabton.com - The Digital Library

د امام د اثبات دلایل

شیعه کان په دې عقیده دي چې امام او د پیغمبرصلی الله علیه وسلم ځایناستی په شرعي نص سره ټاکل کیږي د حضرت علي رضی الله عنه او د شیعه ګانو د نورو ائمو امامت په شرعي نص سره ثابت شوی ده.

شیعه ګانو د خپلو ائمو د اثبات لپاره د قرآن د آیتونو او نبي کریم صلی الله علیه وسلم احادیث وړاندې کوي.دوی دا آیت (انما انت منذر و لکل قوم هاد)

ژباړه: ته یواځې ویرونکی یعني خبرونکی یې او د هرې ډلې لپاره لارښود شته. شیعه مفسران وایي چې انذار(ویرونکی) پیغمبرصلی الله علیه وسلم او لارښود حضرت علي رضي الله عنه ده. څکه ابن عباس رضي الله عنه وایي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم خپل لاس په سینه کیښود او وفرمایل زه ویرونکی یم او وروسته یې د حضرت علي رضي الله عنه اوږې ته اشاره وکړه او وویل:(وانت الهادي یا علي! بک یهتدی المهتدون من بعدی)اې علي ته هدایت کونکی یې ستا په وسیله له ما څخه وروسته هدایت شوو ته هدایت کونکی یې.

د الدرالمنثور تفسیر چې د اهل سنتو له مشهورو تفاسیرو څخه شمیرل کیږي د دغه آیت تفسیر په دې ډول کړی؛کله چې دغه سورت نازل شو رسول الله صلی الله علیه وسلم خپل لاس په مبارکه سینه کیښود او وویل: زه ویرونکی یم او وروسته یې د حضرت علي رضي الله عنه اوږې ته اشاره وکړه او وې فرمایل: (وانت الهادي یا علي). دا ډول روایات د اهل سنتو په نوروتفاسیرو ابن صباغ مالکی په الفصول المهمه او ګنجی شافعی په کفایة الطالب، طبری په خپل تفسیر، ابن حیان اندلسی په بحر المحیط و نیشابوری په خپل تفسیر حموینی په فرائد السمطین او نورو کې راغلي دي.

همدارنګه شیعه ګان (یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ کُونُوا مَعَ الصَّادِقینَ) او (اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم) او داسې نور آیتونه د امام د اثبات لپاره دلیل نیسي.

ketabton.com - The Digital Library

زيات شمير احاديث هم د شيعه ګانو په اند د امامت په مسئله کې شته چې ځيني يې دادي:

- ✓ په صحيح مسلم کې له زيد بن ارقم څخه نقـل کوي چې د مکې او مدينې په مينځ کې الته چې يوځای کې اوبه وې (خم) نومول شوی ؤ،رسول الله صلی الله عليه وسلم د خطبې ويلو لپاره له مونږ څخه پاڅيده له حمد او ثنا ويلو ور وسته يې داسې وفرمايل: ای خلکـو زه هغه بشـر يم چې نږدې ده د الله جل جلاله حضور ته لاړ شم زه په تاسو کې دوه قيمتي څيزونه پريږدم لومړی د الله جل جلاله کتاب چې په هغه کې هدايت او نـور ده، منګولــې پرې ټينګې کړئ، پيغمبر صلی الله عليه وسلم قـران ته د زيـات تشويـق او ترغيب کولو وروسته وويـل: دوهم اهل بيت مې! درته توصيه کــوم چې الله جل جلاله د اهل بيت لپاره له ياده ونه باسی، تـــاسو ته توصيه کوم الله جل جلاله د اهل بيت لپاره له ياده ونه باسی، تاسو ته توصيه کـوم چې الله جـل جلاله د اهــل بيت لپاره له ياده ونه باسی. د شيعه ګانو په اند دلته په اشارې سره يعنې د اهل بيت په باره کې الهي مسؤليت له ياده مه باسی.
- ✓ د اهل بيت او امامانو په باره کې د شيعه ګانو په اند بل د سفينې حديث ده، چې په شيعه او سني مذهبو کتـابونو کې را نقـل شوی ده. دغه حديث تقريباً اتو صحابه کرامو(ابوذر،ابوسعيد خدری، ابن عباس انس،عبدالله بن زبير،عامر بن واثله، سلمة بن الاکوع او علی بن ابیطالب) را نقل کړی ده. ابوذر رضي الله عنه دا حديــث په دې ډول را نقل کړی ده ما واوريدل چې رســول الله صـــلی الله عليه وسلم وفرمايـل: (مثل اهل بيتی کمثل سفينة نوح فی قوم نوح، من رکبها نجی و من تخلف عنها هلک) زما اهل بيت ستـاسو په مينځ کې د نوح عليه السلام د کشتۍ په څير دي، څوک چې په هغه کشتۍ کې سپاره شي وبه ژغورل شي او څوک چې ترې جلا شول هلاک به شي.

د دې حديث په تفسير کې ځينې شيعه مذهبه علمــاء وايي: وروستـه له پيغمبر صـــلی الله عليه وسلم به په اسلامي امت د ګمراهۍ داسې طوفــان راشي چې ډير به هلاک کړي، نو د دې مصيبت څخه د خلاصون لپاره به داسې څــوک

ketabton.com - The Digital Library

موجــود وي چې تول به وژغوري چې هغه اهل بیت دي. د دوی په وینا له شک پرته له اهل بیت څخه جلالوالی د هلاکت لامل کیږي.د شعیه ګانو په وینا د امامانو د امامت په باره کې زیاد معتبر روایتونه شته خو دلته په همدومره اندازه بسنه کوو.

شیعه ګان د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وخت کې

شیعه ګان د پیغمبر صــلی الله علیه وسلم د رحلـت څخه څه موده وروستــه رابښکاره شول. ځینې روایات دي چې د شیعه لفظ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وخت څلورو صحابو(سلمان، مقداد، ابوذر او عمار یاسر) ته کارول کېده. دغه د هغو کسانو له ډلې څخه ؤ چې د خلافت او امامت په مسئله کې حضرت علي رضي الله عنه یې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د ځایناستي (خلیفه) په توګه مانه. د شیعه ګانو ځینې علماء په دې عقیده دي چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په ژوندانه کې د حضرت علي رضي الله عنه تر شاوخوا څو تنه صحابه کرام ناست ؤ، له دې معلومیږي چې په هغه وخت کې هم شیعه ګان موجود ؤ.

د شیعه ګانو په اند په امامت کې د دوی نظریه د کتاب او سنت له نصوصو څخه مستند شوې ده، نو له دې سره ویل کیږي چې تشیع په حقیقت کې له اسلام سره ملګری او همکار ده، خو په اصل کې دغه مذهب د رسول الله صلی الله علیه وسلم له رحلت څخه وروسته را پیدا شو.

د شیعه ګانو استقامت:

د شیعه ګانو په اند د حضرت علي رضي الله عنه هغه ملګري او پیروان چې د شیعو په نامه پیژندل کېدل د پیغمبرصلی الله علیه وسلم له رحلت څخه وروسته د اهل بیت د حقوقو بلخصوص د خلافت او مرجعیت د بېرته اخیستلو لپاره اعتراضونه شروع کړل. د شیعه ګانو په وینا زیاتره هغه اشخاص چې په زور، ناپوهی او تطمیع سره دې ته مجبور کړای شوي ؤ چې له حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه سره بیعت وکړي بیرته یې له بیعت څخه لاس واخیست. سلمان، ابوذر، مقداد، عمار او حذیفة بن یمان

ketabton.com - The Digital Library

هغه څوک وو چې له حضرت علي رضي الله عنه څخه یې تل ملاتړ کوو اوپه مختلفو وختو کې به یې د حضرت علي رضي الله عنه د حق دفاع کوله. د شیعه ګانو په وینا د حضرت ابوبکر، عمر او عثمان رضي الله عنهما په وختونو کې شیعه ګان ډیر تر فشار لاندې ؤ تر دې ځایه چې حضرت ابوذر غفاري رضي الله عنه حضرت عثمان او معاویه رضي الله عنهما په وخت کې د دې لپاره شکنجه کړ چې رښتیا یې ځرګندوله وروسته د (ربذه) دښتې ته وشړل شو تر دې چې التـه د غربت له وجې وفات شو. والله اعلم.

مالک اشتر، محمد بن ابی بکر، حجر بن عدی، جویرة بن مسهر، میثم تمار، کمیل بن زیاد، رشید هجری، قنبر .. چې د شیعه ګانو له مشرانو څخه ؤ حضرت معاویه رضي الله عنه په چل او فریب سره د شیعه ګانو په باور شهیدان کړل.

د شیعه ګانو حکومتونه

د آل‌ادریس، علویانِ طبرستان، آل‌بویه، د یون زیدیان، فاطمیان، اسماعیلیه سربدارانِ سبزوار، صفویه او د ایران اسلامي جمهوریت:

په مراکش او د الجزایر په ځینو برخو کې د آل ادریس لومړی حکومت ؤ چې شیعه ګانو جوړ کړ، دغه په ۱۷۲ ق کال کې د ادریس چې د امام حسن مجتبی لمسی ؤ جوړ کړ، چې دوه پیړۍ یې دوام وکړ.

د علویان حکومت زیدي ؤ. زیدیان له ۲۸۴قمري کال څخه تر ۱۳۸۲ قمري کاله پورې پر یمن حکومت وکړ. د قاطمیانو او اسماعیلیهٔ اَلَموت حکومت په اسماعیلیه مذهب ؤ. د آل بویه حکومت څوک وایي زیدي او څوک وایي امامي ؤ ځینې وایي چې دا حکومت په لومړیو کې زیدي مذهبه ؤ وروسته د امامیه مذهب ته واوښتل.

سلطان محمد خدابنده چې په اولجایتو مشهور ؤ له ۷۰۳ قمري کال نه تر ۷۱۶ قمري کاله پورې د ایلخاني د سلسلې تولواک ؤ د یو څه مودې لپاره یې د دولس امامه شیعه مذهب په ایران کې رسمي حکومت اعلان کړ خو د

ketabton.com - The Digital Library

دولتي تشکيلاتو د فشار له وجې چې د اهل سنت په پر بنسټ ولاړ ؤ بيرته د اهل سنت مذهب ته تغير کړ.

د سربداران در سبزوار حکومت هم شيعه مذهبه ؤ. د شيعه مذهب مخکښ عالم په اند د دغه حکومت رهبران او حاکمان دقيقاً معلوم نه دي، دومره جوته ده چې د دوی مذهبي رهبران شيعه مذهب ته نږدې صوفيان ؤ ورو ستي حاکم يې خواجه علي مؤيد د خپل دولت رسمي مذهب اماميه ټاکلی ؤ.

د صفويانو حکومت چې په ۹۰۷ قمري کال کې د شاه اسماعيل لخوا تأسيس شو د دې حکومت رسمي مذهب دولس امامه ؤ دغه مذهب په ايران کې تر دې حده خپور شو چې ټول ايران يې په کامل ډول شيعه کړ. د ايران اوسنی دولت(د ايران اسلامي جمهوريت) هم دولس امامه ده.

د اهل سنت او اهل تشيع توپيرپه يو ځو کړنو کې

شيعه ګان او سنيان په ټوله ورځ کې اولس رکعته فرض لمونځ کوي چې په پنځو وختونو(سهار، ماسپښين، مازديګر، ماښام او ماخوستن)کې اداء کيږي. سنيان هر يو لمونځ په خپل وخت سره اداء کوي خو شيعه ګان بيا د ماسپښين مازديګر، ماښام او ماخوستن لمونځونه په يو وخت سره اداء کوي.

د سنيانو او شيعه ګانو د تعليم اصلي محور قرآن ده، دوهم سنت د پيغمبرصلی الله عليه وسلم دي، چې د ټولو مسلمانانو په نظر د اسلامي ژوند اصلي مسير را په ګوته کوي. شيعه ګان د پيغمبر له سنتو(حديثو) سره د شيعه امامانو خبرې هم حجت بولي. د دوی ترمنځ يو توپير دا ده چې شيعه ګان امام د الله جل جلاله او مسلمانانو ترمنځ د منځګړي په توګه د ډير قدرت او روحاني اختياراتو لرونکی بولي. د دوی په وينا امام يواځې د پيغمير صلی الله عليه وسلم سياسي ځايناستی نه بلکې معنوي او سياسي ځايناستی ده، په دې دليل شيعه ګان نه يواځې د سنيانو په څير حج ته ځي بلکې د يوولس امامانو مقبيرو ته د زيارت کولو لپاره ځي.

شيعه ګان او سنيان د دين په اصولو توحيد، نبوت، او معاد کې سره مشترک دي، همدارنګه قرآن، سنت، لمونځ(په لږ اختلاف سره) روژه، او حج د دوی

دواړو ډلو لپاره شریک اصول دي. شیعه ګان دوه نور اصول (الهي عدل او امامت) د شیعه مذهب اصول بولي د دوی په اند که څوک له دغو دوو اصولو څخه انکار وکړي د شیعه مذهب څخه خارجیږي.

د شیعه ګانو تعداد

د (پیو)موسیسي د دین او ژوند د څانګي د راپور پر بنسټ د نړۍ د مسلمانو شمیرلسو څخه تر دیارلسو سلنه پورې شیعه ګانو تشکیل کړی ده چې شمیر یې له یوسلو څلور پنځوس نه تر دوه سوه میلونو پورې تخمین شوی ده، زیاتره په ایران، پاکستان، هند او عراق کې ژوند کوي. په یران آذربایجان، بحرین او عراق کې غالب جمعیت شیعه ده. خاورمیانه، شمالي آفریقا، اقیانوسیه-آسیا ، امریکا، کانادا او چین کې هم شیعه ګان شته دي.

د نوموړې موسیسي د راپور په اساس په ۲۰۰۹ م کال کې اویا میلیونه شیعه ګان چې د نړۍ څلوینت سلنه جوړوي په ایران له ولسو تر شپږ. ویشت میلیونه چې لسو نه تر پنځلس سلنه جوړوي په پاکستان، له شپاړلسو نه تر څلورویشت میلیونه چې نهه نه تر څوارلس سلنه جوړوي په هند، له نولسو نه تر دوه ویشت میلیونه چې یولس نه تر دولس سلنه جوړوي په عراق او له اوو نه تر یولسو میلیونو چې دوه نه تر شپږ سلنه جوړوي په ترکیه کې ژوند کوي.

شیعه ګانو ته ولې روافض وایي

رافضي له رفض یعني (رد، پریښودل) څخه اخیستل شوې ده. سنیان(اهل سنت)ځکه شیعه ګانو ته دا لفظ کاروي چې له ابوبکر او عمر رضي الله عنهما سره یې بیعت نه وو کړی. یا دا چې زیاترو اصحابو پسې به شیعه ګانو بد رد ویل نو په دې وجه ورته روافض وایي.

رافضي یوه سپکه اصطلاح ده چې ځینې مسلمان یې شیعه ګانو ته کاروي. د شیعه ګانو په وینا دغه اصطلاح د دوی د انشعابي دلې(زیدیه)هغو شیعه ګانو ته وکاروله چې د زید بن علي د امامت څخه یې انکار کوو. غیر زیدي شیعه ګان وایي چې رافضي اصطلاح زید بن علي د هغو کسانو په باره کې

ketabton.com - The Digital Library

وکاروله چې له ده څخه يې د ژوند په وروستيو شيبو کې وغوښتل تر څو ابوبکر او عمر رضي الله عنهما ته توهين وکړي خو کله چې زيد بن علي د دو خليفه ګانو له توهين څخه امتناع وکړه نو د ده امامت يې رفض(ترک) کړ. په يو بل روايت کې راځې څو تنه مشران زيد بن علي ته راغلل او ورته يې وويل چې د ابوبکر او عمر رضي الله عنهما په باره کې څه وايې؟ زيد بن علي وويل: ما نه دې اوريدلي چې زما د کورنۍ کوم غړی د دوی له نيکۍ پرته بل څه اوريدلي وي، کله چې هغوی ته حکومت وسپارل شو خلکو سره يې په عدالت چلند کوو، په قران او سنت يې عمل کوو.

د شيعه ګانو د شيړم امام صادق څخه شيعه ګان نقل کوي چې د رفض سابقه د موسی عليه السلام قوم ته ورګرځي لکه څنګه يې چې د فرعون له ضلالت څخه رفض(خلاص)کړل نو په دې توګه شيعه ګانو ته د رافضي اصطلاح کاروي چې له شر څخه يې رفض کړل.

د شيعه ګانو اخترونه

د شيعه ګانو په مذهب کې څلور اخترونه دي:

لوی اختر، کوچنی اختر، د غدير اختر او د جمعې اختر

۳- د غدير اختر

د شيعه ګانو په اند دغه اختر د ذی الحجې په ۱۸ هغه ورځ ده چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم خپل ځايناستی علي رضي الله عنه وټاکو، دوی وايي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم په غدير کې وروسته له خطبې خپل خليفه د(مَن كُنتُ مولاه فَهذا علىّ مولاه أللهم والِ من والاه و عادِ من عاداه) د حديث په ويلو سره وټاکو. د دوی په عقيده د مائدې سورت دريم آيت (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِی) هم په دې ورځ نازل شو.

ketabton.com - The Digital Library

۴- د جمعې اختر

د جمعې اختر له څلورو اخترونو څخه د شیعه ګانو یو اختر ده، دوی ته د لوی او کوچني اخترڅخه د جمعې اختر غوره ده. د دوی په وینا امام مهدي د جمعې په ورځ راڅرګندیږي، جمعې ورځې ته ځکه جمعه وایې په دې ورځ مسلمانان د لمانځه د اداء کولو لپاره اجتماع کوي. د شیعه ګانو د شپږم امام په وینا الله جل جلاله له هر څه څخه یو څیز غوره کوي چې د ورځو څخه یې د جمعې ورځ انتخاب کړې ده. د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه هم روایت ده چې د جمعې ورځ له نورو ورځو غوره او بهتره معرفي کړې ده. د اهل سنت په باور د جمعې ورځ د عبادت الله جل جلاله ته د نږدیوالي، نیک عمل او د ګناه څخه د توبې ویستلو ورځ ده او په دې ورځ کې عبادت کول له نورو ورځو ډیر ثواب لري، همدارنګه په دې ورځ په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې درود ویل ډیر اجرونه لري. د شیعه ګانو په اند چې د حضرت علي رضي الله عنه څخه روایت ده چې د جمعې په ورځ کې یوه شیبه(ساعت) ده چې که څوک په دې ورځ له الله جل جلاله څخه څه وغواړي نو خامخا به یې ورته عطا کړي.

فقه او شیعه

قرآن او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم سنت د ټولو شیعه ګانو په اند د شرعي احکامو اصلي منابع دي، خو له دغو منابعو څخه د استفادې طرز او د فقهې په نورو منابعو کې یې سره اختلاف دی:

زیاتره شیعه ګان یعنې امامیه او زیدیه همدارنګه اهل سنت د قران او سنت سربیره عقل او اجماع هم حجت بولي، خو اسماعلیه ډله بیا په دې نظر نه ده دوی وایي تقلید له هیڅ مجتهد څخه جایز نه ده، شرعي احکام باید په مستقیم ډول له قرآن، سنت او د امامانو له تعالیم څخه پیداکړو

زیدیه ډله له سنت څخه د رسول الله صلی الله علیه وسلم اقوال او افعال حجت نیسي او د اهل سنت د حدیثو منابعو همداشان صِحاح سِته ته رجوع کوي. خو امامیه او اسماعلیه ډلې هغه حدیثونو چې له امامانو څخه یې را نقل شوي

ketabton.com - The Digital Library

دي د فقهې سرچینې يې بولي. زیدیه ډله د اهل سنت په څیر قیاس او استحسان هم حجت بولي، خو امامیه او اسماعیله يې معتبر نه بولي. زیدیان په هغو احکامو کې چې اهل سنت او امامیه پکې اختلاف لري د شعیګانو(امامیه) په طرف دي. لکه شیعه ګان د (حَی عَلیٰ خَیرِ العَمِل) د اذان برخه او «الصلاةُ خَیرٌ مِن النَّوم» په اذان کې حرام بولي.

همدارنګه په موقته نکاح کې د امامیه او اهل سنت ترمنځ اختلاف ده، اسماعیله او زیدیه ډله له اهل سنت سره موافق ده، یعني امامیه ډله چې موقته نکاح جایز او اهل سنت يې حرامه بولي، زیدیه او اسماعیله له اهل سنت سره موافقه ده.

د شیعه ګانو مذهبي ځایونه

شیعه ګان چې حضرت علي رضي الله عنه اولاد يې وروسته له پیغمبر صلی الله علیه وسلم د امامت او ولایت حقدار بولي، په همدې وجه اهل بیت سره ډیره زیاته مینه او محبت لري، هغه ځایونه چې اهل بیت پورې مربوط دي پیروانو ته يې ډیر ارزښت لري او په ډیره درنه سترګه ورته قایل دي.

د مذهبي یا مقدسو ځایو څخه هدف هغه ځایونه دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم او اهل بیت پورې په یوه بنه تړلي وي. زیاتره د شیعه ګانو زیارتونه مذهبي ځایونه په عربستان، ایران او عراق کې دي چې په لنډ ډول يې در پېژنو.

لومړی عربستان

مدینه : د یثرب ښار چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په ورداخلیدو سره د مدینه په ښار بدل شو، د مکې معظمې شمال لوري ته په ۴۵۰ کیلومترۍ کې پروت ده ، په ۱۴۱۵ هجري کال کې يې نفوس شپږشپیته زره ته رسیده کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه ښار ته په ۶۲۲ میلادې کال هجرت وکړ زیاتره قومونو ایمان پرې راوړ. په دغه ښار کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم مرقد شریف همداشان د نورو مبارکو اصحابو کرامو قبرونه شته دي. شیعه ګانو ته په دې خاطر دغه ښار مقدس او سپیڅلي ده

چې د بي بي فاطمې، امام حسن مجتبی، امام زين‌العابدين ، امام باقر او امام صادق قبرونه هم په مدينه کې دي.

دوهم عراق

عراق چې يو تاريخي او تمدني هېواد ده ډېره اوږده سابقه لري. د سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه لښکرو په ۱۴يا ۱۵ هجري کال کې په عراق حمله وکړه په ۱۶ هجري کال کې يې د ساساني لښکرې ماتې کړې او عراق يې فتح کړ. نو عراق هم د اسلامي تاريخ برخه وګرځيده، د عراق خاوره مسلمانانو خصوصاً شيعه ګانو ته سپيڅلي ده ځکه دلته د د شيعه ګانو د څو امامانو، صحابه کرامو تابعينو د سني مذهب امامانو، د نورو ډلو او فرقو د مشرانو قبرونه موجود دي، دلته د يو څو مهمو ښارونو چې مقدس دي په لنډ ډول تر بحث لاندې نيسو.

نجف اشرف: دغه ښار د بغداد جنوب غربي لورې ته پروت ده، چې ډېر ګرم او وچه ځمکه لري، شعيګانو ته دغه ښار ډېر فضيلت لري د دوي په وينا د هر مسلمان دا هيله او ارمان وي چې د دغه ښار زيارت وکړي خپل ژوند پکې تير کړي او پکې دفن شي، په دغه ښار کې د حضرت علي رضي الله عنه حرم دغه ښار ته ځانګړی ارزښت او سپيڅلتيا وربښلې ده. شيعه ګانو لپاره دغه ښار ډېر ارزښت لري د حضرت علي رضي الله عنه مرقد سربيره په دغه ښار کې د وادی السلام قبرونه، د حضرت حجت (امام مهدي) مقام، د حضرت هود او صالح عليه السلام قبرونه، د کميل بن زياد نخعی قبر او د شيعه ګانو د علماؤ لکه شيخ طوسي، علامه حلی، مقدس اردبيلي او شيخ انصاري قبرونه همدارنګه تاريخي آثار هم شته.

کوفه: د کوفې ښار لومړی ښار ده چې د دوهم خليفه حضرت عمر رضي الله عنه په امر د سعد ابن ابی وقاص رضي الله عنه په واسطه په اولسم هجري کال فتح کړ، دغه ښار په ۳۶ هجري کال کې د اسلامي دولت پايتخت وګرځيد ، دا هغه وخت ؤ چې علي رضي الله عنه د جمل جګړې لپاره مدينه منوره پريښوده او او عراق ته لاړ، وروسته د نړۍ يو ستر علمي مرکز شو په هغه وخت کې د کوفې نفوس يوميليون نفرو ته رسيده. نني عصر کې

کوفې خپل موقعیت له لاسه ورکړی او د نجف ښار یوه برخه ګرځیدلې ده. دا چې کوفه د حضرت علي رضي الله عنه د حکومت مرکز ؤ په دې وجه شیعه ګانو ته ډیر ارزښت لري. په کوفه کې نور مقدس اماکن عبارت دي له د کوفې جامع مسجد، د مسلم بن عقیل حرم، د هاني بن عروه قبر، د مختار ثقفي قبر، د حضرت علي رضي الله عنه کور، د میثم بن تمار قبر او د سهله مسجد چې یو له سپېڅلو مسجدونو څخه شمیرل کیږي دي.

کربلا: له نجف ښار وروسته کربلا د عراق مقدس ښار ده دلته د عاشورا د پیښې شهیدان خښ دي، د حضرت امام حسین له شهادت وروسته د کربلا د ښار تاریخ پیلیږي، له هغه وخته دغه ښار شیعه ګانو ته محترم ښار شوی، هغه ځایونه چې شیعه ګان ورسره د زړه له تله تعلقات لري عبارت دي له د حضرت ابا عبدالله الحسن حرم، قتلګاه، د زینبه تپه، د ابوالفضل العفاس حرم، د حبیب بن مظاهر قبر، د حر قبر، د طفلان مسلم قبر او د حضرت حجت(امام مهدي)مقام.

کاظمین: د عراق دریم سپېڅلی د کاظمین ښار ده، چې د بغداد شمال غربي او د دجله سیند غرب لوري ته پروت ده، د دجلې سیند دغه ښار له بغداد څخه جلا کوي، دغه ښار ځکه شیعه ګانو ته مقدس ده چې په دې ښار کې د امام کاظم(موسی بن جعفر) او امام جواد (محمد بن علي) مدفون دي په دې وجه ورته کاظمین وایي.

سامرا: دا د عراق څلورم مقدس ښار ده. په دې ښار کې د شیعه ګانو دوه امامان هر یو امام هادي او امام حسن عسکري دفن دي، همدارنګه نرګس چې د امام مهدي مور، سامانه د امام هادي مور او سوسن د امام حسن عسکري مور دي په سامرا ښار کې دفن دي.

دریم ایران او افغانستان

مشهد: دغه ښار چې امام رضا قبر پکې موجود ده شیعه ګانو لپاره یو له مقدسو ځایونو څخه ده همدارنګه د قم ښار او د افغانستان په بلخ کې روضیه شریفه هم د شیعه ګانو لپاره سپیڅلي او مقدس ځایونه دي او هر کال زرګونه کسان د زیارت کولو لپاره ورته راځي.

ketabton.com - The Digital Library

د شیعه ګانو د دین (مذهب) اصول

شیعه ګانو د دین اصول په دریو برخو ویشلې دي:

۱- اعتقادي اصول، ۲- فروع یا عملي کړنې، ۳- اخلاق او انساني فضایل

لومړی: اعتقادي اصول عبارت دي له توحید، نبوت او معاد، شیعه ګان له دغو دریو سربیره دوه نور اصول الهي عدل او امامت د اعتقادي اصولو سره یو ځای کوي همدا رنګه د شیعه ګانو نور عقاید: عصمت،علم غیب ولایت،مهدویت، غیبت، انتظار، ظهور، رجعت او بداء چې تفصیل به یې وروسته وشي.

دوهم: فروع یا عبادي او غیرعبادي احکام عبادي له لمونځ، روژه، زکات خمس، جهاد او حج غیرعبادي لکه امر بالمعروف نهې له منکرځخه، تولی او تبري..

دریم: اخلاق اوانساني فضایل لکه فضایل او رذائل فضایل لکه کظم غیظ سخاوت، توکل او رذائل لکه کبر، ریا، حسد او چغلي..

لومړی : د اعتقادي اصولو پېژندل:

الف: اصلي اصول

۱- توحید

ټول آسماني شرعیتونه د توحید او یو پرستي په اساس ولاړ دي، د ټولو شریعتونو مشترک امر په توحید عقیده لرل دي.

د توحید لغت د «وحد ، یوحد ، توحیدا» له مصدر څخه دی چې لغوي معنی یې افراد (یوازې) دی. د شریعت په اصطلاح کې توحید د الله سبحانه وتعالی افراد او یوازېوالی په هغه څه کې چې رب تبارک و تعالی ته خاص دي کوم چې رب تبارک وتعالی ته خاص دي ربیوبیت ، الوهیت ، اسماء او صفات دي. په لنډ ډول ویلای شو ، توحید په لغت کې افراد (یوازېوالی) او

په اصطلاح کې توحيد د الله تعالی افراد په ربوبيت ، الوهيت ، اسماء او صفاتو کې. اصلاً د انسانانو او جنياتو د پيدايښ هدف دا دی چې يوازې الله سبحانه وتعالی ته عبادت وکړي او د هغه (جل جلاله) سره هيڅ شی شريک نه کړي.

لقوله سبحانه وتعالی: وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [الذاريات: ۵۶].

ژباړه : او نه مو دي پيدا کړي پيريان او انسانان مګر دا چې عبادت وکړي زما.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي : «حق الله على العباد أن يعبدوه و لا يشر كوا به شيئا» (متفق عليه).

ژباړه : د الله تعالی حق پربنده ګانو دا دی چې د هغه عبادت وکړي او له هغه سره څوک شريک نه کړي.

۲- نبوت

نبوت د انسان په ژوند کې هماغه الهي قانون ده چې پيغمبرانو ته يې وحې کړې، تر څو بشريت د خير، سولې او کمال لوري ته دعوت کړي شيعه ګان په نبوت ايمان لري، دوی د رسول الله صلی الله عليه وسلم دغه حديث وړاندې کوي چې وايي: الله جل جلاله خلکو ته پيغمبران ولېږل ترڅو د هغوی لپاره ښتلی حجت شي، د الله استازي د ګواه وي. طباطبايي چې يو شيعه عالم ده وايي الله جل جلاله د انبياؤ د راليږلو سره د خلکو هدايت د کمال حد ته رسولی ده، کله چې د شريعت لپاره لاربښوونې او طرزالعمل نازل شو، شريعت د کمال اخيري حد ته ورسيد نو له دې سره د نبوت دوره پای ته ورسيده. لکه څنګه چې قران وايي: اسلام وروستی او پوره دين دی محمد صلی الله عليه وسلم وروستی پيغمبر دی. حلي چې يو شيعه مذهبه عالم ده وايي، انبياء له فرښتو غوره دي ځکه پيغمبران د تعارض په عقلي قوې سمبال دي او کولی شي چې هغوی عقل ته تسليمې کړي.

ketabton.com - The Digital Library

۳- معاد او قیامت

وروسته له دې چې کله څمکه له مینځه لاړه شي یعني شپیلۍ پوه کړل شي مړي به را ژوندي شي او د الهي مخته به وړاندې شي تر څو نیکانو او بدکارانو ته د خپل عمل سزا او جزا ورکړي.

۴- امامت

امامت د نبوت په تعقیب سره چې د الهي احکامو تبلیغ او تعلیم ده، د شیعه ګانو په باور الله جل جلاله داسې اشخاص د امام په نامه ټاکلي چې هغوی په جامعه کې د ده احکام تطبیق او عملي کړي، د دوی په نظر دولس ائمه چې لومړی یې حضرت علي او وروستی یې امام مهدي ده، د الله جل جلاله په امر د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په واسطه ټاکلې دي.

۵- عدل

د شیعه ګانو په اند د الله جل جلاله یو صفت عدل ده، دا چې الله جل جلاله حکیم ذات ده هر کار په ډیره غوره طریقې سرته رسوي، همدارنګه علیم خبیر او غني هم ده، نو د عقل له نظره معلومیږي چې الله جل جلاله په چا باندې په لږه اندازه د ظلم کولو اجازه نه ده ورکړي. په قرآن کې هم په دې اړه په صریح ډول ذکر شوی ده. اهل سنت په دغه اصل کې له شیعه ګانو سره اختلاف لري څکه د اهل سنت په باور شیعه ګانو د عدل په معنا او ناروا نسبتونه دي چې الله جل جلاله ته شوي دي.

ب: نور احکام

۶- عصمت

عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وايي، او د عقایدو د علم په اصطلاح کې د الله جل جلاله هغه لطف او مهرباني ده چې پیغمبر د نیکو کارونو کولو ته هڅوي او له بدو څخه یې ساتي. دا چې عصمت د پیغمبرانو یو صفت ده، شیعه ګان بیا پر دې باور دي چې د دوی ائمه هم له عصمت څخه برخمن دي.

ketabton.com - The Digital Library

۷- علم غیب

د شیعه ګانو په باور د امامانو یوه ځانګړنه دا ده چې په غیب خبر دي، د دوی په وینا امام د الله جل جلاله له لوري تاکل کیږي، کوم غیبي علم یې چې پیغمبر ته ورکړی امام ته یې هم ورکړی ده. وهابیان (اوس وخت کې چې ځانته اهل حدیث وایي) په دې وجه په شیعه ګانو د طاغوت تور لګوي، محمد بن عبدالوهاب په دې اړه وایي: (والطواغیت کثیرة ورءوسهم خمسة الاول: الشیطان الداعی الی عبادة غیر الله..الرابع:الذی یدعی علم الغیب من دون الله).

ژباړه: طاغوتیان ډیر دي خو پنځه یې په سر کې راځي لومړی شیطان ده چې بنده ګان پرته د الله جل جلاله له عبادت کولو څخه د بل چل عبادت ته هڅوي او پنځم یکې هغه څوک دي چې د علم غیب دعوه کوي په داسې حال کې چې پرته له الله جل جلاله بل څوک په علم غیب خبر نه دي. نومړی په بل کتاب کې د لاندې آیت په اړه وایي:

تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هٰذَا ۖ فَاصْبِرْ ۖ إِنَّ الْعٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ [سُوْرَةُ هُود : ۴۹]

ژباړه: اې پیغمبره داغیبي خبرونه دي چې موږ یې تا ته وحیي کوو. له دې څخه مخکې نه ته وراندې پوهېدلې، نه ستا قوم، نو صبر وکړه، نتیجه د پرهېزګارانو په ګټه ده. رسولانو په خپله له دغې ادعا انکار کوو چې مونږ سره خزانې او علم غیب نشته، خو د وخت طاغوتیانو بیا دا ادعا کوي چې رسولان علم غیب لري. قفاري چې یو معاصر وهابي عالم دی په خپل کتاب(د شیعه ګانو د مذهب اصول) کې لیکي: وقد نقلت کتب الشیعة نفسها احادیث کثیرة فی هذا المعنی، والله سبحانه امر نبیه ان یقول:

قُل لاَّ اَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَائِنُ اللهِ وَلاَ اعْلَمُ الْغَيْبَ؛

قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَل كُنتُ الاَّ بَشَراً رَّسُولا؛

قُلْ انَّما اَنَاْ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ...؛

ketabton.com - The Digital Library

فهذا هو رسول الهدى وخاتم الانبياء وسيد الاولين والآخرين فكيف بمن دونه

ژباړه: شیعه ګانو په خپلو کتابونو کې د خپلو امامانو د علم غیب په باره کې زیات روایات نقل کړې دي، په داسې حال کې چې الله جل جلاله خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته امر کوي چې ووایي:

اې محمده دوی ته : "زه د خپل ځان لپاره د څه ګټې او زیان واك نلرم هماغه الله جل جلاله چې څه غواړي، هغه کیږي؛

زه دا نه وایم چې د الله جل جلاله خزانې زما سره دي، او په علم غیب هم نه پوهیږم؛

دوی ته ووایه زما پروردګار سپېڅلی ده! ایا زه له یو پیغام راوړونکي انسان "څخه پرته بل څه یم؟

اې محمده ورته ووایه: "زه خو ستاسې په څېر یو انسان یم...؛

دا رسول چې لاربنود او د ټولو انبیاؤ لومړی او وروستنی ده وایي زه په علم غیب نه پوهیږم. نو څنګه به هغو خلکو ته علم غیب وي چې له ده څخه لاندې دي.

اهل تشیع علماء د قفاري دې مسئلې ته داسې غبرګون ښیی:

لومړی: قفاري چې کوم آیتونه ذکر کړي دي له هغو آیتونو سره ربط نلري چې شیعه ګان پرې د علم غیب علم ثابتوي.

دوهم: په قرآن کې نور آیتونه هم شته چې د پیغمبرانو او امامانو علم غیب پرې اثباتیږي.

شیعه ګان وایي چې د قرآن په هغو آیتونو کې چې د علم غیب په باره کې راغلي په څو برخو ویشل شوي دي:

لومړی: یواځې الله جل جلاله ته د علم غیب انحصارول:

هغه آیتونه چې یواځې د الله جل جلا له د علم غیب پورې پیوست دي او له هغه پرته بل څوک په علم غیب نه پوهیږي په لاندې ډول دي:

ketabton.com - The Digital Library

وَ يَقُولُونَ لَوْ لا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّٰهِ فَانْتَظِرُوا اِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ؛ [سُوْرَةُ يُونس : ۲۰]

ژباړه: او دا چې هغوی وايي، چې پر دې پيغمبر باندې د ده د رب له لوري څخه کومه نښانه ولې نازله نشوه. نو دوی ته ووايه: "د غيبو څښتن او واکمن خو يوازې الله جل جلاله دی، ښه دی، سترګي په لاره اوسئ، زه هم ستاسي سره منتظر يم.

په دې آيت شريف کې الله جل جلاله خپل پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته وايي: چې کفارو ته ووايه معجزه يا کومه نښه چې تاسو غواړی له غيبي چارو څخه ده او له غيبي چارو څخه يواځې الله جل جلاله خبر ده.

قُلْ لا يَعْلَمُ مَنْ فِى السَّماواتِ وَ الْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلاَّ اللَّهُ وَ ما يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ.[سورت النمل: ۶۵].

ژباړه: ووايه کوم کسان چې په ځمکه او آسمانو کې دي په غيب نه پوهيږي پرته له الله جل جلاله څخه او نه پوهيږي چې څه وخت به را ژوندي کيږي. په دې آيت کې هم د (الا الله) په تعبير سره علم غيب يواځې الله جل جلاله ته شوی ده.

دوهم: هغه آيتونه چې پيغمبرانو هم په علم غيب خبر دي:

د شيعه ګانو په اند الله جل جلاله په دې آيت سره وايي چې د هغه رالېږل شوي استازي(انبياء) په علم غيب خبر دي:

۱ـ مَّا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ.[سورت آل عمران: ۱۷۹]

ژباړه: الله جل جلاله به مؤمنان په دې حالت کې هيڅکله پرېنږدي چې تاسې اوس په کې ياست؛ هغه به سپېڅلي خلك له ناپاکو خلکو څخه بېل کړي؛ خو د الله جل جلاله داسې عادت نه دی چې تاسې په غيبو خبر کړي؛ د پټو خبرو د ښوونې لپاره چې د هغه له خپلو رسولانو څخه چا ته خوښه شي، ټاکي

ketabton.com - The Digital Library

يې. له دې امله (د پټو چارو په اړه) پر الله جل جلاله او پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایمان ولرئ. که تاسي د ایمان او له خدایه د وېرېدو چلن غوره کړئ، نو لوی اجر به در په برخه شي.

همدارنګه د شیعه ګانو په باور یو بل آیت هم په دې دلالت کوي چې پیغمبران د علم غیب څخه خبر دي:

۲ـ عٰلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖٓ أَحَدًا. إِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا. لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسٰلٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصٰى كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًۢا.[سورت الجن:۲۶،۲۷،۲۸]

ژباړه: هغه په غیبو عالم دی، په خپلو غیبو باندې څوك نه خبروي، پرته له هغه استازي څخه چې الله جل جلاله ځنې راضي وي (او د غیبو د څه علم ورکولو لپاره یې غوره کړي وي)، نو په یقیني توګه، د هغه (پیغمبر صلی الله علیه وسلم) مخکې او شا ته الله جل جلاله ساتونکي او څارونکي ټاکي. تر څو معلومه کړي چې هغوی د خپل رب پیغامونه ورسول. او الله جل جلاله د هغو ټول چاپیریال احاطه کړی دی؛ او هر یو شی یې په شمار شمېرلی ایښی دی. داسې او دې ته ورته نور آیتونه هم شته چې د شیعه ګا نو په اند د انبیاؤ د علم غیب اثبات پرې رسېدلی ده.

۳ـ وَرَسُولًا إِلٰى بَنِىٓ إِسْرٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْىِ الْمَوْتٰى بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ. [سُوْرَةُ آل عِمرَان : ۴۹]

ژباړه: او بني اسرائیلو ته به یې د خپل پیغمبر په توګه وټاکي." - (او کله چې هغه د پیغمبر په توګه بني اسرائیلو ته ورغی، نو ویې ویل) "دا یو حقیقت دی چې زه ستاسې د رب له خوا له نښانې سره درته راغلی یم، زه ستاسې په مخ کې له ختې څخه د مرغۍ د شکل یوه مجسمه جوړوم او په هغې کې پوکی کوم، هغه د الله جل جلاله په امر الوتونکی جوړېږي؛ زه د الله جل جلاله په امر مور زاده ړوند او پیس روغوم؛ او مړي ژوندي کوم؛

ketabton.com - The Digital Library

زه تاسي ته ښيم چي تاسې څه خورئ او څه په خپلو کورونو کې زېرمه کوئ. په دې کې تاسي ته پوره نښانه ده، که تاسي ایمان راوړونکي یاست.

دریم: په آیاتو باندې د ائمو د علم غیب اثبات.

شیعه ګان وايي کوم آیتونه چې د پیغمبرانو د علم غیب د اثبات لپاره راغلي د ائمو لپاره هم علم غیب اثباتوي.

د دوی په اند الله جل جلاله چې له چا څخه چې راضي وي هغه ته علم غیب ورکوي. دا خبره دوی د دې آیت په اساس کوي.

عٰلِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖٓ اَحَدًا. اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَّسُوْلٍ فَاِنَّهٗ يَسْلُكُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا. لِّيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوْا رِسٰلٰتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا.[سورت الجن:۲۶،۲۷،۲۸].

ژباړه: هغه په غیبو عالم دی، په خپلو غیبو باندې څوك نه خبروي، پرته له هغه استازي څخه چې الله جل جلاله څني راضي وي (او د غیبو د څه علم ورکولو لپاره یې غوره کړي وي)، نو په یقیني توګه، د هغه (پیغمبر صلی الله علیه وسلم) مخکې او شا ته الله جل جلاله ساتونکي او څارونکي ټاکي. تر څو معلومه کړي چې هغوی د خپل رب پیغامونه ورسول. او الله جل جلاله د هغو ټول چاپیریال احاطه کړی دی؛ او هر یو شی یې په شمار شمېرلی ایښی دی.

د دې آیتونو په تفسیر کې وايي. د آیتونو په لومړي سر کې علم غیب یوازې الله جل جلاله ته منسوبوي او له نورو څخه نفې کوي. خو د «اِلاَّ مَنِ ارْتَضی مِنْ رَسُولٍ» استثنائي جملې په واسطه یې خاصو اشخاصو لکه رسولانو ته هم علم غیب ثابت شو او دا جمله د اولې جملې خاصوالی ماتوي.

د دې آیت په تفسیر کې شیعه علماء وايي چې: دا چې الله جل جلاله علم غیب خپلو خاصو بنده ګانو ته هم ور نه کړ، په دې دلالت کوي چې پرته له هغه بل څوک علم غیب نلري، خو وروسته یې خپل رسولان استثنی کړل او علم غیب یې ورکړ. هرڅه یې چې غوښتل د وحې په واسطه یې ورکړل، د دوی علم غیب د الله جل جلاله په اجازت او اذن سره ؤ نه په خپلواک صورت.

ketabton.com - The Digital Library

د شیعه ګانو په اند امام هم د الله جل جلاله لخوا غوره کیږي، نو له دې ځایه ثابته شوه چې الله جل جلاله خپل استازي(پیغمبران او ائمه) د علم غیب څخه هم برخمن کړي.

۸- ولایت

ولایت په عربي ژبه کې د سرپرست یا حکومت په مانا ده. ولایة د اولیا له له کلمې سره اړیکه لري او د ولي کلمه له قران څخه اخیستل شوې ده. د اسلام په دین کې یو رایجه مفهوم ده، د شیعه ګانو په ډله کې خورا دا کلمه ډیره استعمالیږي ځکه چې د امامت رول او ماهیت ته په کې اشاره ده.

د ولي کلمه د اسلام په معنوي ژوند کې ځانګړی اهمیت لري او د مختلفو ماناو لپاره استعمالیږي، لکه نږدې خپلوان، ملګری، ملاتړی. د شیعه ګانو په باور په اسلام کې کې د ولی الله کلمې اشاره هغه چاته کیږي چې د الله جل جلاله له لوري ټاکل شوی وي. او د ولایت اختیار ورکړل شوی وي. دوی د ولایت د اثبات لپاره دا ایت دلیل وړاندې کوي:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ. [سُوْرَةُ المَائدة : ۵۵]

ژباړه: ستاسي ملګري خو په حقیقت کښې یوازي الله، او د الله پیغمبر او هغه مؤمنان دي چې لمونځونه قائموي، زکات ورکوي او د الله په وړاندې سرټیټوونکي دي.

همدارنګه بل آیت: ذَٰلِكَ الَّذِى يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ.[سُوْرَةُ الشّورىٰ :۲۳]

ژباړه: دغه هغه شی دی چي الله د هغه زیری خپلو هغو بندګانو ته ورکوي چي ایمان یې راوړی او نېک عملونه یې وکړل. اې پیغمبره دوی ته ووایه: "زه پر دغه کار باندي ستاسي څخه د څه اُجورې غوښتونکی نه یم. البته د

ketabton.com - The Digital Library

خپلولۍ مینه هرومرو غواړم." څوك چې د نېکۍ ګټه وکړي، موږ به د هغه لپاره په هغې نېکۍ کې ښه والی زیات کړو. بېشکه الله ښه ښونکی او قدردان دی.

او د غدیر خم حدیث هغه څه دي چې د شیعه ګانو په باور پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته ویل شوي دي چې مسلمانانو ته ووایه د امامانو(آل) سره مینه او محبت ولرئ.

د ولایت د اثبات لپاره حدیث هم وړاندې کوي دوی وایي چې رازی له زمخشري څخه نقل کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: هر څوک چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د آل سره د دوستي په خاطر مړ شي شهید ده، هر څوک چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د آل سره د دوستي په خاطر مړ شي داسې ده لکه د توبې پر وخت چې مړشي، هر څوک چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د آل سره د دوستي په خاطر مړ شي د پوره ایمان سره له دنیا تللی ده او هر څوک چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د آل سره دښمني په خاطر مړ شي، داسې ده لکه چې د کفر په حالت کې مړ شوی وي، هر څوک چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د آل سره د دښمنۍ په خاطر مړ شي، د جنت بوی به یې پزې ته ونه رسیږي.

همدارنګه دوی له خپل امام باقر څخه هم روایت کوي چې ویلي دي: اسلام پر پنځو پایو ولاړ ده لمونځ، زکات، روزه، حج او ولایت او په هیڅ څیز دومره تاکید نه ده شوی لکه پر ولایت.

د شیعه ګانو په باور ولایت نه یواځې د اسلام یو ارکان ده بلکې د اسلام اصلي پایه هم ده. دوی امامت له ولایت سره مقید(تړلی) بولي، یعنې امام به پیژنئ او مینه به ورسره کوی اطاعت به یې کوئ او د هغو له دیني مسایلو او اعمالو به پیروي کوئ.

ketabton.com - The Digital Library

۹- مهدویت

د مهدويت شتوالی په ټولو اسلامي مذاهبو کې شته خو ټول په يو قول نه دي. د شيعه ګانو درې واړه ډلې اماميه، زيديه او اسماعليه د امام مهدي په شتوالی کې سره اختلاف لري. اماميه په دې اند دي چې د امام حسن عسکري زوی دولسم امام هغه مهدي چې غيب ده د دوی په اند امام مهدي ده. اسماعليه ډله محمد مکتوم د اسماعيل زوی چې د امام صادق لمسی ده امام مهدي بولي. زيديه ډله چې قيام د امامت يو شرط بولي په انتظار او غيب عقيده نلري، دوی هر امام امام مهدي بولي.

د امام مهدی صاحب ظهور څه وخت او چيرته کيږی؟

امام مهدی صاحب پيغمبر نده کوم ځانګړی کتاب نلری بلکه په قرانکريم باندی به عمل کوی او د نبی عليه السلام له اولادی څخه دی.

د ده ظهور د قيامت له علامو څخه يوه علامه ده.

د امام مهدی صاحب د ظهور په کال به يو څو مهمي نښی ښکاره شی چه هغه په لاندی ډول دی:

۱- په د غه کال به زلزلې ډيري وي.

۲- د سفياني په نوم يو جابر فاسق ظالم او بالآخره کافر او مُستبد حکمران به د اسرائيلو په اِندر نومي سيمه کي حاکم کيږي.

په احاديثو کي راځی چه د امام مهدي صاحب په خلاف به ډېر غټ لښکرونه جوړکړي چي لښکر به يې په بيدأ سيمه کي په ځمکه کي خسف شي او سفياني به د امام مهدي په لاس په يوه ډبره (تيږه) باندي له نيولو وروسته د وزې په ډول ذبح کړای شي، په رواياتو کي دا خبره په صراحت موجوده ده چه سفياني چه عبدالله ابن يزيد يا الزهرالکلبي نوميږي د اقتدار موده به يی د امام مهدي سره دجګړې تروخته پوري (۹) نهه مياشتي وي بيابه ختميږی.

۳- په هغه کال به د سعودي عربستان حکومت نړول کيږي.

۴- په هغه کال به د روژې د لومړۍ شپې میاشت تندر ونیسي.

۵- د دغه کال په پنځلسم دروژې به لمر تندر ونیسي چه دا دواړه تندرونه د دنیا له پیدا کیدلو راهیسي ړومبني او خلاف العادة کارونه دي.

۶- دشپي مهال به په روژه کي په آسمان کی د اور ستن را ښکاره شي.

۷- پنځلسم د روژې به دجمعې شپه وي.

۸- په پنځلسم د روژې د جمعې په سهار به یو ډیر ویرونکې اواز (چیغه یا چاودنه) کیږي.

۹- له لمر سره به څو ورځي پرله پسې یوه نښه را ښکاره کیږي.

۱۰- له روژې وروسته به عمومي جګړې او د عربو د قبائلو ډله ایز بغاوت پیل کیږي.

۱۱- دحاجیانو لوټل او وژل به کیږي.

۱۲- حج به له امیر (امام) څخه پرته اداء کیږي.

۱۳- پر ۹ او ۱۰ د ذوالحجې به په مِنٰا او عرفات کي جګړه کیږي او همدا وخت به له امام مهدي صاحب سره په مکه مکرمه کي بیعت کیږي.

۱۴- د احادیثو په کتابونو کي راځي چه د امام مهدی دظهور په وخت کی به د شام هیواد دومره کمزوری وي چه که ګیدړ ورباندي برید وکړي نوهم مغلوب به یې کړي (ظهورمهدي ص ۶۶)

۱۵- د امام مهدي صاحب دظهور په کال به په شام باندی سخت سیلاب راځی. (ظهورمهدي ص ۶۷)

۱۶- د فرات سیند به خپله لاره بدله کړی یعنی په بله خوابه روان شی او دسرو زرو غر به پکی را ښکاره شی.

۱۷- په عراق کی به خپلمنځی جګړی شروع شی.

ketabton.com - The Digital Library

۱۸- دخراسان لخوا به دتورو کوچنیو بیرغونو والا خلک راشی چه صحی مسلمانان به وی او ظلم کونکی به نه وی نبی علیه السلام فرمایی که تاسو دغه خلک ولیدل نو خامخا یی ملګرتیا وکړی ځکه چه د دوی په مینځ کی د الله جل جلاله خلیفه ده ولو که دوی په یخ او یا د واوری په سر را روان وی. نو له دی څخه به (۷۲) میاشتی یعنی شپږ کاله پس مهدی صاحب ظهور کوی.

تفصیل:

د دنیا دا ټولی پریشاني او بد حالت ډیر دوام هم نکوي بلکه ترهغه وخته به وي ترڅو د مسلمان اُمت وروستنۍ تکیه ، پناه ځای ، هیله او آرزو (سیدنا) امام مهدي صاحب ظهور کوي چه د دوی په اړه نبی علیه السلام داسی فرمائې :

که د دنیا یوه ورځ زندګی پاتی وي نو هم به الله جل چلاله هغه ورځ دومره اوږده کړي چي زما له اهل بیت نه به یو کس پیدا کړي چه نوم او د پلار نوم به یې زما او زما د پلار له نامه سره برابر وي هغه به ځمکه له عدل او انصاف نه داسي ډکه کړي لکه له مخه چي له ظُلم او تعدئ نه ډکه وه.

سنن ابي داوُد (جلد۲ صفحه۵۸۸).

په همدې مبا رک وخت کي به مسلمانان د ارام ساه واخلي ،کفر،ظلم ، او وحشت به خپلي آخرنۍ سلګۍ تر هغه وخته وهي تر څو یې چه عیسی علیه السلام وروستنۍ خښته هم له بیخه را وکاږي.

د حضرت امام مهدي صاحب په باره کي اهل تشیع هم یو ډول عقیده لري

د دې لپاره چي د دوی د ټبر په فتنو کي اخته نه شو د هغوی د مهدي په اړه هم لنډه خبره واورۍ.

اهل تشیع وایی چه د حضرت حسن عسکري زوی امام مهدي دی ،چه دوی مهدي منتظر ورته وایي، دوی وایي د حسن عسکري زوی مړ نه دي هغه د سمارا په غرونو کي په یوه ځای (غار) کي پټ دی اوپه آخر وخت کي به

ketabton.com - The Digital Library

ظهور کوي، د اسلامي اُمت حقاني علماؤ د دې عقیدې ډیر ښه قانع کونکی تردید کړی دی حتی که یې د تشیع پیروان په انصاف سره وګوري نوهم به پر خپله مزخرفه عقیده پیښمانه شي.

زمونږ داهل سنت عقیده:

امام مهدی صاحب له مخکی څخه ژوندی ندی بلکه هغه به نوی ماشوم پیدا کیږی او د څلویښتو کالو په عمر به ځان ښکاره کوی.

کله چه د کفارو ظلم او زیاتی ډیر شی مسلمانان کمزوری شی او څه مسلمانان له کفارو سره متحد شی او دهغوی غلامی شروع کړی اسلامی ملکونه دکفارو تر تسلط څخه لاندی شی نو مسلمانان به بله اسره نلری نو الله جل جلاله ته به دعا وکړی چه مهدی صاحب را ولیږه الله جل جلاله به د مسلمانانو دعا قبوله کړی او مهدی صاحب به را ښکاره شی.

د امام مهدي صاحب نوم ،شهرت ،او نسب، د ټولو احادیثو د څیړني او پلټني په رڼا کي په لاندی ډول دی.

نوم : محمد ..او یا احمد

دپلار نوم : عبدالله

قوم : بني هاشم ،عرب ،سادات قُریش

دحضرت فاطمة الزهرأ رضي الله عنها له نسله او د حضرت امام حَسَن رضی الله عنه له اولادی څخه دی دظهور په وخت کی به یې عمر د څلویښتو (۴۰) کالو په شا وخوا کی وي شکل اوصاف قد اوقامت به یی نبی علیه السلام ته ورته وی.

الخلیفة المهدي فی الاحادیث الصحیحة (صفحة۳۰، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹ سنن ابي داؤدجلد ۲) (ترمیذي جلد ۲ صفحة ۴۷)

حضرت نُعیم ابن حماد رحمه الله په خپل سند کي له حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت کړی چې فرمائي :

ketabton.com - The Digital Library

چه کله لاري بندي شي او د فتنو وخت وي نو له مختلفو سیمو څخه به اووه نفره علماء راووزي، دوی به د ملاقات لپاره وخت نه وي سره ټاکلی، او یو له بله به سره خبر هم نه وی د دوی هر یوه په لاس به تر ۳۱۰ تنو پوری کسانو بیعت کړی وي ، دوی به په مکه مکرمه کي راغونډ شي

کله چه دا اووه کسان لیده او کاته وکړي اویو له بل نه پوښتنه وکړي چه څنګه راغلي یاست ؟

هغه بل به ځواب ورکړی چه دیو داسي کس په لټه کي یم چي د هغه په لاسونو له فتنونه وژغورل شو او د هغه په لاس قسطنطنیه فتح شي.

مور ته د هغه کس حُلیه ، نوم او د مور او پلار نومونه معلوم دي.

دا اووه کسان به په دې اتفاق شي اوپه لټه کي به ئې شي او په مکه مکرمه کي به یې پیداکړي دوی به ورنه پوښتنه وکړي چي ته د فلان زوی فلان یې؟

مهدی صاحب به ورته ووایي چه هو، زه فلان یم.

بیا به د کعبی شریفی تر څنګ بیعت ور سره وکړی.

امام مهدی صاحب به د عامو مسلمانانو بادشاه وی که هغه عرب وی که عجم، په حدیث شریف کی د عربو ذکر له دی امله شوی چه د هغه د حکومت اغاز به له عربوڅخه وی هغه به په مکه مکرمه اومدینه منوره کی ښکاره کیږی کوم چی دقران کریم تلاوت کوی اوپه عربی ژبه پوهیږی. مرقات المفاتیح شرح مشکوة المصابیح /۵/۱۷۹

کله چه مهدی صاحب سره بیعت وشی نو ډیر خلک به د مقابلی لپاره فوځونه تیار کړی او د هغه مقابلی لپاره به راروان شی چه اول به په هغوئ کی د شام والا یوه ډله وی نو کله چه ذوالحلیفه ته راورسیږی نو دی وخت کی به په ځمکه ننوزی او خسف به شی.

دی خلکو به له ځان سره په زور ډیر مسلمانان هم را روان کړی وی چه راځی د مهدی مقابله کوو ډیر لاروی به هم ورسره وی. خو کله چه عمومی

ketabton.com - The Digital Library

عذاب راشی نو په هغه عذاب کی به ورسره نیکان خلک هم په ځمکه ننوزی مګر د هغوئ نیت به غلط نه وی هغوئ به د قیامت په ورځ د خپلو نیتونو مطابق جدا جدا حشر کیږی.

که د چا بده اراده وه نو هغه دنیا کی هم هلاک او اخرت یی هم تباه شو.

او که څوک مجبورا را روان شوی وی نو هغه به د دغو کسانو سره به دنیا کی شریک په ځمکه ننوزی لیکن په اخرت کی به یی ځایونه جدا جدا وی....

د بخاری شریف دا حدیث چه عائشی رضي الله عنها نه روایت ده (یخسف باولهم واخرهم ثم یبعثون علی نیاتهم).

مهدی صاحب به د ظهور په وخت کی یوازی نه وی بلکه الله تعالی به د مشرق (خُراسان) ډیرخلک له هغه سره مرسته کوونکی جوړ کړی کوم چه د دین اسلام حاملین به وی او دالله تعالی په لارکی به جهاد کوی لکه څنګه چی په یوه حدیث کی راځی.

په اخره زمانه کی چه کله د خلکوحالات خراب شی په دی وخت کی به د خلیفه ګانو له اولاد څخه دری نفره په کعبه او د هغی په خزانو باندی د قبضی کولو لپاره په خپل مینځ کی جنګ وکړی په هغوی کی به هر یو په کعبه شریفه باندی دقبضی کولو غوښتونکی وی مګر یو به هم کامیاب نشی. په عین همدی وخت کی به د مکی په ښارکی مهدی صاحب ظهور وکړي او دا خبره به په خلکوکی عامه شی له کعبی سره نږدی به له مهدی صاحب سره بیعت کوی.

حضرت ثوبان رضی الله عنه وایی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی

(یقتل عندکنزکم ثلاثة کلهم ابن خلیفه ثم لایصیرالی واحدمنهم ثم تطلع الرایات السودمن قبل المشرق. فیقتلونکم قتلا لم یقتله قوم ثم ذکرشیالااخفظه فقال. فاذارایتموه فبا یعوه ولوحبوا علی الثلج)

ژباړ : د ستاسو د کعبی د خزانی په سر به دری نفره په خپل مینځ کی جنګ وکړی په دغو دریو کی به هریو د کوم خلیفه زوی وی مګر دا خزانه به

ketabton.com - The Digital Library

یوه ته هم په لاس ورنشی بیا به له مشرق (خراسان) څخه تور بیرغونه راښکاره شی هغه به تاسو په داسی طریقه سره قتل کړی چه مخکی یی هیڅ مثال نه وی.

ثوبان رضي الله عنه وایی بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم بله کومه خبره وکړه چی ماته په یاد نده بیا نبی کریم صلی الله علیه وسلم و فرمایل کله چه تاسو دغه کس (مهدی) ووینی نو له هغه سره بیعت وکړی.

د..کنزکم... په باره کی ویل شوی دی چه له دی څخه مراد د کعبی خزانی دی کومی چه د سرو زرو دی.

علماء وایی چه هغه خزانی د کعبی لاندی ښخی شوی دی.

یو قول دا هم ده چه له هغو خزانو څخه مراد د فرات د سیند خزانی دی یعنی د سرو زرو هغه غر ده چه د فرات په سیند کی به را ښکاره شی.

مهدی صاحب به اول جزیره عرب فتح کړی بیا به بیت المقدس فتح کړی وریسی به فارس او خراسان بیا نوره دنیا...

باالاخره... مهدی صاحب به اووه کاله بادشاهی وکړی چه دا به د مسلمانانو لپاره ترټولو ارام سوکاله او د خوشحالي وخت وی ډیر د برکت وخت به وی اسمان به بارانونه کوی او ځمکه به ګیا شنه کوی مسلمانان به دومره مالدار شی چه هیڅوک به زکات نه اخلی.

په دی اوو کالو کی به دجال هم را پیدا شی بیابه عیسی علیه السلام له اسمان څخه را ښکته شی او دجال به قتل کړی..

د امام مهدي علیه السلام څوک دی؟

د امام مهدي علیه السلام په اړه د اهل سنت والجماعت د تیر څوارلس سوه کلونو راهیسي دا عقیده ده چي دی به قیامت ته نږدې زمانه کې ظهور کوي او د مسلمانانو مشری به کوي.

ketabton.com - The Digital Library

امام مهدي تعرف:

نوم: محمد

لقب: مهدي

پلار نوم: عبدالله

د مور نوم: امنه

نسب: د فاطمة الزهراء په اولاد کې به وي

ځاي د پیدا کیدو: مدینه منوره

بدن: لوړ قد، لوړه پزه، پیاوړی بدن

مخ: مخ مبارك به د رسوالله صلی الله علیه وسلم په څیر وي

عمر: د څلوېښتو کلونو په عمرکې به وي

ظهور: په مکه مکرمه کې به ظهور وکړي

بیعت: دی مبارك به د حجرلاسود او مقام ابراهیم تر مینځ د مسلمانانو نه بیعت اخلي د بیعت کونکو شمیر به د میدان د صحابه کرامو ۳۱۳ تنو سره برابر وي

مشرئ: د مسلمانانو مشرئ به کوي او د کافرانو سره به سخت جنګونه کوي

حکومت: د ځمکي پر مخ به د عدل او انصاف نه ډك اسلامي خلافت قایم کړي

فیصله : فیصلې به په قران او حدیث کوي

شتمني : په خلکو به دومره مال (سره زر،سپین زر،روپی ....) تقسیم کړي چې اخیستونکي به یې نور نه وي

خلافت مدت : د ۷ او ۹ کلونو تر مینځ به وي

ketabton.com - The Digital Library

د مهدي علیه السلام د خلافت په دوران کې به عیسی علیه السلام له اسمانه راکوز شي دده د راتګ تر مخه به دجال راوتلی وي عیسی علیه السلام به دجال ووژني او تر هغه وروسته به د مهدي علیه اسلام جنازه اداء کړي.

۱۰- غیبت

د شیعه ګانو په اسلام کې یعني په دې باور او عقیده لرل چې د اخرالزمان منجي یا مهدي چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم له اولادې څخه ده دنیا ته راغلی ، وروسته د خلکو له دید څخه نادرکه یا پټ شوی ده، یوه ورځ به د عیسی علیه السلام سره راڅرګند شي او نړې کې به عدالت او سوله خپره کړي. د شیعه ګانو ځینې ډلې لکه اسماعلیان، نزاري او زیدیه په غیبت عقیده نه لري، دوی په دې باور دي چې امام باید حاضر او خلکو ته لارښونه وکړي.

د شعیه ګانو هغه ډلې چې په غیبت عقیده لري د غایب امام په ځانګړنو او نوم کې سره په یوه نظر نه دي، د دوی لویه ډله چې امامیه ده غایب امام د حجت بن الحسن یا (امام عصر او امام زمان) په نامه یادوي. یاده ډله وایي چې حجت بن الحسن ژوندی ده خو په پټه کې ژوند کوي، دغه عقیده د اخرالزمان د غیبت یا پټ ژوند په نوم پیژندل کیږي.

د شیعه ګانو په ادبیاتو کې پټیدل (غیب کېدل) په دوه ډوله دي: صغرا (لنډ مهاله پټېدل) او کبرا (اوږد مهاله پټېدل).

د صغرا غیبت(۸۷۴-۹۴۰م) (۲۶۰-۳۲۹ق)

د شیعګانو په باور دا هغه دوره ده چې حجت بن الحسن په پټه کې ژوند کوو او نورو شیعه ګانو سره یې یواځې د څلورو استازو په وسیله اړیکه ساتله. نوموړی امام په شپږکلنۍ کې ځان غایب کړ ځکه د وخت خلیفه عباسي معتمد له حجت بن الحسن سره د نورو اړیکه محدوده کړې وه او د خپلو جاسوسانو په وسیله یې تر څار لاندې نیولی ؤ، نو په دې اساس زیاتره شیعه ګان له حجت بن الحسن سره نشو لېدلای یواځې د هغو استازو چې د نواب اربعه:

ketabton.com - The Digital Library

عثمان ابن سعید (متوفی ۲۶۷ ق -۸۸۰میلادی)

محمد بن عثمان (متوفی ۳۰۵ق -۹۲۰م)

حسین ابن روح نوبختی (فوت ۳۲۶ ق -۹۳۷ م)

علی ابن محمد سمری (فوت ۳۲۹ ق -۹۴۱ م)

په وسیله ورسره ملاقات کولی شو چې دوی ټاکلي وو. د امامیه ډلې د سرچینو په اساس د دوی یوولسم امام (عسکري) خپل زوی حجت بن الحسن په ښکاره ډول د امامت لپاره انتخاب نکړ ځکه خطر ورته متوجې ؤ، بلکې یوائې په اشاره او ځینو ځانګړنو سره یې معرفي کړ. عباسي معتمد چې د دې د زوی په لټه کې ؤ، هڅه یې کوله چې پیدا یې کړي او زندان ته یې واچوي. په ۲۶۰ قمري کال کې د یوولسم امام له وژل کیدو او ورسره د جنازې لمانځه وروسته ضغرا غیبت پیل او ۳۲۹قمري کاله پورې دوام وکړ.

د کبرا غیبت:

د دولس امامه ډلې په اند کله چې علی بن محمد سمری په ۳۲۹ قمري - ۹۴۱ میلادي کال کې ومړ صغرا غیبت پای ته ورسید او کبرا غیبت پیل شو او تر هغه به وي چې کله حجت بن الحسن را څرګند شي.

نزاري اسماعلیان په غیبت عقیده نه لري، دوی وایي چې څلورم آقاخان نهه څلویښتم او د وخت امام ده . دوی په دې عقیده دي چې د وخت امام د لومړی امام حضرت علي رضي الله عنه سره هیڅ توپیر نه لري.

یوه بله ډله چې دروزیان ورته وایي په دې عقیده دي چې امام الحاکم بامر الله په ۴۱۱ هـ.ق (۱۰۲۱ م) غایب شو او وروسته له هغه څلور داعیان د دروزي ډلي (مذهب) جوړ کړ چې د دوی له جملې څخه حمزه بن علی د دې ډلې رهبري او دعوت په لاس کې واخیست، وروسته یې رهبري پنځم داعي بهاءالدین په لاس کې شوه. دروزیان د الحاکم ځایناستی امام نه بولي بلکې یواځې یې د خلیفه په توګه مني.

ketabton.com - The Digital Library

زیدیه ډله هم په غیبت عقیده نه لري، د دوی په اند که هرڅوک د حسن یا حسین له نسل څخه وي، کوی شي امامت ته ورسیږي، امام باید د ظلم او بې عدالتۍ پر وړاندې پاڅون وکړي، په ښکاره توګه حکومت وکړي او عدل پلی کړي.

۱۱- انتظار

د سترګې په لاره او «فَرَج» د خلاصون په مانا دی. د خلاصون څخه موخه امام مهدي ته چې د امامیه ډلې دولسم امام ده په انتظار دي چې یوه

ورځ به راشي د عدل یو حکومت به په ټوله نړۍ پلې کوي.

شیعه ګان په دې عقیده دي، کوم شخص چې غیب ده او دوی ورته انتظار کوي د دوی دولسم امام د حضرت علي رضي الله عنه له نسل څخه نهم لمسی ده چې حجه بن الحسن (امام مهدی) نومیږي، یوه ورځ به راڅرګندیږ. ي د سولې او عدالت حکومت به جوړوي. امام باقر چې د شیعه ګانو پنځم امام ده، د فرج انتظار د دین له اساسي چارو څخه شمارو او په توحید او نبوت باندې د ګواهي سره په قطار کې یې حسابوو.

د شیعه ګانو د ائمو څخه حدیث رانقل دي چې انتظار یو له غوره او بهترینو اعمالو او عبادتاتو څخه شمېرل کیږي او د نورو اعمالو د قبلېدو د دوی په اند یو شرط کڼل کیږي.

یو بل حدیث له دوی له ائمو څخه را نقل شوی ده چې کوم کس د اولیاو او او د هر وخت د نیکو اشخاصو ته په انتظار وي دوی به د قیامت په ورځ له اهل بیت سره یوځای وي او څوک چې د انتظار په حال کې مړ شي داسي ده لکه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره یو ځای د جهاد په میدان کې جنګیږي او دی په شهادت ورسیږي.

د فرج په انتظار باندې د شیعه ګانو دومره تاکید او فضیلت د دې لپاره شوی چې د شیعه ګانو د اتصال حلقه د امامانو سره د دوی د ولایت او امامت د منلو په وجه ده.

ketabton.com - The Digital Library

د بشریت د ژغورونکی(مُنجی) د راتلو انتظار یواځې اسلام پورې محدود نه ده بلکې د نورو دینونو پیروان د هغه په انتظار دي. لکه یهود چې ماشیح (مسیح) چې مصداق ترې عُزَیر یا منحاس بن عازر بن هارون او یا داوود ده. مسیحان د عیسی ، زردشتیان د سوشیانت، هندوان د ویشنو او بودایان د میتریه په انتظار دي.

۱۲- رجعت

رجعت د بېرته راګرځېدلو په مانا ده، د شیعه ګانو په باور رجعت د امام مهدي په را څرګندیدو سره د ځینو مړو شوو اشخاصو بیا را ژوندي کېدل دي. د شیعه ګانو د عقایدو څخه یو هم رجعت ده چې د اثبات لپاره یې ځینې آیتونه او او روایات وړاندې کوي.

په روایاتو کې رجعت ته د «کرّه»، «ردّ» او «حشر» په اشارې سره استفاده شوې ده.

رجعت د شیعه ګانو له انده:

شیعه ګان رجعت د خپل مذهب ضرورت بولي، د ځینو په اند یې له رجعت څخه انکار له دین څخه نه خارجیږي. شیعه علماؤ د رجعت د اثبات لپاره زیات دلایل وړاندې کړي چې په لنډ ډول اشاره ورته کوو.

- قرآن

د رجعت د اثبات لپاره شیعه ګان د قرآن آیتونه وړاندې کوي:

(وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ) [سورت النمل: ۸۳]
ژباړه: او هغه ورځ په تصور کې راوله، چې کله موږ له هر اُمّت څخه د هغو کسانو یو بشپړ پوځ محاصره راولو چې زموږ ایتونه یې دروغ ګڼل، بیا به هغوی(د هغو د اقسامو په لحاظ سره درجه په درجه) ترتیب کړل شي.

په دې آیت کې د انسانانو د یوې ډلې د ژوندي کېدو خبره شوې ده، په داسې حال کې چې دا آیت د قیامت د ورځې په یاد کې ده. خو شیعه ګان یې د رجعت لپاره دلیل نیسي.

همدارنګه د رجعت په اړه د پخوانیو قومونو ته هم اشاره شوې ده لکه د الیشع په لاس د یو هلک ژوندي کول، الیشع بن شافاط د بني اسرائیلو د یو پیغمبر نوم ده چې وروسته د الیاس علیه السلام څخه په پیغمبری مبعوث شوی ده.

او د ایلیا په لاس د هلک ژوندي کول، ایلیا هم د بني اسرائیلو د یو پیغمبر نوم ده، ځینې بیا په دې باور دي چې ایلیا د خضر علیه السلام اصلي نوم ده.

شیعه ګان وایي د دغو نقلونو او دستانونو څخه ښکاري چې رجعت (یعنې د قیامت له رارسیدو مخکې د مړو ژوندي کېدل) ممکن امر ده او امکان د دې شته چې په دې دنیا کې مړي را ژوندي شي.

- روایتونه: د شیعه ګانو په اند له اویا زیاتو راویانو د رجعت په اړه احادیث را نقل کړي دي.

(محدث جزایری د یوولسمې او دولسمې پیړې شیعه عالم) ادعا کړې چې د رجعت په اړه ۶۲۰ حدیثونه لېدل شوي دي. همدارنګه حر عاملی چې د یوولسمه پیړۍ شیعه فقهي ده نږدې۶۰۰ حدیث په خپل کتاب کې ذکر کړي دي او ویلي دي چې دا احادیث تواتر دي. علامه مجلسی محمدباقر مجلسی (۱۰۳۷–۱۱۱۰ هجری قمری) مشهور په علامه مجلسی او مجلسی ثانی، د شاه سلیمان او شاه سلطان حسین صفوی د وخت شیعه فقهي او د بحارالانوار مؤلف.

هم اداعا کړې ده چې دا احادیث متواتر دي، او زیاته کړې ده چې که دا تواتر نه وي نو په هیڅ شي کې د تواتر ادعا امکان نه لري. علامه طباطبایی سید چې اصلي نوم یې محمدحسین طباطبایی د ایران هیواد او شیعه مذهب فیلسوف،اصولی، فقیه، عارف و روحاني ؤ، په دې باور ده چې: د رجعت روایات معنوي تواتر دي او د شیعه ګانو مخالفان له پیل راهیسې دا احادیث د شیعه ګانو او ائمو ته یې ځانګړي کوي.

ketabton.com - The Digital Library

شیعه ګان د رجعت د اثبات لپاره د قرآن او حدیث سربیره ځیني دعاوي او زیارت نامې هم دلیل نیسي. زیارت نامې چې په زیارتونو کې د منجاورانو لخوا لوستل کیږي، زیاتره یې دعایي جنبه لري، په زیارت کې چې څوک دفن دي د هغه اوصاف په کې بیانیږي. ځیني زیارت نامې په شیعه مذهب کې ځانګړی اهمیت لري لکه عاشورا زیارت، جامعه کبیره زیارت، امین‌الله زیارت وارث زیارت، آل یاسین زیارت، جامعه ائمة المؤمنین زیارت.

دعاوي:

د دوی په باور د رجعت لپاره له سلو زیاتې دعاوي رانقل دي چې د یو څو نومونو به یې د نمونې په شکل ذکر کړو. د عهد دعا، د امام حسین د پیدایښت دعا او د دحوالارض دعا.

د ځینو ائمو په په قبرونو کې زیارت نامې موجودې دي چې په رجعت باور لرل پرې ثابتیږي.په ډیر کمو زیارت نامو کې د رجعت په باره کې څه نښته چې ځیني عبارت دي له: جامعه زیارت، وارث زیارت، اربعین زیارت، آل یاسین زیارت او رجبیه زیارت.

رجعت کونکي به څوک وي:

د شیعه ګانو په اند رجعت به هغه څوک کوي چې یا خالص مومنان او یا خالص کافران وي. په زیاتو روایاتو کې د امام حسین، امام علي امام مهدي د رجعت یادونه شوې ده. همدارنګه د ځینو اصحابو په خاص ډول حضرت علی کرم الله وجهه ښځه هم یادونه شوې ده. د دوی په باور په یو حدیث کې د دیارلسو ښځو هم یادونه شوې ده چې له د امام مهدي د را ښرګندیدو پر وخت را ژوندی کیږی او امام سره به مرسته کوي چې ځیني یې دا دي.

قنواء د رشید لور، ام ایمن، حبابه والبیه، سمیه د عمار یاسر مور، زبیده، ام خالد احمسیه، ام سعید حنفیه، صیانة ماشطة، ام خالد جهنیه.

ketabton.com - The Digital Library

د رجعت وخت:

د رجعت په وخت شیعه علماء ټول په یو اتفاق دي، تقریباً چا چې د رجعت د وخت موضوع یاده کړې ده د امام مهدي د ظهور د وخت سره برابره ښودلې ده، خو د دې لپاره یې دوه مرحلې ذکر کړې دي:

لومړۍ : رجعت د ظهور پر وخت، دا مرحله د امام مهدي له ظهور څه موده مخکې صورت نیسي او د امام مهدي د ملګرو تعداد پرې پوره کیږي. په دغه دوره کې د امام مهدي له ملګرو پرته بل څوک رجعت نه کوي.

دوهمه: د امام مهدي له حکومت وروسته مرحله ده چې په عموم ډول په کې رجعت صورت نیسي.

شیعه ګانو د رجعت په اړه تر اوسه شل اثرونه لیکلي چې ځینې عبارت دي له:

١.الرجعة، اثر میرزا محمد استرآبادی قم، انوارالهدی، ١۴١٧ ق

٢.الإيقاظ من الهجعة بالبرهان على الرجعة، تالیف حرّ عاملی در این کتاب که در سال ١٠٧۵ ق. تألیف شده است، بیش از ۵٠٠ روایت، دهها آیه و دلایل و قرائن دیگر برای اثبات رجعت اقامه شده است.

٣. الشيعة و الرجعة: اثر ایت الله محمدرضا طبسی نجفی، در این کتاب پس از بیان مباحث مقدماتی، در ضمن چند فصل، جایگاه رجعت در قرآن، ادعیه، زیارات، اجماع فقها و کلمات بزرگان بررسی شده است. در نخستین فصل این کتاب، ١٧۴ آیه قرآن که در روایات به موضوع رجعت تأویل یا تفسیر شده‌اند، به همراه روایات مربوط ارائه شده است.:

٣. رجعت در عصر ظهور، محسنی دایکندی، محمدعظیم، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، مرکز تخصصی مهدویت، ١٣٨٩ش.

۴. رجعت یا دولت کریمه خاندان وحی(ع)، محمد خادمی شیرازی, ویراسته علی‌اکبر مهدی پور، چاپ دوم، قم، مؤلف، ١۴١١ ق.

۵. رجعت از دیدگاه عقل، قرآن، حدیث، حسن طارمی، چاپ نهم: قم، دفتر انتشارات اسلامی، ١٣٨٣ .

ketabton.com - The Digital Library

۶. رجعت یا بازگشت به جهان، محمدرضا ضمیری، چاپ اول: تهران، موعود، ۱۳۷۸.

۷. بازگشت به دنیا در پایان تاریخ، خدامراد سلیمیان، چاپ اوّل: قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۴.

۱۳- بداء

بداء د ممدوده الف سره د سماء په وزن د (بدا، یبدو) مصدر ده، چې مانا يې د هغه امر ښکاره کولو ته وايي چې له دې مخکې پټ ؤ.

په اصطلاح کې: په ټاکلي وخت کې د هغه تقدير او برخليک بدليدلو ته وايي چې مخکې ورته ټاکل شوی وي. خو کله کله د مصلحت او د انسان د ښو او بدو اعمالو په وجه تغير کوي. تقدير يې په تازه مصلحت سره يبښيږي يا هم د پېښيدو وخت يې مخکې او ورسته کيږي.

شيعه ګانو د بداء کلمه د انسان او هم الله جل جلاله لپاره کارولې ده، خو ماناوي سره اساسي توپير لري.

د الله جل جلاله او انسان په اړه بداء :

بداء د انسان لپاره د د پريکړې د تغيرولو او د نوې رايې وړاندې کولو په مانا کارول شوې ده. د دې لپاره چې د انسان علم محدود ده او تل نشي کولای خپله ګټه او زيان په ښه ډول تشخيص کړي، کله چې د يو کار کولو پريکړه وکړي، خو د کار پر مهال متوجې کيږي چې دا پريکړه د ده په زيان ده، امکان د دې وي چې ټوله هستي يې برباد شي. په دې وجه خپلې پريکړې ته د نوي پوهې او مصلحت په وجه تغير ورکوي. له دې معلوميږي چې د دې پريکړې د تغيرولو سرمنشا د انسان پريکړه جهل، پوهه او مصلحت ده. خو په الله جل جلاله کې ناپوهي او نا خبري نشته د ټولو راتلونکو او مخکې حالاتو څخه خبر ده. هيڅ څه ترې پټ نه دي، د هر څه ګټه او زيان ورته معلوم ده. دغه ډول بداء د الله جل جلاله لپاره محال (ناممکنه) ده، که څوک د دې ډول بداء نسبت الله جل جلاله ته وکړي د ټولو مسلمانانو په اتفاق کافر کيږي. شيخ صدوق چې پوره نوم يې محمد بن علی

ketabton.com - The Digital Library

بن بابويه قمی ده، د شیعه مذهب د خلورمې پیړۍ عالم تیر شوی ده دې باره کې وايي: وعندنا من زعم ان الله (عزّوجلّ) يبدو له اليوم فی شئ لم يعلمه امس فهو كافر والبراءة منه واجبة.

ژباړه: د شیعه ګانو په باور که څوک ووايي چې نن الله جل جلاله په هغه څه پوه شوی چې پرون نه پرې پوهیده، دغه کس کافر شو، نو واجب دی پرتاسو چې له هغه بېزاري وکړي.

د الله جل جلاله لپاره بداء (د هغه مصلحت ښکاره کول دي چې له بنده ګانو پټ دي) په مانا ده. انسان به ګمان کوي چې یو اتفاق به په ټاکلي وخت کې پیښیږي، خو د دوی د انتظار په خلاف الله جل جلاله انسان پوهوي چې له پیل نه يې تصمیم(پریکړه)همدا ؤ.

یا په بل تعبیر الله جل جلاله د شرایطو مطابق او وضعیت ته په کتو برخلیک او تقدیر په (ام الکتاب) کې ټاکي. خو د نویو مصالحو، شرایطو او عواملو چې د انسان په اختیار کې دي برخلیک او تقدیر يې اغیزمن کیږي هغه څه چې يې په برخلیک کې ټاکلي تغیر ورکوي او خلک له نوي تقدیر او برخلیک خبروي. لکه په دې آیت کې:

(يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ) [سورت الرعد:۳۹]

ژباړه: د الله چې څه ته خوښه شي له منځه يې وړي. او (څه ته چې يې خوښه شي،) تثبیتوي يې، او ام الکتاب (علم الله يا لوح محفوظ) له هماغه سره دی.

شیعه ګانو په قرآن کې زیات آیتونه د الله جل جلاله په باره کې بداء په اثبات رسولې ده.

مرحوم عیاشی چې شیعه فقهي او مفسر ده او کاشاني چې دی هم یو شیعه عالم ده، د پورتني آیت په تفسیر کې دغه روایت را نقل کړی ده:

وعن الحسين بن زيد، عن جعفر بن محمد، عن ابيه، (عليهم‌السّلام) قال: قال رسول الله (صلی‌الله‌عليه‌وآله‌وسلّم): ان المرء ليصل رحمه وما بقى من عمره

ketabton.com - The Digital Library

الا ثلاث سنين، فيمدها الله الى ثلاث وثلاثين سنة وان العبد ليقطع رحمه، وقد بقى من عمره ثلاث وثلاثون سنة فيقصرها الله الى ثلاث سنين او ادنى، قال: وكان جعفر ع يتلو هذه الآية: (يمحوا الله ما يشاء ويثبت وعنده‌ام الكتاب)

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: يو كس چې له درې كلونو يې زيات عمر نه ده پاتې صله رحمي كوي، خو الله جل جلاله يې عمر د صله رحمي په وجه ديرشو كلونو ته اوږدوي، كس صله رحمي قطع كوي د ده عمر درې ديرش كاله پاتې خو الله جل جلاله يې عمر دريو يا له دې څخه كمو كلونو ته را ټيټوي. راوي وايې چې امام صادق وروسته دا آيت وويل«يمحوا الله...

دوهم آيت:

د حضرت ابراهيم عليه السلام قيصه چې الله جل جلاله ورته د اسماعيل عليه السلام د قرباني كولو حكم كړى ؤ، خو وروسته له خپل حكم تېر شو د صافات سورت دغې واقعې ته اشاره كړې ده، د بداء مصداق يې الله جل جلاله ته كړى ده.

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَٰبُنَيَّ إِنِّيٓ أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّيٓ أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ اللَّهُ مِنَ الصَّٰبِرِينَ. فَلَمَّآ أَسْلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلْجَبِينِ. وَنَٰدَيْنَٰهُ أَن يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ. قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَآ ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ. إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَٰٓؤُا الْمُبِينُ.[سورت الصافات: ۱۰۲-۱۰۶]

ژباړه: كله چې اسماعيل عليه السلام له پلار سره د منډو ترړو كولو عمر ته ورسيدى، نو (يوه ورځ) ابراهيم هغه ته وويل: "زويه! زه په خوب كې وينم چې تا حلالوم؛ اوس ته ووايه چې ستا نظر څه دى؟" - هغه وويل: "پلار جانه! څه چې تا ته حكم كيږي، هغه وكړه، ته به انشاءالله ما له صابرانو څخه ومومې. په پاى كې چې كله دغو دواړو (ددغه حكم په مقابل كې) د منني سر ښكته كړ او ابراهيم عليه السلام زوى پړمخي څملاوه، او موږ غږ وكړ: "اې ابراهيمه، تا خوب رښتيا كړ. موږ نېكي كوونكو ته همدغسي غوره مكافات وركوو. په باوري ډول دا يوه ښكاره ازموينه وه.

ketabton.com - The Digital Library

د بداء په اړه د اهل بيت څخه روايات:

د اهل بيت څخه هم د بداء په اړه ګڼ شمير روايات نقل شويدي بداء د اهل بيت ائمو ته ډير زيات اهميت لري تر دې چې د توحيد او شرک سره يې په ځنګ کې بللی ده، او د اهل تشيع يو له مهمو عقايدو شميرل کيږي. شيخ کليني په خپل کتاب کافي او شيخ صدوق په شريف التوحيد کتاب کې حديث د دوي په وينا صحيح سند سره رانقل کړی ده.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ مَاجِيلَوَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ اِبْرَاهِيمَ عَنْ اَبِيهِ عَنِ ابْنِ اَبِی عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ اَبِی عَبْدِ اللَّهِ (عليه‌السلام) قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيّاً حَتَّى يَاْخُذَ عَلَيْهِ ثَلَاثَ خِصَالٍ الْاِقْرَارَ بِالْعُبُودِيَّةِ وَخَلْعَ الْاَنْدَادِ وَاَنَّ اللَّهَ يُقَدِّمُ مَا يَشَاءُ وَيُؤَخِّ

ژباړه: له امام صادق څخه نقل ده چې، آن حضرت وفرمايل: الله جل جلاله هيڅ پيغمبر نه ده مبعوث کړی، مګر دا چې درې خصلتونه په کې موجود وي، لومړی د الله جل جلاله په بنده ګۍ اعتراف وکړي، دوهم د سست شريکانو او همکارانو څخه ځان وساتئ؛ دريم په دې اعتراف وکړي چې الله جل جلاله هر څه وغواړي مخکې له ټاکل شوې وخت څخه تر سره کوي يا يې ځنډوی.

بداء د اهل سنت له ليد څخه:

د اهل سنتو په کتابونو کې له بداء څخه هماغه مفهوم اخيستل شوی په کوم چې شيعه ګان قايل دي. په صحيح البخاري کې د دريو نفرو ذکر شوی چې الله جل جلاله ته د دريو بني اسرائيلو په اړه بداء حاصله شوه.

اخبرنا هَمَّامٌ عن اِسْحَاقَ بن عبد اللَّهِ قال اخبرنی عبد الرحمن بن ابی عَمْرَةَ اَنَّ اَبَا هُرَيْرَةَ رضی الله عنه حدثه اَنَّهُ سمع رَسُولَ اللَّهِ صلی الله عليه وسلم يقول اِنَّ ثَلَاثَةً فی بَنِی اِسْرَائِيلَ اَبْرَصَ وَاَقْرَعَ وَاَعْمَی بَدَا لِلَّهِ اَنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ اِلَيْهِمْ مَلَكًا فَاَتَی الْاَبْرَصَ فقال اَیُّ شَیْءٍ اَحَبُّ اِلَيْکَ قال لَوْنٌ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ قد قَذِرَنِی الناس قال فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عنه فَاُعْطِیَ لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا...

ژباړه: په بني اسرائیلو کې درې نفره په درېو مرضونو اخته ؤ چې یو یې پیس، بل مور ذاتی کوڼ او درېیم یې ړوند ؤ، الله جل جلاله ته بداء حاصله شوه چې دوی وآزمويي، ملائکه یې ورته راولېږله، په پیس مرض اخته کس څخه یې وپوښتل، تر ټولو د څه شی سره زیاته مینه لرې؟ ووېل ښه پوستکی او رنګ، ځکه چې خلک ما ناپاک او پلید ګڼي، نو ملائکې د هغه پر بدن لاس کېښود دهغه پیس مرض له منځه لاړ او هغه ته یې ښه رنګ ورکړ.

دوهم فروع پېژندل:

الف: عبادي احکام

۱- لمونځ ۳- زکات ۲- روژه ۴- جهاد ۵- حج ۶- خمس

دا چې مونږ مسلمانان د لمانځه، روژې، زکات، حج او جهاد سره پوره آشنايي لرو، نو پر دې اساس د دې پنځو واړو احکامو له تشریح او تفصیل څخه تیرېږو یواځې خمس تر تر تشریح لاندې نیسو.

۶- خُمس

خُمس یو پر پنځو ته وايي چې جمع یې خمسة ده.

د شیعه علماؤ په آند خُمس په اصطلاح کې هغه شرعي حق ته وايي، چې ورکول یې واجب دي او د دې مال مستحقین د بني هاشم کورنۍ بولي.

شیعه ګان د خمس د اثبات لپاره قراني آیتونه او امامانو روایتونه دلیل نیسي.

(وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَٰمَىٰ وَالْمَسَٰكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِاللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). [سُوْرَةُ الأنفَال: ۴۱]

ژباړه: او تاسي ته دي معلومه وي چې د ولجې (غنیمت) څه مال چې تاسو په لاس راوړی دی، د هغه پنځمه برخه د الله، د هغه د پیغمبر، د خپلو خپلوانو، د یتیمانو، د مسکینانو او د مسافرانو لپاره ده. که تاسې پر الله او پر

ketabton.com - The Digital Library

هغه شي ایمان راوړی وي چي د فېصلې په ورځ (یعني د دواړو لښکرو د مخامخ کېدو په ورځ) موږ پر خپل بنده نازل کړی وو (نو دا برخه په خوښۍ سره ادا کړئ). الله په هر څه قادر دی.

د اهل تشیع علماؤ په باور ذکر شوي آیت کې د خمس ورکول یو د ایمان له نښو څخه ده، یعني که چا خمس ورنکړ دا کس بې ایمانه ده.

همدارنګه دوی له خپل یو امام څخه نقل کوي چې ویلې دي: لَعْنَه اللَّهِ والْمَلائِکَه والنَّاسِ أَجْمَعِینَ عَلَی مَنِ اسْتَحَلَّ مِنْ مَالِنَا دِرْهَما...، لَعْنَه اللَّهِ والْمَلائِکَه والنَّاسِ أَجْمَعِینَ عَلَی مَنْ أَکَلَ مِنْ مَالِنَا دِرْهَماً حَرَاماً...

ژباړه: د الله جل جلاله، ملائکو او ټولو انسانانو لعنت دې وي، په هغه چا چې یو درهم زمونږ له مال څخه حلال ګڼي. او د الله جل جلاله، ملائکو او ټولو انسانانو لعنت دې وي، په هغه چا چې زمونږ له مال څخه یو درهم مال خوري په داسې حال کې چې دا ورته حرام ده.

د ذکر شوي آیت سبب نزول:

د دې آیت سبب نزول د یوې ډلې مسلمانانو په باره کې ده چې د بدر له غزا وروسته یې پر غنمتونو یو لړ ستونزې راغلې.

د خمس د نه ورکولو آثار:

شیعه علماء د خمس په نه ورکولو ځینې مسائل مطرح کړي دي:

الف: که یو انسان له خپل مال څخه خمس ورنکړ، نشي کولای تصرف پکې وکړي. مثلاً په هغو خواړو کې چې خمس وي نشي کولای چې له دې خوړو څخه څه وخوري.

ب: که چا په پیسو کې خمس ورنکړ یعنې د شرعي حاکم له اجازې پرته یې راکړه ورکړه پرې وکړي، معامله یې باطله ده.

ج: حمام کې په هغو پیسو غسل کول باطل ده چې خمس یې نه وي ورکړی.

اهل سنت په اند، خمس یواځې د غنیمت په مال کې واجب ده، خو شیعه ګان بیا خمس په اوو ځیزونو کې واجب بولي. چې عبارت دي له:

۱. د کسب په منفعت کې: په هغه توکو کې چې د یو انسان او یا کورنۍ له اړتیا څخه زیات وي. لکه خواړه او جامې، د واده مصارف، د کور توکي او داسې نور..

۲. معدن: له معدن یا کان څخه چې څه لکه سپین او سره زر، سرب، مس نفت، د ډبرو سکاره، فیروزه، عقیق، او مالګه ترلاسه کړي خمس باید ترې ورکړل شي.

۳. ګنج(خزانه): ګنج هغه مال ته وایي چې په ځمکه، غرو، ونو او یا په دیوال کې پټ وي او یو څوک یې پیدا کړي. په هغه صورت کې خمس ورکول کیږي چې د خزانې قیمت د کسر له مخارج وروسته ۱۰۵ مثقاله سپین زر یا ۱۵ مثقال سره زرو ته ورسیږي.

۴. په هغه مال کې چې حلال له حرام سره ګډ شي:

په دې کې دوه صورته دي

لومړی: چې د مال صاحب معلوم وي

الف: که د حرام مال اندازه معلومه وي باد خپل څښتن ته دې وسپارل شي.

ب: د حرام مال اندازه معلومه نه ده، باید یو بل راضي کړل شي.

دوهم: چې د مال څښتن معلوم نه وي

الف: که د حرام مال اندازه معلومه وي باید د څښتن په نیت دې صدقه کړي. په دې کې احتیاط واجب ده باید د شرعي حاکم څخه اجازه واخلي.

ب: که د حرام مال اندازه نا معلومه وي د ټول مال خمس باید ورکړل شي او پاتې یې ورته حلال ده.

۵. هغه جواهر چې د غواص (غوټې) په واسطه لاس راځي:

ketabton.com - The Digital Library

په هغه صورت کې خمس پرې واجب ده چې د لاسته راوړل شوي څیز قیمت ۱۸ نخوده سره زرو ته ورسیږي.

۶. غنیمت: د شیعه علماؤ په اصطلاح غنیمت هغه څه ته وایي چې له کفارو څخه نیول کیږي، که پرته له قتال څخه وي "فیء" او که قتال پکې وي غنیمت ورته وایي.

غنیمت چې جمعې مغانم ده په اصل کې "غُنم" ده، چې مانا یې ګټې ته رسېدل دي. یعنې هر هغه څه چې د جنګ له لارې له دښمن یا غیر دښمن څخه لاسته راځي، غنیمت ورته ویل کیږي.

د شیعه ګانو په باور "ما غَنِمْتُمْ مِنْ شَیْءٍ" جنګي غنائمو ته خاص نه ده بلکې "ما" پکې موصوله ده د عمومیت د پاره، "مِنْ شَیْءٍ" قرینه ده د خاص د پاره، یعنې هر حلال منفعت چې لاسته راځي غنیمت شمیرل کیږي. او خمس په کې واجب کیږي. د ایت نزول که خاص ده خو د خاص په باره کې نه ده، ټول غنایم چې د تجارت، معادن او نورو څخه لاسته راځي پکې شامل دي، ځکه د دوی په آند د آیت لغوي مانا په نظر کې نیول کیږي، نه اصطلاحي مانا چې خاص جنګي غنایمو ته کارول کیږي. لکه څنګه چې په بل آیت کې د غنایمو لپاره عامه مانا کارول شوې ده.: «إِذَا انْطَلَقْتُ إِلی مَغانِمَ لِتَأْخُذُوها» او «وَ مَغانِمَ کَثِیرَةً یَأْخُذُونَها»؛

۷. په هغه ځمکه کې خمس واجب ده چې ذمي کافر یې له مسلمان څخه واخلي.

د شیعه ګانو په باور په لاندې توکو کې خمس نشته:

- د میراث مال
- د هبې مال
- د جایزې مال
- د اختر مبارکۍ مال
- په هغه مال کې چې یو چا ته د خمس او یا زکات څخه په لاس ورغلی وي.
- د ښځې مهریه

ketabton.com - The Digital Library

خمس باید چاته ورکړل شي!

دا چې خمس چاته ورکړل شي په آیت شریف کې د شپږو کسانو یادونه شوې. درې برخې د الله، رسول او ذی القربی(د پیغمبر خپلوان) چې شیعه ګان یې د امام برخه بولي او درې برخې نورې د یتیمانو، مسکینانو او مسافرو دي چې د سادات د برخې په نامه یې یادوي.

ب: غیر عبادي

۱. امر بالمعروف او نهي له منکر څخه

د الأمر بالمعروف او نهی عن المنکر معنی

الأمر بالمعروف : په الله تعالی او د هغه په رسول باندې ایمان راوړلو او په اسلامي شریعت عمل کولو باندې امر کول.

النهی عن المنکر : د الله تعالی سره شریک نیول او د هغه د رسول درواغ ګڼلو او ټولو هغو اعمالو چې په اسلامي شریعت کې حرام دي منع کولو ته وایي.

د الأمر بالمعروف والنهي عن المنکر حکم:

الأمر بالمعروف والنهي عن المنکر د اسلامي شریعت له سترو فرضیاتو څخه دی چې په فرضیت باندې یې قرآن او سنت دلالت کوي ، لقوله سبحانه وتعالی:

(كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْراً لَّهُم مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ) [آل عمران: ۱۱۰].

ژباړه : تاسې غوره امت یاست چې د خلکو د پاره راویستل شوي یاست ، ځکه چې د نیکی په لور بلنه کوئ او د بدی مخه نیسئ او په الله ایمان لرئ

ketabton.com - The Digital Library

او که اهل کتاب ایمان راوړی وای ډیره ورته غوره وه ځینې یې مؤمنان دي خو زیاته برخه یې فاسقان دي.

او په دې عمل باندې تأکید دی ، قوله سبحانه تعالی:

(وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) [آل عمران: ۱۰۴].

ژباړه : او باید له تاسې څخه یو ډله وي چې د نیکۍ په لورې بلنه کوي او له بدۍ څخه منع کوي او همدغه خلک کامیاب دي.

ضیعه د (وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ) چې صیغه د وجوب ده چې په حکم او امر کولو باندې دلالت کوي.

د الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر حکم په اصل کې په اجماع د امت فرض کفایي دی ، که د امت ځنې خلک د هغه قیام وکړي نو د نورو غاړه به ور باندې خلاصه شي او که ټولو پرېښود نو ټول ګناهکاره دي.

هغه صورتونه چې الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر فرض عین ګرځي:

اول صورت : په هغو کسانو باندې چې اسلامي حکومت د الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر د پاره ټاکلي وي پر هغوی باندې الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر فرض عین دی.

دوهم صورت : په هغه صورت چې په یو شرعي مسئله کې چا ته علم وي لکن نورو ته علم نه وي یا نورو ته هغه معروف او منکر عمل نه وي څرګند نو په دې صورت کې په دغه کس باندې الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر فرض عین ګرځي، دا کس مسئول دی چې نور به ورباندې خبروي.

دریم : کله چې الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر علمي دلیل او مناقشې ته ضرورت پیدا کړي نو بیا دغه الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر او د هغه د پاره شرعي دلیل او مناقشه پر هغو کسانو چې ددې صلاحیت لري فرض عین ګرځي.

خلورم : کله چې یو کس په الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر باندې قادر وي او نور د هغه قیام نشي کولای نو پر دغه کس باندې الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر فرض عین دي ، لکه د کور اصلاح ،کله چې سړی په کور کې منکر ویني په خپله ښځه او اولاد کې هغوی به له منکر نه منع کوي دغه د کور اصلاح د کور په سرپرست باندې فرض ده ځکه چې بل څوک د هغه په کور کې مداخله نشي کولای.

پنځم : کله چې منکرات زیات شي ، جهل او ناپوهي غالبه شي او داعیان کم شي د الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر ځانګه نه وي او د هغوی د توان څخه ووځي ، نو په دې صورت کې پر ټولو باندې د خپل توان موافق الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر فرض عین دی . نن چې مسلمانان د کوم حالت سره مخ دي دا همدغه صورت دی.

کله چې منکرات او فساد زیات شي الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر ځکه فرض عین کرځي چې جهاد له باب د الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر څخه دی کله چې د مسلمانانو په ملک باندې کفار یرغل وکړي جهاد فرض عین ګرځي ، همدارنګه د فساد او منکراتو د زیادت په وخت الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر هم فرض عین ګرځي.

۲. تولی تبري

تولي او تبري ترکیبي کلمې د الله جل جلاله او د هغه د ملګرو(پیغمبران، ائمه او مومنان) سره د مینې محبت او له دښمنانو سره يې د دښمني. یا د الله جل جلاله لپاره د مینې او دښمني کولو په مانا دي.

په قران کې د تولي او تبري یوځایوالی:

تولي او تبري کلمې په قران کې سره یوځای نه دي راغلي، خو د ولي کلمه د (ولي) په مادې سره د دوستي، سرپرستي، او د تبري کلمه د بیزازي او جلاوالي په ماناو سره راغلي دي.

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ

ketabton.com - The Digital Library

عَلَيْهِمُ الْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَٰلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ).
[سُوْرَةُ الأعرَاف :١٥٧]

ژباړه: نو نن دا رحمت د هغه چا په برخه دی چي ددې نبي اُمي پيغمبر پيروي غوره کړي، چي د هغه يادونه هغوی په تورات او انجيل کښې خپلي مخي ته ليکلې مومي. هغه دوی ته د نېکۍ حُکم کوي او له بدۍ څخه يې منع کوي. د دوی لپاره پاك شيان حلال او ناپاکه شيان حراموي. او له دوی څخه هغه پېټي کوزوي چي پر دوی درونډ شوی ؤ او هغه بنديزونه ماتوي چي په هغه کښي دوی کلك ترل شوي ول. نو کوم کسان چي پر ده محمد صلی الله عليه وسلم ايمان راوړي او دده ملاتړ او مرسته وکړي او د هغې روښنايۍ پيروی غوره کړي چي له ده سره نازله شوېده، هماغوی بری موندونکي دي.

ځينو مفسرينو په دې آيت کې «عَزَّروهُ» د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له دښمنانو سره تبري او «نَصَروهُ» د تولي په مانا کارولي دي.

دريم: اخلاق او انساني فضايل او رزايل

الف: فضايل

۱- کَظْمِ غَيْظْ (غوسه زغمونکی)

غَيْظْ تر ټولو هغه ستره غوسې او حرارت ته وايي چې د انسان وينه په جوش راولي.

کظم د خپل نفس ساتلو په مانا ده، نو ويلی شو چې کظم غيظ يوه اخلاقي کلمه ده چې د غوسې د کنترول او نه ښکاره کولو ته وايي. هغه کس ته چې غوسه زغمونکی وي کاظم ورته وايي.

ketabton.com - The Digital Library

قران کې هم کظم غیظ د پرهیزګارانو د یوې ځانګړنې په حیث یاد کړې ده. (الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ وَالْكَٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ).[سُوْرَةُ آل عِمرَان: ۱۳۴]

ژباړه: د هغو لپاره چې د بډایۍ او بیوزلۍ په دواړو حالاتو کې مال مصرفوي، د غوسې زغمونکي دي او د نورو لنډ پاري بخښي. داسې نېکان خلك د خدای ډېر خوښ دي؛

شیعه ګان د پیغمبر صلی الله علیه وسلم او خپلو ائمو نه د کظم غیظ په باره کې روایات را نقلوي. د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه روایت ده چې فرمایي: هر چا چې خپله غوسه وخوړه یعنې کنټرول کړه الله جل جلاله به عذاب ترې لرې کړي.

همدا شان د امامانو څخه روایت کوي چې امام سجاد څخه روایت ده چې ویلې دي: الله جل جلاله ته تر ټولو محبوبترینه صبر هغه ده چې د غم او مصیبت پر وخت یې وکړي.

د غوسې د کنټرولو لارې چارې:

فیض کاشانی د غوسې څخه د خلاصون لارې چارې بیان کړي، نوموړی وایي که چیرې د غوسې پر مهال ولاړ وي ناسته دې وکړي، که ناست وي تکیه یا هم سملاسته دې وکړي.

همدارنګه په ځینو روایتونو کې راغلي چې غوسه د اور په څیر ده، اور یواځې اوبه وژلی شي، نو څوک چې غوسه شو اودس دې وکړي. در سول الله صلی الله علیه وسلم څخه ځینې روایات دي چې فرمایي: هر څوک چې په غوسه شو خپل مخ دې پر ځمکه ولکوي، یعنې سجده دې وکړي.

۲- سخاوت

سخاوت(بخشش) یا ځوانمردي د شیعه مذهب د اخلاقي فضایلو د اصولو څخه شمیرل کیږي او د خپل مذهب له مهمو ځانګړنو او د شرعي وجوهاتو لومړی مرتبه یې بولي.

دوی وایي شیعه ګان باید د خپل دیني ورونو پر وړاندې سخي او عطا بخش وي، له خپل امام صادق څخه را نقلوي چې ویلې دي: شیعه ګان زمونږ دیني ورونه یواځې نه پریږدي او تل په خپلو کې سره سخاوت څرګندوي، تر څو له بیوزلۍ څخه وژغورل شي او ارامه نسبي ژوند ولري. انبیاء او اولیاء سخاوتمند اشخاص ؤ. نومووړی زیاتوي: الله جل جلاله ته تر سپین ږیري بخیل عابد هغه ځوان غوره ده چې سخي او د نورو په فکر کې وي.

۳- توکل

د شیعه ګانو په اند توکل الله جل جلاله ته د چارو سپارل او اعتماد پرې کول، حدیثو د ایمان ارکان په توګه معرفي کړی ده، د توکل لوړه درجه دا ده چې انسان د ټولو چارو واک او اختیار الله جل جلاله ته وسپاري، د خپلې ارادې څخه ورته د الله جل جلاله اراده لومړیتوب ولري، هغه څه چې یې ورکړي دي ورته د منلو وي، د یوکس د توکل اندازه د هغه ایمان پورې مربوطه ده.

توکل په یو کار کې د ناتواني د اظهار او په بل کس باور کولو په معنی ده.

یا په دیني فرهنګ کې توکل هغه څه ته وایي چې انسان یواځې الله جل جلاله په موجوداتو کې د تاثیرګذاره جهت په توګه ومني.

د علامه طباطبایي په اند توکل په چارو کې یواځې الله جل جلاله اغیزمن لوری بللی ده.

شیخ صدوق په معانی الاخبار کې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه یو حدیث را نقلوي چې پکې ویلې یې دي: توکل هغه ته وایي چې یو انسان په

ketabton.com - The Digital Library

دې پوه شي چې نور مخلوقات ورته هيڅ ګټه او تاوان نشي روسولی، يواځې الله جل جلاله ته هيله مند وي او له هغه پرته له بل چا څخه ويره ونه لري.

په قران کې د توکل او مشتقاتو يې اويا ځلې يادونه شويده، په زياتو موارد کې توکل د ايمان سره يوځای ذکر شوی ده.

د شيعه ګانو په اند د ايمان لپاره توکل لازمي ده. د نمونې په شکل الانفال سورت کې مسلمان هغه څوک معرفي شويده چې يواځې په الله جل جلاله توکل کوي. په نورو آيتونو کې هم د دې تعبير شوی ده لکه «و عَلی اللّٰهِ فَلْيتَوَکَلِ المُؤمنون..

په حديثو کې هم د توکل يادونه شوېده. د شيعه ګانو په اند له حضرت علي رضي الله عنه څخه روايت ده چې وفرمايل: توکل، تفويض، په الهي قضاء رضا، او تسليم د اوامرو په وړاندې د ايمان څلور ارکانه دي. د امام رضا څخه هم نقل ده چې ويلې دي: په خدای توکل د يقين له اجزاوو څخه ده. توکل د قوت او ضعف په لحاظ په دريو درجو ويشل شوی ده.

لومړی ضعيف ترينه درجه: يوڅوک په الله جل جلاله داسې باور لري لکه څنګه يې چې په وکيل لري.

دوهمه مخصوص خواص درجه: توکل کونکی لکه د ماشوم په څير ده چې له خپل مور پرته بل څوک نه پيژني.

دريمه لوړترينه درجه: لکه د ابراهيم عليه السلام توکل چې کله نمرود اور ته اچوو.

ketabton.com - The Digital Library

ب: رذائل

۱- تکبر

تکبر یا کِبر د خپل ځان د لوی ښودلو په مانا ده، کبر یو نفسي حالت ده چې متکبر شخص نورو ته په ټیټه سترګه کوري، دا حالت په خبرو او اعمالو کې ښکاره کیږي.

ځینو تکبر د رذایلو سرمنشأ او د شرک سره په یوه مرتبه کې بللی ده.

تَکَبُّر یا کِبر (غرور) چې د رذایلو اخلاقي صفاتو څخه او د الهي غضب له اسبابو څخه شمیرل کیږي د قران په آیتونو کې په ډیر ناخوښ صفاتو شمیرلی ده.

د الله جل جلاله پر وړاندې، د پیغمبرانو همدارنګه د نورو انسانانو پر وړاندې د تکبرډولونه دي. د الله جل جلاله پر وړاندې غرور چې سرمنشأ یې ناپوهي او ګمراهي ده تر نورو بدترین ډول شمیرل کیږي. لکه فرعون او نمرود.

له پیغمبرانو سره تکبر یعنې ایمان پرې نه راوړل لکه د قریشو کفار چې د پیغمبرصلی الله علیه وسلم پر وړاندې تکبر کوو،.ځینو به یې پیغمبري منله خو د تکبر د غلبې په وجه نشو کولای اقرار وکړي.

په دیني متنونو کې د بل انسان پر وړاندې تکبر او غرور یو قبیح عمل یاد کړی ده. یو مسلمان د کافر پر وړاندې باید غرور ونکړي، ځکه امکان دې ولري چې په مسلمان او کافر کې ایمان د تل لپاره پاتې نشي، کیدای شي په راتلونکې کې د دو دواړو ځایونه یو له بل سره تغیر شي.

الله جل جلاله په قرآن کې فرمايي: (وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ). [سُوْرَةُ لقمَان : ۱۸]

ژباړه: او له خلکو سره په مخ اړولو خبرې مه کوه، پر ځمکه په خیال (په غرور) مه ځه، الله هیڅ یو، په ځان مین او ویاړ ښکاره کوونکی انسان نه خوښوي.

قرآن تکبر یو قبیح عمل یاد کړی ده: (إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا).
[سورت النساء: ۳۶]

ژباړه: الله داسي څوك نه خوښوي چي په خپله انګېرنه مغرور وي او په خپله لوړتيا وياړي؛

(قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ) [سُوْرَةُ الزُّمَر: ۷۲]

ژباړه: وبه ويل شي، د دوزخ په دروازو ننوځئ، دلته اوس ستاسي همېشنی استوګنه ده، دا د متکبرانو (لپاره) ډېر بد استوګنځی دی.

په دې سورت کې د عذاب فرښتې د انسان د ټولو رذايلو څخه د دوزخيانو په تکبر باندې ټينګار کوي. نو له دې څخه جوتيږي چې د ګناهونو اصلي سرچشمه تکبر او حق ته نه تسليمي ده.

الله جل جلاله په قرآن کې د «الْمُتَكَبِّرُ» په صفت يو ځل ياد شوی ده چې په تفسير کې يې ويل شوي دي. انسان ته نه ښاي چې غرور وکړي، غرور او تکبر يواځې له الله جل جلاله سره ښايي.

حضرت علي رضي الله عنه وايي چې شيطان ځکه د الله جل جلاله دښمن شو، چې د ده د عظمت او لويوالي د صفت پر سر يې ورسره نزاع (جروبحث) وکړ.

شيعه ګانو د تکبر په باره کې له خپلو ائمو څخه زيات روايتونه را نقل کړې دي، چې يواځې د يو روايت يادونه به يې وکړو.

د نهج البلاغې په ۲۱۱ پاڼه کې د حضرت علي رضي الله عنه څخه روايت ده چې فرمايلې دي:

(فَاعْتَبِروا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللهِ بِإِبْلِيسَ، إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ، وَجَهْدَهُ الْجَهِيدَ، وَكَانَ قَدْ عَبَدَ اللهَ سِتَّةَ آلاَفِ سَنَة، لاَ يُدْرَى أمِنْ سِنِی الدُّنْيَا أَمْ مِنْ سِنِی الاْخِرَةِ، عَنْ كِبْرِ سَاعَة وَاحِدَة)

ژباړه: له هغه څه پند واخلی چې الله جل جلاله له شیطان سره څه وکړل، د ډیرې مودې هڅه یې بې ثمره او د ډیر عمر عملونه یې باطل کړل، شپږ زره کاله یې د الله جل جلاله عبادت وکړ معلومه نه ده چې دا کالونه د آخرت ؤ یا د دنیا خو کله یې چې په یوه شیبه کې تکبر وکړ الله جل جلاله له جنت څخه وشړو.

د تکبر مرتبې:

لومړی هغه چې کبر په زړه کې ولري او په خبرو او اعمالو کې یې هم ښکاره شي.

دوهم هغه چې کبر په ژبه یې ظاهر نشي خو په کړنو کې معلوم وي. دا د لومړی مرتبې څخه خفیف ده.

دریمه مرتبه هغه ده چې کبر یې په زړه کې وي، خو نشي کولی ځان ترې خلاص کړي، خو هڅه کوي چې په خبرو او کړنو کې تکبر ترې ونشي. په داسې حالت کې د متکبر ګناه ډیره کمه ده.

د تکبر لاملونه او اسباب:

د یو انسان د تکبر لامل د خپلې حقیقي مرتبې څخه ناخبري او ځانته د کمالي صفتونو منسوبول دي. دغه نسبت په نفسي خواهشاتو کې له افراط کولو پیدا کیږي.

د تکبر اسباب: په علم، عمل، عبادت، نسب، ښایست، مالي او جسمي قدرت هغه څه دي چې یو انسان پرې مغروریږي. د تکبر د ښکاره اسبابو څخه کینه، حسد ریا او د عُجب یادونه هم شوې ده.

۲- ریا

د نیک عمل ښکاره کولو په مانا ده، پرته له دې چې څوک د یو عمل کولو قصد ولري.

ketabton.com - The Digital Library

په عبادت کې ريا دې ته وايي چې د الله جل جلاله پرته بل چاته د ځان ښودنې په قصد عبادت وشي. يا ريا هغه حرام عمل ته وايي چې د يو عمل د باطلولو لامل کيږي.

(إِنَّ الْمُنٰفِقِينَ يُخٰدِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا إِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰى يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلاً). [سورت النساء: ۱۴۲:]

ژباړه: دا منافقان له الله سره د غولوني کار کوي؛ په حقيقت کې الله هغوی په غولېدنه کې غورځولي دي. کله چې دوی لمانځه ته پاځيږي نو يوازې خلکو ته د ځان ښووني لپاره مړ ژواندي پاځيږي او خدای ډېر لږ يادوي.

ريا په اصطلاح کې دې ته وايي چې يو انسان خلکو ته د نمايش او ښودلو په نيت ښه عمل کوي ، نه د خدای لپاره. ريا په عبادې اعمالو لکه لمونځ او غير عبادي لکه صدقه ورکولو کې کيږي.

د ريا حکم:

ريا حکم: د عبادت شرط اخلاص ده او ريا په کې حرامه ده او د عمل د بطلان لامل کيږي.

په انفاق (صدقې) کې ريا:

(يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقٰتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذٰى كَالَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْءَاخِرِ). [سُوْرَةُ البَقَرَة : ۲۶۴]

ژباړه: اې مؤمنانو! خپل خيراتونه په احسان بارولو او ازار رسولو، د هغه چا په څېر مه خاورې کوئ، چې خپل مال محضې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي او نه يې پر خدای ايمان وي او نه پر اخرت.

په جهاد کې ريا:

(وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ). [سُوْرَةُ الأنفَال: ۴۷]

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: او تاسي د هغو خلکو غوندي مه کيږئ، چي له خپلو کورونو څخه وياړلي او خلکو ته د ښودني لپاره را ووتل. او کړنلاره يې دا ده چي (خلك) د الله له لاري څخه منع کوي.

الله جل جلاله په دې آيت کې غرور او ريا د جګړې په ميدان کې د قدرت د زوال سره حساب کړي دي.

په عباداتو کې ريا:

ريا د عبادت د بطلان لامل ګرځي، توپير نه کوي که ريا د عبادت په ټولو برخو کې وي يا ځينو برخو کې.

د عبادت په مقدماتو کې ريا:

يو څوک که د عبادت په شروع کې ريا وکړي خو هغه عمل چې د عبادت له ماهيت څخه خارج وي د عبادت د بطلان لامل نه کيږي. لکه يو څوک جومات ته په رياکارانه شکل ځي خو لمونځ بيا په اخلاص سره کوي، په دې صورت کې يې لمونځ نه باطليږي.

که يو څوک په عبادت کې اخلاص وکړي خو د هماغه عبادت په يوه برخه کې ريا وکړي، ځيني علماء وايي چې ټول عبادت يې باطل کيږي خو د ځينو په آند نه باطليږي. مثلاً يو څوک په ريا سره لمونځ په جماعت يا خشوع او طمأنيې(آرام) سره وکړي.

ريا په ايمان کې:

يعني په ښکاره د شهادت کلمه ويل خو په زړه کې ترې انکار کول او دروغ يې ګڼل، چې دې ته د کفر او نفاق ريا وايي.

ريا ته خفي شرک هم وايي: (كُلُّ رئاءٍ شِرْكٌ إنَّه مَنْ عَمِلَ لِلنّاسِ كان ثَوابُهُ عَلَى النّاسِ و من عَمِلَ للهِ كان ثوابُهُ عَلَى اللهِ)

ژباړه: له امام صادق څخه روايت را نقل ده چې ويلې دي: هر ډول ريا شرک ده، هرڅوک چې د خلکو لپاره کار کوي نو بدله يې د خلکو سره ده

او که څوک د الله جل جلاله لپاره څه عمل کوي ثواب يې د الله جل جلاله سره ده.

د ريا څخه د خلاصون لارې چارې:

- د ريا په وجه د الهي غضب ته متوجي کېدل.
- دا په ياد ساتل چې د بنده له بدلې او هڅونې د الله جل جلاله بدله غوره او ګټوره ده.
- د الله جل جلاله دې قدرت ته متوجي کېدل چې د ټولو په زړونو خبردار ده.
- دا په ياد ساتل چې الله جل جلاله رياکاره انسان د ريا په وجه يوه ورځ خامخا رسوا کوي.
- په ياد ساتل چې ريا د اخروي اعمالو له منځه تلو لامل کيږي.
- نيک اعمال په پټه او بواځيتوب کې کول خپل عادت ګرځول.

په ځينو وختونو کې د يو عمل په ښکاره توګه کول ريا نه حسابيږي بلکې د توصې په شکل به وي. لکه په ښکاره د يو نيک عمل په دې نيت ترسره کول چې نور وهڅوي، يا د دين د تبليغ په خاطر او يا هم د شيطان د وسوسې سره د مقابلې په وجه.

۳- حسد(کينه)

په انسان کې له ټولو خوډېرو خطرناکو ناروغيو څخه يوه يې کينه ده، چې په عربي ژبه کې ورته په لږ توپير سره د حسد ، حقد او غِل توري کارول کيږي، او يا په بل عبارت، کينه د هغه پيچلي منفي نفسياتي حالت نوم دی چې لرونکی يې له نورو خلکو سره د بيلابيلو عواملو پر بنسټ عُقده اخلي، کرکه يې ورسره پيدا کيږي او د رخې له يوه ځورونکي حالت سره مخامخ کيږي. کينه پر بل چا باندې د الله تعالی د نعمتونو نه لورېينې، د هغو د زوال غوښتنې اود حاسد له لوري د هغو د زوال هڅو ته ويل کيږي. حاسد د همدغه حسد او کينې په پايله کې دا ډول نعمتونه بواځې د خپل ځان حق بولي. کينه دزړه او باطن د ناروغيو څخه هغه رذيله ناروغي ده چې دافرادو

ketabton.com - The Digital Library

له لاري په ټولنه کې د ناوړو اغېزو د ښندلو له امله يې پايله د الهي نعمت له څښتنانو سره دښمني، په هغوي باندي نه لورينه ،هغوي ته ازار او ځور رسول، او ډيری مهال له حق څخه د مخ اړولو اوپه الهي ارشاداتو اونبوي فرموداتو د عمل نه کولو سبب او لامل هم ګرځي.

کوم کسان چې د ځان غوښتني او يواځي له خپل ځان سره د مينې لرلو په ناروغۍ ککړ وي بيا له هغه چا سره چې الله تعالی خپل نعمتونه پرې پېرزو کړي وي په کينه اخته کيږي. کينه ګرکه له يوې خوا له نورو خلکو سره د رخې له لارې د خپل ايمان نيمګړتيا په ډاګه کوي، نو له بل پلوه نوموړی د خپل دې ناوړه عمل له مخې په خدايي حکمت باندې نيوکه کول غواړي. ځکه چې د الله تعالی هېڅ کړه له حکمته تش نه وي، نو دا چې الله تعالی يوڅوک په علم ، شتنمۍ ، ښايست، اولادونواو خپلو نورو نعمتونو نازوي نو ارو مرو به يي يوڅه حکمت پکې نغښتی وي . خو حسود او کينه ګر د خپلې کينې له مخي له نوموړي څخه د نعمتونو ازاله او خپل ځانته يې تر لاسه کول غواړي . نو دا په حقيقت کې له الهي حکمت سره جګړه کول دي او پدې جګړه کې کينه ګر په هرحال او له هري روا او ناروا لارې ځان بريا ته رسول غواړي . ځکه نوکينه ګر د خپلې کينې له امله د هغه چا پرخلاف د دښمنۍ او عداوت اور په سينه کې ګرزوي چې الله تعالیورباندې خپل فضل او لورېينه کړي وي او د نعمتونو له پلوه تر خپلو سيالانو مخکي وي او غواړي چې دغه نعمت لرونکی او هوسا کس په اور کې وسوزوي. همدا لامل دی چې رسول الله صلی الله عليه فرمايلي: کل ذي نعمةٍ محسود.

ژباړه: هر نعمت لرونکی سړی د کينه ګرو د کينې ښکار دی.

د کينې نښې:

ځکه نوکينه ګر د نعمت په څښتن پسې دروغ، بهتان، پروپاګند او بې ځايه خبرې تړي او په خپلو ناستو کې دهغه غيبت کوي، خلکو ته يې په دروغو چغلي کوي، د خلکو تر مخ په هغه کې بد وايي، او له هرې لارې د نوموړي سپکاوی کوي.

ketabton.com - The Digital Library

څنګه چې کينه په افرادو، کورنيو او ټولنې کې لوی اخلاقي ناورين رامنځته کوي ځکه نو پالونکې څښتن جل جلاله په خپل سپېڅلي کلام او پاک رسول الله صلی الله عليه وسلم په خپلو مبارکو احاديثو کې ځاي پر ځای د کينې قباحت اوبدي بيان کړيده.

په قرآنکريم کې الله تعالی جل جلاله فرمايي:

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ.[سورت البقره: ۱۰۹].

ژباړه: ډير اهل کتاب دا خوښوي چې که وتوانيږي چې تاسې له ايمان راوړلو وروسته بېرته کافران کړي، او دوي دا کار د هغې کينې له امله کوي چې د ځان له لورې يې له تاسې سره لري، او حقيقت دا دی چې دوي دا هر څه وروسته له دې کوي چې حق ورته ښه له ورايه څرګند شوی دی.

په بل ځای کې الله تعالی فرمايي:

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللّهُ مِن فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَآ آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا. [سورت النساء: ۵۴].

ژباړه: ايا کينه کوي دغه (يهودان) له خلکو سره په هغه څه کې چې ور کړی دی دوی ته الله (تعالی) له خپله فضله، نو په تحقيق ورکړی دی موږ اولاد د ابراهيم ته کتاب او حکمت او ورکړي ده مونږ دوی ته لويه پاچايي.

په پورته مبارکو اياتونو کې الله تعالی د يهودو د سرکشي او تمرد لامل حسد ګڼلی، اهل کتاب سره له دې چې د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم اسلام او قرآنکريم په حقانيت ښه پوهېدل خو بيا يې هم په هغو باندې له ايمان راوړلو انکار وکړ، ځکه چې يهودانو ځانونه د بنو اسحاق اولادونه ګڼل او هيله مند وو، چې د تل په څېر به نبي له دوي څخه ټاکل کيږي نوله همدې امله يي په بنو اسماعيل (عربو) کې د نبي ټاکل نه لورېدل.

همدغه رخه، نه لوربينه او ځان د ټولو نعمتونو مستحق ګڼل وو چې دوي يې بالآخره کفر ته سوق کړل. رسول الله صلی الله عليه وسلم او صحابه

ketabton.com - The Digital Library

کرامو ته يي له هيڅ ډول ځور او کړاو ور رسولو ډډه نه کوله، دهمدې کينې له امله يي ځانونه د دوزخ کندې ته په لوی لاس ور وغورځول.

غِبطه چې له حسد سره بايد مغالطه نشي:

خو دلته دا خبره هم د يادوني وړ ده چې مورږ په نصوصو کې دغبطې په نامه يو بل عمل هم لرو چې له کينې سره ښکاره ښکاره توپير لري خو اُصولاً له کينې سره په توپير کی دی او هغه داسې چې يوڅوک د نعمت څښتن ويني نو وايي چې ده ته دې الله تعالی نور هم ورکړي خو زه هم ځانته له خدايه دا ډول نعمتونه غواړم .ياني له بله د نعمتونو د لري کېدو هيله نه کوي اوعين همداسې نعمتونه د ځان لپاره هم غواړي. دې عمل ته غبطه ويل کيږي. په شريعت کې د چا په حال باندې غبطه کول او دهغه د نعمتونو په څېر نعمتونه ځانته غوښتل روا دي.

د چا په نعمتونو باندی دغبطې کولو لپاره هم د لاندې دوو خبرو په پام کې نيول خورا اړين دي.

لومړی: دا چې دغه نعمت (چې غبطه پرې کيږي) به د نعمت د څښتن ځانګړتيا نه وي چې په انساني هڅو او کړنو به لاسته نه راځي ، لکه نبي ته په کتو سره د نبوت غوښتنه.

څکه چې نبوت هغه ځانګړتيا ده چې پاک خدای جل جلاله خپل ځيني بندګان ورته غوره کړي دي، او په تر لاسه کېدو کې يي هيڅ انساني کردار نشته. نو که اوس يو څوک را ولاړيږي او د نبي په نبوت باندې د غبطې له امله ځانته هم د نبوت تر لاسه کېدو په هيله کيني، ښکاره خبره ده چې دا هيله به يي هيڅکله هم پوره نشي، نو دغسې کسان بيا د دروغو په کچې سپاره شي او د نبوت کاذبه او دروغژنه دعوه وکړي، او يا لکه ځيني هغه ناپوهه او جاهله صوفيان چې د ولايت او کراماتو په کيسو کې دومره ننوځي چې ځان ورته سم دم ولي ښکاره شي او تر بدو يي بتره دا چې بيا دعوه هم کوي چې ولايت تر نبوت لوړه درجه ده اعاذناالله من ذلک.

ketabton.com - The Digital Library

یا لکه هغه کسان چې د ځینوهغو فطري کمالاتو د ترلاسه کېدو تمه لري کوم چې ترانساني اکتسابه پوري هېڅ تړاو نلري، لکه ښایست اوښکلا ځواکمن کېدل، ذکاوت، د ژبې فصاحت او داسې نور. څنګه چې دا شیان هم په انساني هڅو لاس ته نه راځي نو غوښتونکې کسان یې په تولنه کې د تکبُّر، شتمني، څوکۍ، قوم او قبیلې، او آن دغیبي ناولتیاوو لکه جادو او کهانت له لاري ځان پر مخ بیول غواړي. نو له دې امله انسان په دروغو اخته، په ځمکه باندې د شر اوفساد جوړولو، نورو ته د ضرر او تکلیف ور رسولو له کبله په ګناه ککړ شي.

دوهم : دغه نعمت به د انساني هڅو په لاس ته راوړني سر بېره داسې څه وي چې انسان ته دآخرت ګټه ولري.

له شرعي او عقلي پلوه چې د دُنیوي ژوند د ښایست لپاره مونږ ته کوم نعمتونه راکړل شوي دي، دا په تولنه کې د انساني ژوند لپاره یوه الهي ازموینه ده، چې ایا دغه بنده زما پدې نعمتونو شکر باسي او که دسرکشي او نافرماني لار خپلوي؟

نو اوس که یو څوک راولاړیږي اودغه نعمت په ګناه کې وکاروي نو دا خو بیا د ده لپاره نعمت نه بلکې مصیبت شو. نوکه څه هم له تولنیز پلوه به دا نعمت یو لوی شی ښکاري خو خبره داده چې هوښیار سړی هېڅکله له ازمویونکو او په مصیبت باندې له اخته کسانو سره حسد او کینه نه کوي.

د کینې ممانعت په نبوي حدیثونو کې:

عن الزبیر رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: دب الیکم داء الامم قبلکم الحسد والبغضاء ،هي الحالقة لا اقول تحلق الشعر ولکن تحلق الدین.[جامع الترمذي:۲۵۱۰]

ژباړه :تاسي ته هم د تېرو امتونو ناروغي در ورسېده، چې هغه کینه او کرکه کول دي. او دا غوڅوونکې ده، زه دا نه وایم چې دا وېښتان غوڅوي بلکې دین غوڅوي.

ketabton.com - The Digital Library

په یوه بل روایت کې راغلي:

ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال : لاتقاطعوا ، ولاتدابروا ،ولا تباغضوا ولا تحاسدوا وکونوا عبادالله اخوانا.[مسلم: ۲۵۶۴].

ژباړه : تاسي خپلوي مه شکوئ، په یوه او بل پسي پس شا خبري مه کوئ له یوه او بل سره کینه او کرکه مه کوئ، د الله تعالی بندګان او ورونه و اوسیږئ.

له پورتنیو حدیثونوڅخه جوته شوه چې کینه انسان له دینه جلا کوي، ځکه خوهم رسول الله صلی الله علیه وسلم د نورو ګناوو په ترڅ کې خپل امتیان د کینې له کولو هم را ګرځولي دي.

۴- چغلي

چغلي د یو کس خبري بل ته په دې نیت کول چې د ملګرتیا اړیکې یې سره پرې شي. چغلي د کبیره ګناهونو له جملې څخه شمیرل کیږي. نوموړې ګناه د ژبې په وسیله تر سره کیږي، یواځې په خبرو پورې محدود نه ده، بلکې په لیکنې بڼه او اشارې سره هم ګناه حسابیږي. په قرآن او روایاتو کې په یو بد او قبیح کار تري یادونه شوې ده. چغلي غالباً د نورو اخلاقي رذایلو لکه غیبت، تهمت، حسادت، دروغ او نفاق سره په یو ځای کې قرار لري. چې ترسره کونکی به یې په دې دنیا کې د خواري او ذلت سره مخ کیږي او په آخرت کې به له جنت څخه محروم شي.

په ملائکو د شیعه ګانو ایمان

دوی په ملائکو عقیده د ایمان یوه برخه بولي، د الله جل جلاله غیبي، نوراني جوهري او معنوي موجوداتو څخه یې شمیري، او د بنده او خالق ترمنځ یې واسطه بولي، فرښتي د ماهیت له نظره غوره دي خو له انسان څخه غوره نشي کیدای. د دوی په اند ملائکې د انسان عملونه ذخیره کوي د الله جل جلاله له دستور څخه اطاعت کوي.

ketabton.com - The Digital Library

د عزالدين کاشانی په اند ملايکې په درجه او غوره والي کې سره توپيرلري ځينې يې د خلقت(آسمان او ځمکې) چارې اداره کوي. اسرافيل د قيامت په ورځ د شپيلۍ په پوکولو سره جسدونو او روحونو يوځای کوي. جبرائيل وحې راوړي، عزارائيل د مرک فرښته ده يعنې روحونه اخلي، کروبيان (الکروبيون) يواځې د الله جل جلاله عبادت کوي. داوو آسمانونو ملائکې د ساتنې ملايکې او نکير منکر چې په قبرونو له مړي سوالونه کوي.

زيارت او شيعه ګان

زيارت کول يو ديني عمل ده چې د خپلو بزرګانو قبرونه ته ورتک په دې خاطر چې له هغوی سره مينه محبت او تکريم وښايي او معنوي برکات لاسته راوړي په مانا ده. د شيعه ګانو په اند د ائمو زيارت کول له خپلو امامانو او علماؤ د تاريخ له اوايلو څخه توصيه شوی ده. هغه ځايونه چې د شيعه ګانو لپاره ډير غوره او محبوب دي عبارت دي له نجف او کربلا په عراق، قم او مشهد په ايران کې سيده زينب په سوريه کې.

ketabton.com - The Digital Library

تقیه

تَقیه له دیني یا دنیایي تاوانه د بچ کېدو په خاطر د عقېدې پټ ساتل یا د مخالفانو په وړاندې د زړه د عقېدې په خلاف د یو کار ترسره کول دي. تقیه، له دیني یا دنیایي تاوانه د بچ کېدو په خاطر د مخالفانو په وړاندې د حق او د حق د عقېدې پټول دي. په بله ژبه، د یو بل کس له لوري له هغه سره په وینا او عمل کې د غږملتیا له لارې له تاوان یا نقصانه د ځان یا نورو ساتل دي. شعیه ګان د نورو اسلامي مذهبونو تر پیروانو زیات د تقیې په طریقه په عمل کولو مشهور دي. د دغه ګروهنې سبب ډول ډول سیاسي، ټولنیز، فرهنګي، اقتصادي او... فشارونه ګڼل شوې دي چې په تاریخ کې، همېشه د مخالفانو له خوا په هغوی راوستل کېدل.

تقیه مختلف ډولونه لري اوشیعه فقیهانو د قرآن ایتونو او د امامانو روا یتونو ته په پام سره د هغه لپاره تکلیفي او وضعي احکام بیان کړې دي. د هغوی له نظره، چیرته چې د مخالفانو په نزد د عقیدې ښکاره کول د یو کس یا کسانو د سر، مال او عزت لپاره تاوان ولري، په هغه اندازه چې ضرر دفعه کیږي، تقیه واجبه ده. تقیه همداراز په ځینو مواردو کې او خاصو شرایطو ته په پام سره مستحبه، مکروه، مباح او حرامه کېدلی شي.

ویل کیږي چې اکثره اهل سنت فقیهان هم تقیه په هغه ځایونو کې چې د سر او حتی مال د تاوان د رسېدو وېره موجوده وي، د ضرر د دفع کولو په اندازه جایزه ګڼي. په اسلامي مذهبونو کې زیدیه او وهابیت د تقیې مخالف دي.

تقیه په لغت کې د «وقی» له مادې راوتلې او له ځورونې او ازاره په امان پاتې کېدو لپاره د خوندي ساتلو، او پټولو په معنا ده.

د شیعه ګانو په اند تقیه له هغو موضوګانو ده چې د فقې په علم کې جاجول کیږي او د طهارت، لمونځ، روژې، حج او امر بالمعروف او نهي عن المنکر په فقهي بابونو کې یې په اړه خبرې شوې دي. په فقهي قواعدو پورې

ketabton.com - The Digital Library

اړوندو کتابونو کې هغه د یوې قاعدې په توګه یاده شوې او ځینې فقیهانو یې په هکله پوره پوره رسالې لیکلې دي.

سره له دې چې د تقیې لفظ په قرآن کې نه دی راغلی، مسلمان عالمان باوري دي چې ځینې ایتونه د هغې محتوا ته اشاره لري او د تقیې د مشروعیت د ثابتولو لپاره په هغو استناد کوي. د شیعه په روایي سرچینو کې، له امامانو ډېر روایتونه د تقیې په اړه نقل شوي دي.

شیعه محدث کلیني په الکافي کتاب کې یوه برخه د «باب التقیه» په نامه رایتونو ته ځانګړې کړې او ۲۳ روایتونه یې راغونډ کړې دي. حر عاملي هم په وسائل الشیعه کتاب کې په دولسو بابونو کې ۱۴۶ ایتونه د تقیې په احکامو پورې اړوند راغونډ کړې دي. همداراز د اهل سنتو په ځینو روایي سرچینو کې د تقیې په اړه خواره واره روایتونه نقل شوې دي.

په شیعه مذهب کې تقیه:

ویل کیږي چې تقیه د شیعه له کلامي فقهي معتقداتو او یو مهم عامل دی چې شیعیانو د هغې په وسیله کړی شوي د تاریخ په اوږدو کې د خپلو عقیدو او مذهب له ساتلو سره مرسته وکړي. د تاریخي سرچینو په ګواهی، تشیع مذهب د خپل ژوند په اوږدو کې، له مختلفو ټولنیزو، فرهنګي او سیاسي اړخونو په ډېرې تنګسیا او سختۍ کې و؛ په دې ډول چې همېشه په تاریخ کې، د مخالفانو په مینځ کې د خپلې عقیدې اظهار د هغوي لپاره د سر او مال ډېر تاوانونه لرلې دي. له همدې امله شیعه امامانو د خپل ځان او شیعیانو د سر حفاظت، او د شیعه ټولنې د تیتوالي او کمزورۍ د مخنیوي لپاره، تقیه لازمه ګڼله.

په ځینو شیعه سرچینو کې، ځینې روایتونه په دې عبارت سره «لا دینَ لِمَن لا تَقِیَّةَ لَه؛ څوک چې تقیه نه لري، دین نه لري» نقل شوې دي چې د امامانو او د هغوي د پیروانو په نزد د تقیې د اهمیت ښودنه کوي.

د شیعه د تقلید مرجع ایت الله مکارم شیرازي په وینا، تقیه یوازې په شیعه مذهب پورې محدوده نه ده. هغه په دې باور دی چې هر کس یا ډله کۍ په

ketabton.com - The Digital Library

هرې تاريخي دورې کې يا د نړۍ په هر ځای کې چې له متعصبو دښمنانو او مخالفانو سره مخ وي، په دې ډول چې د عقيدې ښکاره کول د هغې يا يې خواوشا کسانو لپاره د سر او مال تاوانونه ولري او د عقيدې د دغه ځرګندولو اهميت د ځان او د ساتلو تر اهميته کم وي، د فطرت په حکم تقيه کوي او خپله عقيده پټوي.

په ځينو روايتونو کې چې له شيعه امامانو نقل شوي، په تقيې عمل د اسلام له پيغمبر صلی الله عليه وسلم نه مخکې ځينو الهي پيغمبرانو لکه شيث ابراهيم، يوسف اوهمدا راز اصحاب کهف ته هم نسبت ورکړل شوی دی.

په شپږمه قمري پېړۍ کې شيعه فقيه شهيد اول، له امامانو نقل شوې حديثونه د تقيې له بياناتو ډک ګڼلي او تقيه يې د حديثونو د اختلاف يو مهم لامل ګڼلې ده. له دې امله ويل کيږي چې په روايتونو کې د تقيې په موارډو پوهېدل د شرعي مسايلو او احکامو په لا ځېر استنباط کې د پام وړ رول لري.

د تقيې ډولونه:

تقيه د تقيه کوونکو د مقصد او محرک له نظره په دوو ډولونو وېشل کيږي:

خوفي تقيه: د مخالفانو په وړاندې تقيه کول، په هغه ځای کې چې د سر، مال يا عزت د تاوان د رسېدلو وېره موجوده وي. خوفي تقيه هم يا اکراهي ده چې پکې، يو کس په ګواښ سره اکراه کوي او مجبوروي يې چې د خپلې عقيدې په خلاف لکه د کفر خبره په خوله جاري کړي. يا داسې پېښ دي چې پکې يو کس د خپل ځان يا خواوشا کسانو د سر د حفاظت لپاره مجبوريږ ي چې خپلې عقيدې پټې کړي. د خپل سر د ژغورلو لپاره د قريشو مشرکانو په وړاندې د عمار ياسر تقيه، يې اکراهي تقيه او د فرعونيانو په وړاندې د مؤمن آل فرعون تقيه او د اصحاب کهف تقيه چې د خپل ځان د ژغورنې لپاره يې خپلې عقېدې پټې کړې وې د کتماني (پټوونکي) تقيې له قسمونو ګڼل شوې دي.

ketabton.com - The Digital Library

مداراتي تقيه: دا ډول تقيه چې ورته تحبيبي تقيه هم وايي: د ځينو مصلحتونو لکه د وحدت د ساتلو، د دوستۍ او مينې د جلبولو او د کينې او دښمنۍ د رفع کولو او د هغو ټولو چارو لپاره د خپلو عقيدو پټول دي چې اهميت يې د عقايدو تر ښکاره کولو زيات دی. ځينو شيعه فقيهانو، د معصومو امامانو په ځينو روايتونو په استناد سره د اهل سنتو په مجالسو کې شرکت کول(د سر د حفاظت لپاره نه) لکه له هغوي سره د جماعت په لمانځه کې برخه اخستل (په تېره بيا د حج په ورځو کې) د هغوي د ناروغانو پوښتنه کول، د هغوي د جنازې په دستورو کې ګډون کول او دغه شان نورې ټولنيزې چارې چې د مسلمانانو د عزت او شان د زياتېدو او د وحدت د پياوړې کېدو او د بدګمانيو او تربګنيو د ختمېدو سبب کيږي، د مداراتي يا تحبيبي تقيې ځينې بېلګې ګڼلې دي.

د تقيې لپاره نور تقسيمات هم ذکر شوې دي. امام خميني[1] د « تقيه کوونکی کس» «هغه کس چې د هغه په مقابل کې تقيه کيږي» او« د تقيې د موضوع» په اعتبار د تقيې لپاره نور تقسيمات هم ذکر کړې دي.

ځينو بيا تقيه د تقيه کوونکي د موقعيت او شرايطو په اساس په درې ډوله سياسي تقيه (د واکمنو سياسي حکومتونو په وړاندې تقيه) فقهي تقيه (د احکامو په بيان کې تقيه) او اجتماعي تقيه (د خلکو په وړاندې په ټولنه کې او له هغوي سره په ناسته پاسته کې په تقيه) تقسيم کړې ده.

شيعه فقيهانو د ځينو دليلونو لکه قرآن او سنت په استناد، د تقيې لپاره ځينې احکام ذکر کړي چې په دې ډول دي:

تکليفي حکم:

تقيه د تکليفي حکم په اساس په پينځو ډولونو وېشل کيږي.

واجبه تقيه: د شيعه فقيهانو له نظره که د عقيدې څرګندول د مخالفانو په نزد د ځان يا بل کس د سر، مال او عزت لپاره تاوان لري او انسان د دغه ضرر

۱ـ د ايران د اسلامي انقلاب (جمهوريت) جوړونکی

ketabton.com - The Digital Library

په رسېدو علم یا حتی ګمان لري، نو په هغه اندازه چې ضرر لرې شي تقیه واجبه ده. په واجبې تقیې کې معیار دا دی چې هغه څه چې د تقیې په وسیله یې ساتنه کیږي، د هغې ساتنه واجبه او ضایع کول یې حرام وي.

مستحبه تقیه: هغه ځای ده چې د تقیې پرېښودل د فوري نقصان رسېدلو سبب نه کیږي، خو د دې وېره وي چې په راتلونکي کې او تدریجا ضرر حاصل شي. د ځینو شیعه فقیهانو له نظره، مداراتي تقیه، د مستحبې تقیې له مصداقونو څخه ده. شیخ انصاري (وفات ۱۲۸۱ق) په مستحبې تقیې کې یوازې هغه موارد شامل ګڼلي چې په روایتونو کې پرې تصریح شوې ده؛ لکه له اهل سنتو سره معاشرت، د هغوي د ناروغانو پوښتنه کول، د هغوي په جوماتونو کې لمونځ او په جنازو کې یې شرکت کول، خو نور امور چې د روایتونو له محدودې بهر دي لکه له هغوي سره د دوستۍ جوړولو لپاره د شیعه بزرګانو غندنه او داسې نور کارونه جایز نه دي.

مکروه تقیه: هغه تقیه ده چې پرېښودل یې او تاوان زغمل، تر تقیې زیات ښه وي.د شهید اول په وینا، مکروه تقیه په مستحب کار کې تقیه ده چې کول یې نه سملاسي تاوان لري او نه په راتلونکي کې په هغې څه ضرر رسیږي.
مباح تقیه: هغه تقیه ده چې پرېښودل یا کول یې هیڅ فرق نه لري. د شیخ انصاري په وینا هغه تقیه ده چې په هغې داسې ضرر دفع کیږي چې شتون او نه شتون یې د شارع له نظره برابر دی.

حرامه تقیه: په هغه ځای کې ده چې د تقیې پرېښودل، هیڅ ضرر(نه فوري او نه په راتلونکي کې ضرر) ونه لري.د حرامې تقیې ځینې مصداقونه د شیعه فقیهانو له نظره دا دي:

هغه ځای چې تقیه په دین کې د فساد او پکې د بدعت د داخلېدو سبب شي.

د شیعه فقیهانو د مشهور نظر په اساس هغه ځای چې د نورو د وینه بهېدو سبب شي؛ لکه هغه وخت چې یو کس مجبوره کړي چې یو مومن ووژني، که نه وي په خپله به ووژل شي. په دې بڼه کې د تقیې په پلمه او د ځان د حفاظت لپاره د هغه کس وژل جایز نه دی.

ketabton.com - The Digital Library

وضعي حکم:

یوه مسله چې فقیهانو د تقیې د وضعي حکم په اړه جاجولې دا ده چې آیا که یو عبادت د تقیې له مخې وشي، نو د تقیې له موقعیته له وتلو وروسته باید هغه عمل دوباره وکړی شي. د مثال په توګه په تَکَتُّف (په لمانځه کې د لاس لپاسه لاس کېښودل) عمل د اهل سنتو په نزد مستحب او د شیعه په نزد جایز نه دی. که مکلف، د تقیې له مخې، په لمانځه کې داسې عمل وکړي، ایا کله چې له تقیې ووځي باید دغه لمونځ دوباره وکړي؟

د شیعه فقیهانو د نظر په اساس په تقیې په عمل سره د شارع حکم ترسره شوی دی او نور یې دوباره کولو ته ضرورت نیشته. البته په لسمې پېړۍ کې شیعه فقیه محقق کرکي باوري دی چې یوازې د هغه عملونو د بیا کولو ضرورت نیشته چې د تقیې په روایتونو کې یې په صراحت سره نوم راغلی دی؛ لکه په تَکَتُّف سره لمونځ یا په اودس کې د پښو وینځل.

ادله او مستندات:

شیعه فقیهان د تقیې د جواز د ثابتولو لپاره په څلورو دلیلونو قران، روایتونه، اجماع او عقل استناد کوي:

قرآن:

تر ټولو مهم ایت چې فقیهانو د تقیې لپاره په هغه استناد کړی دی، د نحل سورې ۱۰۶ ایت دی: په دې ایت کې راغلي دي.

هغوي چې له اسلام راوړلو وروسته په خدای کافران شي او په خوښه او ګروهنې سره بې دیني په غېږ کې واخلي د خدای په قهر اخته او سخت عذاب یې په نصیب کیږي؛ خو د خدای قهر او عذاب هغوي ته نه رسیږي چې زړه یې په ایمان ټینګ وي؛ خو د شکنجې تر فشار لاندې یې مجبوره کړي چې په ژبه یو څه ووایي.

ډېرو شیعه او اهل سنتو مفسرانو د دغه ایت د شان نزول په اړه ویلي چې د عمار بن یاسر په اړه نازل شوی دی. عمار بن یاسر د مشرکانو تر شکنجې

ketabton.com - The Digital Library

لاندې مجبوره شو ځيني خبرې له اسلام او پيغمبره په برائت او بېزارۍ کې په خولې جاري کړي. ځينو گمان وکړ چې عمار کافر شوی دی. کله چې د عمار کيسه پيغمبرصلی الله عليه وسلم ته ورسيده، وې فرمايل عمار له سر تر پښو په ايمان خړوب دی او توحيد يې له غوښې او وينې سره اخښلی دی. وروسته له دې چې عمار په ژړا پيغمبر ته راغی، پيغمبر ورته تسلي ورکړه او ورته يې سپارښتنه وکړه چې که بيا هم داسې سخت گېر شو کولی شي د برائت او بېزارۍ څرگندونه وکړي.

فقيهانو همداراز د تقيې د جواز لپاره د غافر سورې په ۲۸ او د آل عمران سورې په ۲۸ ايتونو استناد کړی دی.

روايات:

د سيد محمدصادق روحانی او ناصر مکارم شيرازي په وينا هغه روايتونه چې په تقيې د عمل په جواز دلالت کوي متواتر دي.

دغه روايتونو په څو برخو وېشل کيږي:

هغه روايتونه چې دلالت کوي په دې چې تقيه د مومن ډال او ساتونکې ده؛

هغه روايتونه چې د لا دينَ لِمَن لا تَقِيَّةَ لَه څوک چې تقيه نه لري، دين نه لري» په شان وارد شوې دي؛

هغه روايتونه چې پکې تقيه له لويو فرايضو او د خدای او وليانو په نزد يې د ډېر محبوب او خوښ شي په توگه گڼل شوې ده.

هغه روايتونه چې د دې ښودنه کوي چې ځينو تېرو الهي پيغمبرانو هم په تقيې عمل کړی دی.

پر دغو روايتونو سربېره، فقيهانو له ځينو روايتونو لکه لاضرر روايتونو، د برائت او سب له روايتونو (هغه روايتونه چې د تقيې او د ځان د حفاظت لپاره له پيغمبرصلی الله عليه وسلم امامانوڅخه د برائت او کرکې د اظهار او ورته بد ويلو په اړه راغلې) او رفع حديث د تقيې د مشروعيت او پرې د عمل د جايزوالي لپاره استفاده کړې ده.

اجماع:

محقق کَرَکی ویلي دي چې شیعه فقیهــان، په تقیې د عمـل په جایزوا لي اجماع لري.

عقل:

په عقلي دلیل د فقیهانو استناد په دې شکل دی چې تقیه پر مهم شي د لا ډېر مهم شي د مخکې کولو له موردونو څخه ده. پر مهم شي د لا ډېر مهم شي مخکې کول عقلا ضروري دي؛ په دې بیان چې کله مکلف په یو وخت کې په دوو تکلیفونو او فریضو کې ګېر وي او دواړه په یو وخت نه شي ترسره کولی، نو د عقل په حکم باید هغه عمل وکړي چې اهمیت او مصلحت یې زیات وي. د ضرر دفع کول او د سر او ځان حفاظت له هغو تکالیفو او فرایضو دی چې عقلا د عقیدې د ښکاره کولو په شان چارو باندې رجحان لري. نو تقیه د سر د حفاظت او د ضرر د دفع کولو لپاره عقلا واجبه ده.

له توریې سره د تقیې اړیکي:

د توریې مطلب دا دی چې ویونکی د یو لفظ له ویلو داسې معنا اراده کړي چې که څه هم له حقیقت سره مطابق ده، خو هدف یې د دغه لفظ له ویلو دا دی چې اورېدونکی یې د هغه معنې خلاف پوه شي. کله کله تقیه د توریې په چوکاټ کې ترسره کیږي او ویل کیږي چې دا تر ټولو ښه تقیه ده او تر څو چې امکان لري، ښه ده چې تقیه کوونکی توریه وکړي.

د بېلګې په توګه د حضرت یوسف د ورونو په کیسې کې چې کله د غنمو اخستلو لپاره هغه ته ورغلي وو، د قرآن د ایتونو له مخې، کله چې یوسف د هغوي بارونه وتړل، د دې لپاره چې بنیامین له ځان سره ایسار کړي، د دربار یو جام یې په پټه د هغوي په بار کې کېښوده او خپل ویندویي ته یې وویل: چغه کړي چې ای قافلې والو تاسو غله یئ. د ځینو روایتونو له مخې او په همدې اساس، د مفسرانو په باور، یوسف دلته یو مصلحت ته د رسېدلو لپاره تقیه وکړه او له توریې یې کار واخیست؛ په دې معنا چې د هغه مطلب

ketabton.com - The Digital Library

دا نه و چې پیمانه او جام مو غلا کړی دی؛ بلکې دا و چې تاسو ورونو، یوسف له خپل پلاره پټ کړی او کوهي ته مو غورځولی دی.

د اهل سنتو نظر:

په الموسوعة الفقهية الكويتية کتاب (هغه موسوعه چې د اهل سنتو په فقه کې په ۴۵ ټوکو) کې داسې راغلي دي چې د اکثره اهل سنتو عالمانو له نظره، د ضرورت په موقعو کې؛ یعنې په هغه وخت کې چې د ژول کېدو یا د ازار او ځورېدو او په کلي توګه د زیات ضرر وېره موجوده وي، د ضرر او تاوان د دفع کولو په اندازه تقیه جایزه ده.

هغوي د تقیې د جواز او مشروعیت د اثبات لپاره د آل عمران سورې په اتم او د نحل سورې په ۱۰۶ایتونو سربېره په روایتونو هم استناد کړی دی.

د تقیې مخالف اسلامي مذهبونه

د اهل سنتو په مذهبونو کې وهابیان په تقیې د عمل کولو مخالفان او اعتراض کوونکي دي او شیعیان د تقیې د منلو او پرې عمل کولو په وجه ملامتوي. په شیعه مذهبونو کې هم زیدیه فرقه د تقیې مخالفه ده.

په تقیې باندې د ابن تیمیه او د هغه په پیروۍ د وهابیانو یو اعتراض دا دی چې تقیه یو ډول دروغ ویل او نفاق دی. په دې اعتراض په ځواب کې ویل شوي چې د تقیې معنا د نفاق له معنې سره پوره په تضاد کې او بل شان ده؛ ځکه چې نفاق د کفر او باطل پټول او د ایمان ښکاره کول دي؛ په داسې حال کې چې تقیه د ایمان پټول او د کفر ښکاره کول دي.

هغه رسالې او کتابونه چې په جدا توګه د تقیې په موضوع کې لیکل شوې دي ځینې یې دا دي:

- رسالةٌ فی التَّقیّة: د محقق کرکي لنډ شان اثر دی، د تقیې د فقهي حکم په اړه چې د رسائل المحقق الکرکي په نوم یو کتاب کې برابر شوی دی، درېیم ټوکه دی او د تقیې رساله یې په دوهم ټوک کې چاپ شوې ده.

ketabton.com - The Digital Library

- رسالةٌ فی التَّقیه: د تقيې د حکم په باره کې د شيخ انصاري ليکنه ده. دا رساله له شيخ انصاري د څو نورو رسالو سره د رسائل فقيه په نوم کتاب کې چاپ شوې ده.
- التقية: د امام خميني په قلم د تقيې د فقهې احکامو په بيان کې يوه رساله ده. د دغه رسالې ليکوال د هغه له تدريسه وروسته، په ۱۳۷۳ ق کال کې ليکلې ده. دغه رساله له څو نورو رسالو سره د الرَّسائلُ العَشرة په نامه په يو ټوک کې چاپ شوې ده.
- تقيه از ديدگاه مذاهب و فرقه‌های اسلامی غيرشيعی: دا کتاب په عربۍ ژبه د ثامر هاشم العميدي کتاب دی چې محمد صادق عارف په فارسۍ ژبه ژباړلی دی. په دې کې د تقيې په اړه د اهل سنتو د څلورګونو مذهبونو د مشهورو فقيهانو نظرونه جاجول شوي دي. د کتاب ليکوال په دې نظر دی چې اهل سنتو فقيهانو هم تقيه جايزه ګڼلې او د هغې د جواز لپاره يې د قرآن او سنت په ځينو دليلونو استناد کړی دی.
- تقيه سپری برای مبارزه عميق‌تر: دا کتاب ناصر مکارم شيرازي ليکلی دی. د دغه کتاب چورليزونه دا دي: د تقيې د فقهي او اخلاقي اړخونو جاجول او موجودو پوښتنو او شبهو ته ځواب، د تقيې د لغوي او اصطلاحي معنا بيان، په بشري دينونو او د الهي انبياوو په سيرت کې يې مخينه، د تقيې هدف او قرآني، روايي، کلامي، اخلاقي او فقهي اړخونه يې، او په دې اړه متداولو او دودو پوښتنو ته ځواب.

ketabton.com - The Digital Library

قَمه زَنی

قمه د تورې په څېر د جنګي آلاتو څخه ده چې دواړه خواوې يې تيرې او نرۍ دي. قمه زني د شيعه ګانو د ماتمونو له جملې څخه شمېرل کيږي چې د عاشورا د ورځې په سهار د سور رنګه بيرغ په پورته کولو د تپلې او يو ډول ساز په غږولو د حيدر حيدر نعرې په کولو سره د تورې او چاقو (قمې) په وسيله په خپل بدن ګوزارونه کوي تر څو يې له وجود څخه وينې وبهيږي، دوی دا کار د امام حسين رضي الله عنه لپاره کوي. دا ډول کړنه ځينو خرافات او په شيعه مذهب کې يو ډول توهين بللې ده، قمه زني له لسمې پيړۍ څخه په دې مذهب کې رايج شوې ده چې په ځينو هيوادونو لکه عراق، لبنان، هند ،ايران، افغانستان... کې ترسره کيږي. ځيني يې بيا د عاشورا د ورځې د شعائر يه توګه پيژني او وايي چې دا کړنه د مذهب د لا مستحکم او غښتلی کيدو لپاره کوي. خو د دوی په مقابل کې ځينو په دې وجه حرام بللی چې بدن ته په کې ضرر رسيږي او بدن ته ضرر رسول نامشروع عمل دی.

سينه زنی(د سينې وهل)

په شيعه مذهب کې دا کړنه د نوحه(هغه څه چې د ماتم په مراسمو کې ويل کيږي) په ويلو سره د خپلو لاسونو په واسطه په سينې ګوزارونه کوي،د شيعه ګانو په باور د سينې وهل د اسلام له پيل څخه رواج ده، دوی نقل کوي چې ځينو مسلمانو ښځو د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له رحلت څخه وروسته په سر او سينې يې ګوزارونه کول. د امام حسين له شهادت څخه وروسته زياتې کړنې دود شوې چې يو له هغه څخه سينه وهل ده.

د دوی په نظر سينه وهل د ماتم او عزا سربيره يو ډول غم شريکي ده چې له امام حسين رضي الله عنه سره يې کوي. سينه وهل په عربو کې دود وه، ايران کې د شيعه مذهب د رسمي کيدلو سره د صفويانو پر وخت پرمختګ وکړ. سينه وهل مختلف ډولونه لري لومړی: په آرامه سره قوي ګوزار چې په څو ثانيو کې يو ځل کيږي، دوهم: متوسط چې قوي ګوزار ده خو دمه يکې کمه ده، دريم: ګوزار يې آرامه ده خو پرلپسې وهل کيږي يعنې دمه

يکې نشته او څلورم ډول يې دوه ضربه درې ضربه او څلور ضربه يې چې د هرې دمې ترمنځ يې وخت لږ ده خو ګوزار يې قوي ده.

ياده کړنه په مختلفو ځايونو کې په مختلفو طريقو سره تر سره کيږي، لکه د ايران په جنوب کې سينه وهونکی يوه حلقه جوړوي خپل چپ لاس د څنګ ملګري په ملا کې نيسي او په آرامه د نوحې ويلو سره خپله سينه وهي. همدارنګه د ايران په لارستان کې قطاري سينه وهل په خوزستان کې د سه سنګ او نورو ځايو کې په مختلف ډول سره سينه زني کوي.

يوه ډله شيعه علماء د کړنه مستحب عمل او ځينې حرام بولي. آيت الله خامنه ای او آيت الله شيرازي يې په هغه صورت کې صحيح نه بولي چې ځانونه يکې بربنډ کيږي په ځانګړې توګه په عامو ځايو کې او د ښځو په شتون کې ځکه دا بربنډتيا په ماتمونو کې مناسب او سم کار نه ده.

د شيعه ګانو مهمې پيښې او ورځې

شيعه ګان د کال په لړ کې داسې ورځې لري چې په ځينو کې وير او ځينو کې خوښي کوي. دا واقعې او ورځې عبارت دي له عاشورا، تاسوعا، اربعين، د زهراء اختر، د مباهله آيت، د فاطميې ورځې، د محرم وير، د شعبان نيمايي، همايش شيرخوارګان حسينی، د نهروان، صفين او جمل جګړه. رمضان د غدير خم پيښه، د برات، جمعې او قدر شپې، عام الفيل او عام الحزن، د مکې فتحه، د پېغمبر صلی الله عليه وسلم ميلاد، معراج او هجرت چې د ځينو پيښو او ورځو يادونه به ترې په لنډه توګه وکړو:

د محرم وير

شيعه ګان د محرم مياشتې ماتم(وير) د دې لپاره کوي چې په دې مياشت کې حضرت حسين او د هغه ملګري د هجري قمري په يوشپيتم کال په کربلا کې په شهادت ورسېدل. دا ماتم د محرم په لومړی ورځ پيل کيږي او د عاشورا د ورځې په غرمه کې چې د محرم لسمه ده اوج (لوړې درجې) ته رسيږي، د دې ورځې په ماښام کې دا مراسم د شام غريبان يعني د بېوزلو ماښام په نوم دوام پيداکوي. د محرم په ۱۲ دا مراسم د «سوم امام حسين»

ketabton.com - The Digital Library

په نامه ترسره کيږي. همداشان ياد مراسم د د دې مياشتې په ۱۶ مه «هفتم امام حسين» په نامه او شلمه يې د اربعين په نامه ترسره کيږي.

د فاطميې ورځې

هغه ورځې دي؛ چې شيعه ګان د بي بي فاطمې د شهادت (وفات)په مناسبت کی ماتم او وير کوي. د بي بي فاطمې رضي الله عنها د شهادت په اړه د جماديالاول ۱۳ او جماديالثاني ۳ دوه خبرې ډيرې مشهورې دي. د جمادي الاول له يوولسمي تر ديارلسمي ورځې پورې، لومړی فاطميه او د جمادي الثاني له دريمي څخه تر پنځمې ورځې پورې دوهم فاطميه بلل کيږي. د فاطميې ورځې په جريان کې، په ځينو هيــوادونو لکه ايــران،عراق پاکستان او آذربايجان کې به ويرى(ماتم) غونډې جوړيږي.

اربعين

اربعين چې لفظي معنی يې څلويښتمه ده، د شيعه مذهب هغه مراسم دي چې د عاشورا څخه څلويښت ورځې وروسته د صفر مياشتې په شلمه ترسره کيږي. کله چې حسين رضي الله عنه او د هغه ۷۱ تنه ملګري د کربلا په جګړه کې د عبيدالله بن زياد د پوځ له خوا شهيدان شول. اوس د هماغه وخت راهيسې څلويښت ورځې وروسته(د صفر په شلمې نيټې) يو لوی شمير شيعه ګان کربلا ته ځي او په نړۍ کې د تګ راتګ ترټولو لوی مراسم جوړوي. د اربعين باره کې د ايران مذهبي مشر علي خامنه اي وايي: په دې وروستيو کلونو کې يوه بې مخينه او بې ساري پديده هم راڅرګنده شوې ده او هغه کربلا ته پياده تلل دي. دا حرکت د مينې او ايمان حرکت دی. موږ هم دغه حرکت ته له لرې څخه ګورو او له هغو کسانو سره غبطه(د هغو سره خوښي) کوو چې دا بريا يې وموندله او دا حرکت يې ترسره کړ. په دغې پياده تګ کې د برخه اخيستونکو شمير، احصايي له مخې ۱۲ تر ۲۰ مليون ترمنځ کې دي. صدام حسين واکمنۍ پرمهال، په اربعين مراسمو باندې بنديزونه ولګول شول، خو په ۲۰۰۳ ميلادي کال کې د بعث ګوند په سقوط سره، دغه مراسم بيرته را ژوندی شول او هرکال

د عراقي شیعه ګانو سربیره، د نورو هیوادونو شیعه ګان، په ځانګړي توګه د ایران خلک هم د اربعین په لاریون کې برخه اخلي.

تاسوعا

د محرم د میاشتې نهمه د تاسوعا په نوم یادیږي. په دې ورځ د عبیدالله ابن زیاد په مشرئ یو سمبال لښکر له کوفې څخه کربلا ته داخل او شمرد ابن زیاد لیك له ځان سره راووړ. د شام لښکر حسین علیه سلام کمزوری وګاڼه او دا سې یې وګڼله، چې عراقیان به ورسره مرسته ونه کړي. په دې ورځ حسین رضي الله عنه او ملګري یې په کربلا کې کلابند او د شام لښکر د هغه د وژلو لپار راغونډ شول. پر حضرت حسین او یارانو یې اوبه او خوراکي توکي بند شول او پوهیده، چې نور؛ نو ژوندي نه پاتې کیږي، د دښمن له لښکر څخه یې یوه ورځ نور وخت هم وغوښت. عمر بن سعد د امام حسین رضي الله غوښتنه ومنله او هغه ته یې پیغام ورکړ، چې یوه شپه وخت یې ورکړی، خو که سبا یې د امیر اطاعت ونه کړ؛ نو ښه به درته نه وي. د همدې ورځې په مازیګر امام حسین د یوې خطبې په لوستلو له ملګرو سره خپله وفاداري اعلان او تر سهاره پورې تولو عبادت او صبر څرګند کړ.

عاشورا

د ګران رسول داحادیثو او د اسلامي پوهانو د لیکنو پر بنسټ د عاشورا ورځ یوه مبارکه ورځ ده، چې له اسلام نه مخکې د جاهلیت عربو او د یهود یانو په نزد هم د یوې سپیڅلې ورځې په نوم پیژندل کېدله او دوی به په دې ورځ کې روژه نیوله . د لغت پوهانو د تحلیل پر بنسټ د عاشورا کلمه له (عشر) نه لکه څرنګه، چې د تاسوعا کلمه له (تسع) څخه مشتق دی، اخېستل شوې او مانا یې (لسمه) ده، چې له هغه نه مراد د محرم د میاشتې لسمه نېټه ده، شیعه ګانو ته دا ورځ ځکه مهمه ده چې په کې حضرت امام حسین او د هغه نور ۷۲ تنه ملګري د کربلا په دښته کې د یزیدیانو له خوا په مظلومانه توګه، په شهادت ورسېدل. د روایاتو له مخې، په دې ورځ حضرت نوح علیه السلام له سیلاب نه خلاصون موند، همدا را ز حضرت

ketabton.com - The Digital Library

ابراهیم علیه السلام خدای تعالی د نمرودیانو له اور نه بچ کړ. د یو بل روایت له مخې، د حضرت یعقوب علیه السلام د سترګو ړوندوالی هم په همدې ورځ لیرې او هغه د حضرت یوسف علیه السلام وصال ته ورسېد. لوی خدای حل جلاله حضرت ایوب علیه السلام ته، هم په همدې ورځ، چې ډېر سخت ناروغ و، روغتیا ورپه برخه کړه، تر ټولو مهمه پېښه، چې په هکله یې ډېر روایتونه راغلي، هغه د فرعون له شره او ضرره د حضرت موسی علیه السلام او د هغه د قوم بني اسراییلو خلاصون دی، چې په ترڅ کې یې لوی خدای فرعون د نیل په سیند کې ډوب او بشریت یې د تل لپاره له بدیو او ناراوو نه و ژغوره، له دې نه اخوا حضرت عیسی علیه السلام هم په همدې ورځ آسمان ته پورته شو او عروج یې وکړ.

د مباهلې آیت

د نجران له مسیحیانو سره د پیغمبر صلی الله علیه وسلم مباهله د اسلام د لومړیو وختونو له پېښو څخه ده چې د پیغمبرصلی الله علیه وسلم د بلنې د حقانیت نښه ګڼل کیږي. دا پېښه همداراز په مباهلې کې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم او د هغه د ملګرو حضرت علي رضي الله عنه، بي بي فاطمه رضي الله عنها او حسنینو رضي الله عنهما په فضیلت دلالت کوي. د آل عمران سورې ۶۱ ایت د مباهلې د پېښې خبره کړې او د مباهلې په ایت مشهور دی. شیعیان باوري دي چې د مباهلې په ایت کې حضرت علي د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د نفس او ځان په توګه ګڼل شوی او له دې امله دا ایت د حضرت علي رضي الله عنه له فضایلو ګڼي. دا پېښه په شیعه او سني کتابونو کې نقل شوې ده. د سرچینو له مخې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د نجران له مسیحیانو سره له مناظرې او د هغوی د ایمان له نه راوړلو وروسته، د مباهلې وړاندیز وکړ او هغوی ومانه؛ خو په ټاکلې ورځ مسیحیانو د دې خبرې له کتلو وروسته چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم خپل د کورنۍ غړي له ځان سره راوستي دي، له مباهلې ډډه وکړه. مباهله د حقانیت د اثبات لپاره له خدایه د لعن او ښېرو غوښتنه ده او د دوو لورو تر مینځ کیږي چې هر یو یې د حقانیت ادعا لري. د دغه پېښې د واقع کېدو د

ketabton.com - The Digital Library

ورځې او کال په اړه مختلف نظرونه موجود دي. مشهور تاریخ لیکونکي هغه لسم قمري کال ګڼي.

د پېښې شرحه:

د مباهلې په پېښه کې نجران د مسيحيانو لوي پاپ « که محمد په حقه نه وای، له خپلو ډېرو خوږو او نزدې کسانو سره به نه راتله او که له مونږ سره مباهله وکړي مخکې له دې چې کال تېر شي په ځمکه به یو نصراني هم پاتې نه شي.»په بل روایت، زه داسې مخونه وینم چې که له خدایه وغواړي چې یو غر له ځایه لرې کړي، ضرور به لرې شي. نو مباهله مه «.کوئ ګڼې هلاک به شئ او یو نصراني به هم د ځمکې په مخ پاتې نه شي د اسلام پیغمبرصلی الله علیه وسلم د نړۍ د حکومتونو له مشرانو سره له خط و کتابت سره په یو وخت، د نجران اسقف (پاپ) ته یو لیک ولیکه او د نجران استوګن یې د اسلام دین منلو ته وبلل. یو شمېر کسان د نجران د مسیحیانو په استازېتوب مدینې ته لاړل او په مسجد النبي کې یې له پیغمبر اکرم صلی الله علیه وسلم سره کتنه وکړه. پیغمبر د ځان له معرفي کولو وروسته حضرت عیسی علیه السلام د خدای یو بنده وباله. هغوي ونه منل او له پلاره پرته د عیسی علیه السلام زیږېدل یې د هغه په خدایوالي دلیل وګاڼه. د خپلو عقیدو په حقانیت د دواړو لورو له ټینګاره وروسته، فیصله دا وشوه چې مساله د مباهلې له لارې ختمه کړي. له دې امله وټاکل شوه چې د هغه ورځې په سبا، ټول د مدینې له ښاره بهر په صحرا کې د مباهلې لپاره تیار شي. د مباهلې د ورځې په سهار، پیغمبر صلی الله علیه وسلم له حضرت علي رضي الله عنه، بي بي فاطمه رضي الله عنها او حسنینو رضي الله عنهما سره له مدینې ووته. کله چې مسیحیانو ولیدل چې پیغمبر له خپلو ډېرو خوږو او نزدې کسانو سره د مباهلې لپاره راغلی او د پیغمبرانو په شان د مباهلې لپاره په دوو زنګنونو ناست دی، له مباهلې تېر شول او د مصالحې غوښتنه یې وکړه. پیغمبر هم د جزیې د ورکولو په شرط د هغوي له غوښتنې سره موافقه وکړه. نجران ته د نصاراو له ستنېدو وروسته، د استول شوي پلاوي دوه مشران له ډالیو سره پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته ورغلل او مسلمان شول. اهل سنت مفسر فخر رازي (وفات ۶۰۶ق) ویلي دي چې

ketabton.com - The Digital Library

مفسران او محدثان په دې پېښه یو نظر لري. د مباهلې ایت د آل عمران سورې ۶۱ ایت دی چې د مباهلې واقعې ته اشاره لري: (فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَٰذِبِينَ).[سُوْرَةُ آل عِمرَان:۶۱]

ژباړه: تا ته ددې علم له راتګ څخه وروسته، که اوس څوك پدې باب ستا سره جګړه وکړي نو [اې محمده!] ورته ووایه: "راځئ! هم به موږ او تاسې په خپله راشو؛ او هم به خپلي کورنۍ (زامن، لوڼي او ښځې) راولو او د خدای په وړاندې به دُعا وکړو چې که هر څوك درواغجن وي، پر هغه دې د خدای لعنت وي.

د شیعه عالم قاضي نور الله شوشتري په وینا، مفسران د نظر اتفاق لري چې د مباهلې په ایت کې «ابنائنا» (خپل بچیان) حسن او حسین «نسائنا» فاطمه ته اشاره او « انفسنا» حضرت علي ته اشاره شوې ده. همداراز علامه مجلسي هغه حدیثونه چې په دې دلالت کوي چې د مباهلې آیت د ال عباس په شان کې نازل شوی، متواتر ګڼلي دي. په احقاق الحق کتاب کې (تالیف ۱۰۱۴ق) د اهل سنتو کابو شپېته سرچینې ذکر شوي دا جوتوي چې مباهله ایت د دغه کسانو په باره کې نازل شوی دی. پیغمبر صلی الله علیه وسلم :« قسم په هغه خدای چې زما ځان يې د قدرت په ولکه کې دی، چې د اهل نجران هلاکت نزدې شوی و او که له ما سره یې مباهله کړې وای، ټول به په شادوګانو او خنزیرانو مسخ شوې وو او دا ټوله وادي به ورته اور شوې وه او سوزېدلې به وو او حق تعالی به ټول اهل نجران تباه کړې وو او حتی د دوي په ونې به یو مارغه هم نه و پاتې شوی او ټول نصارا به په یو کال کې مړه شوې وو.

عیدالزهراء(د زهراء اختر)

دغه ورځ چې د ربیع الاول نهمه ده، شیعه ګان ورته عیدالزهراء(د زهراء اختر) وایې د عمر رضي الله عنه د شهادت په مناسبت یې ترسره کوي، یاد جشن د صفویانو له واکمنۍ څخه پیل شو، خو کله چې په ایران کې اسلامي انقلاب راغی د روح الله خمیني له لورې یې مخه ونیول شوه، د شیعه ګانو

ketabton.com - The Digital Library

په ځينو ځايونو کې په خاص ډول ترسره کيږي، په دې وروستيو کلونو کې د ځينو مراجعو له لورې يې په ښکاره ډول د ترسره کيدو مخنيوی شوی ده، ځينې شيعه ګان د دې اختر د ترسره کيدو مخالف او ځينې يې موافق دي.

د شعبان نيمايي (نيمه شعبان)

د شعبان مياشتې پنځلسمه شپه چې مونږ ورته د برات شپه وايو د شيعه ګانو د دولسم امام (مهدي) د پيدايښت شپه ده، د دوی په اند ياده شپه د قدر له شپې وروسته له قدرمنو شپو څخه حسابيږي، په دې شپه کې ډول ډول مذهبي کړنې ترسره کوي لکه غسل، لمونځونه او دعاوې کول او داسې نور.. په ايران کې د جمکران جومات او په عراق کې کربلا هغه ځايونو دي چې په دې شپه کې سره شيعه ګان يکې را ټوليږي، د ۱۳۵۷ش کال له انقلاب وروسته د شعبان ۱۵ ورځ په ايران کې رسمي رخصتي اعلان شوه.

همايش شيرخوارگان حسينی(د حسيني ماشومانو راټوليدنه)

دا مراسم دي د هغو ماشومانو په ياد کې ترسره کيږي چې د عاشورا په ورځ ووژل شول، د افغانستان په شمول ايران، هند، پاکستان، عراق، بحرين کې د محرم مياشت په لومړی هفته ترسره کيږي.

افغانستان ته د شيعه مذهب راتګ

په افغانستان کې د شيعه مذهب د راتګ او د هغې د خپريدو په اړه اختلاف شته او دلته يې په اړه دوه اساسي نظريې ذکر کوو:

لومړی: د صفويانو په دوره کې د شيعه مذهب راتګ: ځينې په دې اند دي چې شيعه مذهب افغانستان ته د صفوي واکمنۍ په دوره کې او په تېره بيا د شاه عباس د واکمنۍ پر مهال داخل شو. دا نظريه لومړی ځل په ۱۹۹۵ ميلادي کال کې د وامبري[1] لخوا وړاندې شوه. هغه د هزاره ګانو د شيعه کيدو په اړه داسې وايي: "شاه عباس دوی مجبور کړل چې شيعه مذهب ومني." څه موده وروسته شرمين[2] هم ورته نظريه وړاندې کړه:

۱- انګريز تاريخپوه
۲- ايرانی تاريخپوه

ketabton.com - The Digital Library

«شیعه مذهب یوازې د لویدیځ له لارې هزاره ګانو ته داخلیدلی شي، له ایران څخه چې په اسلامي نړۍ کې یوازینی مهم شیعه ملت دی. هزاره ګان لکه د پارسیانو په څیر دولس شیعه ګان دي... تر هغه وخته پورې چې د صفویانو تر ظهور پورې شیعه د دولت مذهب نه و جوړ شوی او ایرانیانو هم په بشپړ ډول هغه نه دی منلی... په دې توګه دې نتیجې ته رسیږو چې شیعه مذهب لږ وروسته د صفویانو ظهور، یعنی د شپاړسمې پیړۍ په شاوخوا کې یا له هغه وروسته، د زریزې په منځ کې یې لاره پیدا کړه.

داسې دلایل شته چې پر بنسټ یې ویلای شو: شیعه په ایران کې له رسمي کېدو مخکې په افغانستان کې د پام وړ شتون درلود، که څه هم په ایران کې د صفوي سلطنت ظهور بې له شکه د هغې په پراختیا کې رول درلود:

شیخ صدوق ابن بابویه چې د قم له سترو شیعه عالمانو څخه دی، په شیعه ګانو باندې د حکومت د سخت فشار له امله په قم کې ژوند کول ورته ستونزمن شول او د بلخ ولایت یوه کلي ته هجرت وکړ. د هغه ځای اوسیدونکي ټول شیعه وو، او شیعه ګانو د هغه تود هرکلی وکړ او له هغه څخه یې وغوښتل چې د فقهې کتاب ولیکي. په همدې کلي کې یې خپل مهم او مشهور کتاب من لا یحضرة الفقیه هم لیکلی دی.

د شاه عباس د زماني یو له معتبرو تاریخي اثارو څخه د عباسي واکمنانو د تاریخ کتاب دی چې د اسکندر بیګ ترکمن له خوا لیکل شوی دی چې په افغانستان کې د صفویانو له دورې مخکې شیعه ګان موجود وو. هزاره ګان د شاه عباس له وخته مخکې شیعه وو. د دین محمد خان ازبک تر قوماندې لاندې دوه یا درې زره هزاره پوځیان د شاه عباس د پوځ پر ضد جنګېدل.

دوهم: ځینې شیعه ګان په دې اند دي چې افغانستان ته شیعه مذهب د اسلام د راتګ سره یو ځای راغلی ده.

د دې نظریې له مخې په هزاره جات کې د شیعه ګانو ظهور د حضرت علي کرم الله وجه له پاچاهۍ سره تړاو لري. د ده د خلافت په زمانه کې د غور خلکو (په هزاره جاتو) اسلام قبول کړ او حضرت علي رضي الله عنه

ketabton.com - The Digital Library

د غور مشر ته بیرغ ور واستاوه او هغه یې د همدې غره د امیر په توګه وساتلو. په دې توګه د غور د خلکو په زړونو کې د پېغمبراکرم د کورنۍ مینه ټینګه شوه.

په افغانستان کې شیعه مذهب

د افغانستان شیعه ګان د نفوسو له نظره د افغانستان د خلکو دوهم مذهب ګڼل کیږي او د افغانستان شیعه ګان لکه څرنګه مو چې مخکې یادونه ترې وکړه په دوو فرقو ویشل شوي: دي:

- ✓ جعفري شیعه مذهب
- ✓ د اسماعیلیه شیعه مذهب

اسماعیلي شیعه ګان ډېر لږ دي او په "بدخشان" کې ژوند کوي. د شیعه ګانو اصلي نفوس له دولس امامیه شیعه ګانو څخه دی چې له هزاره، قزالباش، سیدانو، څخه جوړ شوي دي. شیعه ګان په فارسي ژبه خبرې کوي او د شیعه ګانو اصلي نفوس هزاره ګان دي، له همدې امله په افغانستان کې شیعه د هزاره مترادف دی.

د شیعه نفوس په اړه، ډیری نظرونه شتون لري. د دې لامل د یوه ځواکمن مرکزي حکومت نشتوالی دی چې وکولای شي له قومي او نژادي فشارونو او نفوذ څخه په خپلواکه توګه عمل وکړي او هم د دې کار لپاره روزل شوي پرسونل او اړین تجهیزات چمتو کړي.

د افغانستان شیعه ګان چې د دې هېواد لس سلنه برخه جوړوي د پرله پسې جګړو او سیاسي بې ثباتۍ له امله د دې کار زمینه نه ده برابره شوې. دا د دې لامل شوې چې جعلي او پخپله جوړ شوي احصایې سره ډلې په قصدي ډول د شیعه مذهب د نفوس احصایې بدل کړي او شرایط د دوی په ګټه بدل کړي.

دا چې د شیعه ګانو ځینې مشران لکه محقق، خلیلي او دانش... د واک او دولت ترې دي. شیعه (هزاره) نړۍ ته د یو مظلوم او د دولت له امتیازاتو څخه محروم قوم ور معرفي کړي او له غربیانو په ځانګړي ډول امریکا

ketabton.com - The Digital Library

ښخه امتيازات ترلاسه کړي، له رښتيا او حقيقت ښخه لرې په ډول ډول تبليغاتو او پروپاګندو لاس پورې کړ.

دوی وايي چې په ۲۰۱۱ ميلادي کال کې د افغانستان د علومو اکاډمۍ د آريانا دايره المعارف بيا کتنه او بيا چاپ کړه، چې په هغه کې د شيعه مذهب د وګړو سلنه په قصدي ډول د کوم معقول دليل له ذکر کولو پرته ډېره کمه شوې وه. په افغانستان کې په ۱۲۷۲ هجري شمسي کال کې د شيعه ګانو له لوی نسل وژنې مخکې، هزاره ګان په افغانستان کې يو له سترو توکميزو او مذهبي ډلو ښخه وو، چې تر ۱۹مې پېړۍ پورې د هېواد د ټول نفوس نږدې ٪۶۷ برخه جوړوي. مګر په ۱۸۹۳ ميلادي کال کې د دوی نيمايي نفوس په ډله ايزه توګه ووژل شو. د افغانستان د ډيموګرافي په اړه د خپلواکې او هر اړخيزې ښيرنې له مخې چې له ۲۰۰۶ کال راهيسې د کولمبيا پوهنتون د نړيوالو اړيکو په پوهنځي کې ترسره شوې ده، د افغانستان ۲۵ سلنه نفوس جعفري شيعه ګان او ۴,۵ سلنه اسماعيليه شيعه ګان دي.

چې دا له حقيقت ښخه لرې يا په عامه اصطلاح هوايي خبرې دي. د شيعه يا هزاره ډلې اصلي او دقيق شمير په افغانستان کې ٪۱۰ ده.

هزاره ګان په افغانستـــــان کې د شيعه ګانو تر ټولو لوی نفوس تشکيلوي قزلباش، سادات همدارنګه بلوچ، تاجک او پښتانه اقليتونه هم د شيعه مذهب پيروي کوي.

په افغانستان کې شيعه مذهب هيڅکله په اساسي قانون کې نه دی پيژندل شوی او د هيواد يوازينی رسمي دين حنفي دی.

پای

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English